

LIMBA MOLDOVENEASCĂ 6

Larisa Fetescu

Larisa Fetescu

LIMBA MOLDOVENEASCĂ

ISBN 978-966-914-415-7

9 789669 144157 >

2023

6

Лариса Фетеску

МОЛДОВСЬКА МОВА

Підручник для 6 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Larisa Fetescu

LIMBA MOLDOVENEASCĂ

Manual pentru clasa a 6-a a instituțiilor
de învățământ mediu general

Львів
Видавництво «Світ»
2023

УДК 811.135.2(075)
Ф 45

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 08.03.2023 № 254)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник розроблено відповідно до модельної навчальної програми
«Молдовська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти
(авт. Карайван Н. І., Галупа Н. І., Лунгу Н. Ф.)

Фетеску Л.
Ф 45 Молдовська мова: підруч. для 6 кл. закл. заг. серед.
осв. / Л. Фетеску. – Львів : Світ, 223. – 232 с. : іл.
ISBN 978-966-914-415-7

УДК 811.135.2(075)

ISBN 978-966-914-415-7

© Фетеску Л. І., 2023
© Крецу Н. С., художнє
оформлення, 2023
© Видавництво «Світ»,
оформлення, 2023

Dragi elevi!

Credem, nu o singură dată v-ați întrebat: ce e totuși un manual! Răspunsul nu se lasă mult așteptat. Manualul e și el o carte, dar nu una obișnuită, ci o carte deosebită. Una care conține cele mai importante informații de studiere, diverse și interesante texte, exemple din viața celor ce cuvîntă sau a lumii necuvîntătoare. Într-un cuvînt, manualul e o carte după care se învață.

În fața voastră, stimați elevi, se află manualul de limba moldovenească.

Limba noastră cea moldovenească este nu numai una din cele mai frumoase și mai melodioase limbi din lume; pentru noi, moldovenii, ea este cea mai valoroasă. Studiind-o, vă familiarizați cu trăsăturile fundamentale ale limbii; aveți posibilitatea de a vă desăvîrși arta citirii și perceperii; învățați să comunicați corect, oral, și scris.

Manualul de față este construit din cîteva compartimente: *Introducere; Repetarea și sistematizarea materiei; Morfologia, Ortografia* care vă propune pentru studiere: *Articolul, Substantivul, Adjectivul, Numeralul și Pronumele. Comunicarea orală și scrisă* este integrată în conținutul materialului.

Înainte de a studia o temă sau alta, vi se propun, spre realizare, cîteva sarcini care vor fi pilonii însoțitori în perioada de învățare a temei. Urmează apoi, la sfîrșit de temă, *Autoevaluarea*, care, de fapt, constituie o bună pregătire pentru viitoarea atestare tematică.

Nu lipsesc, în manualul curent, nici sarcinile pentru cei curioși și ingenioși, nici rebusurile, careurile. Exercițiile propuse sînt destinate muncii instructive (cînd sub îndrumarea profesorilor veți descoperi cerințele temei în cauză, golurile, ajunsurile cunoștințelor acumulate etc.), lucrului individual și a celui în grup (pe niveluri).

Materialul teoretic cere din partea dumneavoastră voință, dorință și efort.

Principiul ce stă la baza manualului este principiul descoperirii, adică, citind și sesizînd cele citite, lucrînd asupra exercițiilor propuse, veți descoperi tainele teoriei.

Pentru a înlesni munca de aflare, descoperire a materiei prezente în manual, sînt propuse diverse semne convenționale:

- – repere teoretice
- – exerciții cu tematică socioculturală

 – activitate în grup

 – activitate în perechi

N – nivel

Doresc ca manualul de limba moldovenească să vă fie un prieten de nădejde, care să vă ajute să deveniți cetățeni adevărați, culti și instruiți, oameni care sînt în stare să perceapă, să reproducă și să aprecieze, la justa valoare, frumusețea incomparabilă a limbii noastre materne, dulcea limba moldovenească.

Drum bun în lumea manualului limba moldovenească!

Deci, prieteni, înainte vă așteaptă noi descoperiri.

Autoarea

CUPRINS

INTRODUCERE

Bogăția și frumusețea limbilor moldovenești și ucrainene	7
REPETAREA ȘI SISTEMATIZAREA MATERIEI STUDIATE	12

MORFOLOGIA. ORTOGRAFIA ARTICOLUL

Articolul substantival	16
Articolul posesiv	22
Ortografia articolului posesiv	24
Articolul adjectival.....	28
Ortografia articolului adjectival	29
Autoevaluare	35

SUBSTANTIVUL

Funcțiile sintactice ale substantivului	40
Declinarea substantivelor.....	50
Declinarea substantivelor masculine.....	51
Declinarea substantivelor feminine.....	51
Declinarea substantivelor neutre.....	51
Declinarea substantivelor proprii.....	51
Formarea substantivelor și ortografia lor	60
Ortografia substantivelor comune	72
Ortografia substantivelor proprii.....	73
Autoevaluare	76

ADJECTIVUL

Formarea adjectivelor	84
Gradele de comparație ale adjectivelor	89
Funcțiile sintactice ale adjectivelor	95
Autoevaluare	108

NUMERALUL

Numeralul cardinal.....	110
Funcțiile sintactice ale numeralelor cardinale.....	114
Declinarea și analiza morfologică/sintactică a lor	114
Numeralul ordinal	121
Funcțiile sintactice ale numeralelor ordinale.	124
Declinarea și analiza morfologică/sintactică a lor	124
Numeralul nehotărît	129
Numeralul adverbial.....	133
Numeralul colectiv	138
Declinarea și funcțiile sintactice ale numeralelor colective	140
Numeralul distributiv	143
Numeralul multiplicativ	146
Funcțiile sintactice ale numeralelor multiplicative	146
Numeralul fracționar	148
Ne pregătim de lucrare de control.....	153
Autoevaluare	155

PRONUMELE

Pronumele personal.....	160
Pronumele de politețe	168
Pronumele reflexiv	175
Autoevaluare	180
Pronumele posesiv	182
Pronumele demonstrativ	191
Autoevaluare	201
Pronumele interogativ	204
Pronumele relativ	208
Pronumele nehotărît.....	213
Pronumele negativ	217
Autoevaluare	221
Dicționar explicativ.....	226

INTRODUCERE

?! 1. Citiți expresiv textul.

Bogăția și frumusețea limbilor moldovenești și ucrainene

Nu de puține ori ne întrebăm: pentru cine au scris bătrînii noștri cronicari și cărturari? Pentru cine și-au alcătuit nemuritoarele opere scriitorii clasici? Pentru cine se trudesesc condeierii contemporani?

Ei au scris și scriu pentru toți acei care viețuiesc în acea țară minunată, care se numește limba noastră maternă, limba moldovenească. Cuprinzătoare, limpede, frumos sunătoare, bogată și melodioasă este limba noastră! Ea este chemată să pătrundă cît mai adînc în sufletul vorbitorilor.

Este deosebit de plăcut să te afli primăvara într-o livadă, unde parfumul florilor te îmbată. Ca o livadă îmbătătoare este și limba pe care o vorbim, dacă știm să alegem florile mirositoare ale cuvintelor, dacă știm să culegem florile arome ale îmbinărilor de cuvinte.

Ca să dea o roadă bogată, limba, ca și livada, se cere îngrijită, cultivată, învățată.

(După N. Corlăteanu)

CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

Articolul 13

Limba de stat, funcționarea celorlalte limbi

(1) Limba de stat a Republicii Moldova este limba moldovenească, funcționînd pe baza grafiei latine.

N 1 • Alcătuiți planul simplu al textului.

N 2 • Expuneți rezumativ textul.

- N 3** • Subliniați epitetele. Selectați îmbinările de cuvinte, expresiile care v-au plăcut mai mult.
- N 4** • În ce constă bogăția, frumusețea limbii materne? (răspundeți desfășurat la această întrebare).

Pentru fiecare națiune, limba maternă este cea mai valoroasă comoară. Ea nu poate fi uitată. Pierderea limbii materne din anumite motive, vorbitorii ei, poporul, se pierde pe sine însuși, își pierde identitatea spirituală, devine o altă națiune. Panas Mirnîy spunea:

Limba este aceeași ființă vie ca și poporul care a creat-o, și atunci când el își abandonează limba, atunci moare și sufletul lui, moartea a tot ceea ce îl deosebește de ceilalți oameni.

Limba ucraineană este limba maternă a ucrainenilor și limba de stat a Ucrainei. Aceasta înseamnă că ea este limba oficială a statului nostru în care locuim și noi, moldovenii. Prin urmare limba ucraineană trebuie să o cunoască toți cei care locuiesc permanent în Ucraina.

- 2.** Redesenați lanțul pe tablă și scrieți colectiv (în 2-4 cuvinte) continuarea enunțului dat în cercurile goale.
- 3.** Citiți textul. Numiți regulile de comunicare. Acceptați invitația noastră de a comunica?

Vă invităm la discuție

“Nu există lux mai mare decât luxul comunicării umane”, a spus celebrul scriitor Antonie de Saint-Exupery. În continuare, vă propunem

să experimentați frumusețea acestui lux în timpul lecțiilor de limba moldovenească și ucraineană la minutele de comunicare.

Și pentru a face comunicarea dvs. mai semnificativă, vom determina subiectul de conversație în secțiunea “Conversați”.

În primul rând, să alcătuim regulile comunicării noastre. Unele dintre ele le vom propune noi, iar restul – voi.

Regula 1. Exprimați-vă gândurile într-o manieră sinceră, prietenoasă.

Regula 2. Nu întrerupeți interlocutorul.

Regula 3. Fiecare are dreptul să-și exprime propria părere.

Regula 4. Nu jigniți pe alții cu cuvintele voastre.

Regula 5. _____

Regula 6. _____

Regula 7. _____

4. Comunicați.

1. Credeți că este necesar să cunoști limba oamenilor printre care trăiești?
De ce?
2. Este posibil să construiți o catedrală, să depășiți un dezastru natural sau să organizați Jocurile Olimpice fără a comunica?

Exersați!

N 1 5. Copiați textul. Comentați semnele de punctuație. Identificați comparațiile.

Și mama, și graiul sînt două valori care nu pot fi cucerite decît cu dragostea. Sînt cele mai pașnice comori de pe lume, care nu ridică sabia. Cînți mama și graiul – cînți o dragoste care a ajuns la tine precum un dar ca soarele și luna, ca cerul înstelat.

(După I. Vatamanu)

N 2 6. Poetul Victor Teleucă a scris următoarele versuri despre limbă: “Pentru mine limba mea/e în lumea stelelor o stea”.

- Ce înseamnă pentru mine limba maternă? Argumentează-ți răspunsul prin 3-4 propoziții.

N 3 7. Aduceți câteva argumente care ar demonstra adevărul afirmației: “*Limba oase n-are, dar unde ajunge, doare.*”

N 4 8. Comentați (5-6 propoziții) cum înțelegeți cele spuse de autor:

Cîteva ani înapoi era o mirare dacă auzai **limba moldovenească** pe strada Chișinăului: nimeni n-o vorbea în afară de țărani veniți de la sate. Iar acum în toate zilele aud inteligenți vorbind moldovenește. Pînă departe peste Nistru dulcea noastră moldovenească triumfă, sună biruitoare între neamuri.

(*N. Iorga, 1904*)

9. Selectează termeni ce aparțin cîmpului lexical al cuvîntului *toamnă*.

10. Amintește-ți regulile de punctuație învățate în clasa a 5-a. Scrie cîte un exemplu pentru a ilustra izolarea prin virgulă a:

1. părților de propoziție multiple:

- a) subiecte;
- b) nume predicative;
- c) atribute;
- d) complemente.

2. adresărilor;

3. părților de propoziție ori a propozițiilor introduse prin cuvintele *iar, dar, ci, deci, însă, așadar*.

Studiați atent tăblița “Arta comunicării”

Arta comunicării

Valori ale artei cuvîntului	Regulamentul comunicării corecte.
Corectitudine	Respectați normele limbii literare moldovenești.
Claritate	Exprimați-vă gîndurile evident, exact.
Logică (consecutivitate)	Țineți cont de ordinea expunerii gîndurilor.

Curățenie	Nu folosiți cuvinte, expresii ce nu țin de limba literară: dialectisme, cuvinte de argou, cuvinte inutile, ofensatoare.
Expresivitate	Selectați acele cuvinte, expresii ce comunică, exprimă mai pregnant ideea principală.
Bogăție	Utilizați diverse mijloace de exprimare artistică; stăruțiți-vă să evitați repetările nejustificate.
Accesibilitate	Luăți în considerație cu cine conversați și în ce împrejurări.

 11. Alcătuiți un careu de cuvinte încrucișate astfel încât pe verticală să obțineți cuvântul *toamna*.

 12. Realizați un colaj cu tema: *Toamna multicoloră*. Folosiți desene, fotografii.

REPETAREA ȘI SISTEMATIZAREA MATERIEI STUDIATE

Amintiți-vă!

- Temelia gramaticală a unei propoziții o constituie și ...
- După structura temeliei gramaticale propozițiile se împart în ... și
- După scopul comunicării propozițiile se împart în ... și
- Cuvintele sau îmbinările de cuvinte care numesc persoana sau obiectul către care se adresează vorbitorul se numesc...
- O frază este compusă din...

Exersați!

N 1 13. Alcătuiți o variantă posibilă a unei discuții telefonice. Meditați asupra modalității de adresare. Care din adresările propuse se potrivesc mai bine?

- Am nevoie de Gelu.
- Bună ziua. Am nevoie de Gelu.
- Urgent invitați-l la telefon pe Gelu.
- Bună ziua. Vă deranjează Nelu Dăscălescu: Vă rog să-l invitați la telefon pe Gelu.
- ✓ Folosiți adresări în timpul convorbirii telefonice.

Discuție la telefon

Nu uitați! În adresare trebuie să fie utilizate cuvinte miraculoase de tipul: *fiți amabil(ă); fiți bun (ă); vă rog; dacă se poate; nu vă supărați; ași vrea să aflu, pot să vă întreb* etc.

N 2 14. Determinați tipul propozițiilor după scopul comunicării și puneți semnele de punctuație lipsă. Subliniați părțile secundare în propoziția a 3-a.

Care-s cele mai multe cărți din lume Se înțelege că abecedarele În fiecare an milioane de copii deschid pentru prima oară această carte a cărților.

✓ Analizați morfologic cuvîntul *cărților* din ultima propoziție.

N 3 15. Realizați o compunere descriptivă după tabloul “Toamna aurie”.

Utilizați diferite propoziții după structura temeliei gramaticale. Analizați fonetic un cuvînt (la alegere) din textul întocmit.

16. În textul propus, împărțiți în silabe cuvintele evidențiate și indicați silabele accentuate.

În *cîntecul* toamnei *amestec culorile* și sînt *pretutindeni* ca vîntul prin vii. Sub *orele toamnei* se scutură florile să rămînă sămînță de mari *bucurii*. (V. Teleucă)

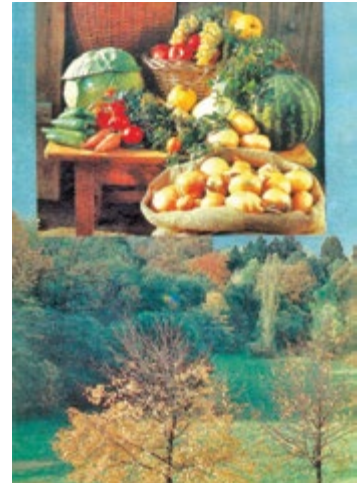
- Prin ce se deosebește la rostire silaba accentuată de cea neaccentuată?
- Despre ce fel de “sămînță de mari bucurii” este vorba în text?
- Identificați substantivele articulate.

N 4 17. Întocmiți o compunere narativă: “O întîmplare veselă din viața mea”.

- Folosiți în text fraze, apoi motivați punctuația în cadrul lor. Analizați după structură un cuvînt (la dorință).

18. Marchează, prin semne convenționale, părțile de propoziție din următoarele enunțuri:

1. Toamna e o primăvară stranie a frunzelor verzi.

M. Petric. *Toamna aurie*

O întîmplare veselă
din viața mea

2. Copacii sînt pajii soarelui.
3. Iarba e încă verde, dar frunzele au îngălbenit.

N 4 19. Explicați utilizarea linioarei în cuvintele din enunțurile:

- a) Onache le-a făcut semn cu capul, îndemnîndu-i cu el, dar cei doi frați s-au făcut a nu-l înțelege. (I. Druță)
- b) Cartea de versuri Radu o are de la Ștefănică. I-a dat-o zicîndu-i: “Hai, antrenează-ți memoria!” (A. Șalari)
- c) Știu, tinere, tu n-ai să stai nepăsător, de vei trăi, iar țara știe c-ai să-ți dai viața, dac-a trebui! (L. Deleanu)
- d) A fost odată, cînd a fost, că dacă n-ar fi fost, nu s-ar povesti. (I. Creangă)

- Analizați morfologic și sintactic cuvîntul evidențiat.
- Analizați sintactic prima propoziție din componența exemplului b.

20. Repartizați-vă în grupuri a cîte 4–5 elevi și discutați pe una din temele propuse, apoi prezentați o comunicare în fața colegilor:

N 1 a) Cartea mea preferată.

N 2 b) Eroul literar îndrăgit.

N 3 c) Cărțile și atitudinea oamenilor față de ele.

N 4 Imaginați-vă una din următoarele situații și scrieți un text despre ceea ce “simte”, ce “așteaptă” una din aceste cărți de la cititori:

- a) sînteți o carte nouă, proaspăt apărută de sub tipar;
- b) sînteți o carte veche într-o stare deplorabilă.

N 1–4 21. Amintiți-vă regulile de punctuație învățate în clasa a 5-a. Scrieți cîte un exemplu pentru a demonstra izolarea prin virgulă a:

părților de propoziție multiple (omogene):

- subiecte;

- nume predicative;
- atribute;
- complemente;

adresărilor; părților de propoziție sau a propozițiilor introduce prin cuvintele dar, iar, însă, ci, deci.

N 1 22. Citiți expresiv textul:

Puiul de mesteacăn a mișcat ușurel din cele două frunzișoare ale lui și a răspuns cu sficiune:

— D-apoi aici e soare mult! (*V. Roșca*)

- Analizați fonetic cuvintele evidențiate.
- Identificați consoanele și felul lor în ultima propoziție din text.
- Arătați vocalele și semivocalele în unele din cuvintele neevidențiate din prima propoziție.

N 2 23. În versurile ce urmează, identificați cuvintele în care numărul literelor nu coincide cu numărul sunetelor.

Învățătorii de la sate
 au ars, s-au dăruit de tot;
 dacă nu toți — majoritatea
 mergînd cu satul cot la cot,
 topidu-și — primii — sănătatea.
 Le-aduc o floare în pridvor
 ca o lumină-ntîrziată
 și-mbrățișez — cu viața toată
 — risipă sufletului lor. (*L. Damian*)

- Explicați sensul ultimului vers: “risipă sufletului lor”.
- Identificați comparația.
- Analizați morfologic și sintactic substantivul *învățătorii*.

MORFOLOGIA. ORTOGRAFIA

ARTICOLUL

Una dintre părțile principale ale gramaticii este **morfologia** care studiază părțile de vorbire și regulile de modificare a cuvintelor (“morfe” = formă, “logos” = vorbire, cuvânt).

Morfologic, părțile de vorbire se grupează în două: **flexibile** (care-și schimbă forma) și **neflexibile** (care nu-și schimbă forma).

Părțile de vorbire **flexibile** sînt: *substantivul, articolul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul*, iar **neflexibile** — *adverbul, prepoziția, conjuncția, și interjecția*.

Părțile de vorbire lipsite de sens (*articolul, prepoziția, conjuncția*) sînt instrumente gramaticale.

Părțile de vorbire devin părți de propoziție dacă sînt incluse într-un enunț.

Articolul însoțește părțile de vorbire din sfera numelui (*substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul*), servește la declinarea lor și indică în ce măsură un obiect este cunoscut/necunoscut vorbitorilor.

Articolul este de trei feluri: *substantival, posesiv și adjectival*.

Articolul substantival

- Citiți enunțurile:

1. Plavni este *un sat*. Plavni este *satul* meu de baștină. 2. *O fetiță* a trecut pe stradă. *Fetița* ducea un coș cu prăsade. 3. Trăia odată *un moșneag*. *Moșneagul* avea o fată.

- Răspundeți la întrebările:

– În care propoziții substantivele *sat, fetiță, moșneag* denumesc obiecte mai bine cunoscute și în care — necunoscute?

– Ce li se adaugă acestor substantive, ca vorbitorul să indice gradul de cunoaștere a obiectelor denumite de ele?

Repere teoretice!	<p>Articolul ce însoțește un substantiv pentru a arăta în ce măsură obiectul denumit este cunoscut vorbitorilor se numește substantival.</p> <p>Articolul substantival este de două feluri: hotărît și nehotărît.</p> <p>Substantivele evidențiate din enunțurile citite sînt articulate:</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="padding-right: 20px;">satul</td> <td>un sat</td> </tr> <tr> <td>fetița</td> <td>o fetiță</td> </tr> <tr> <td>bătrînul</td> <td>un bătrîn</td> </tr> </table> <p>Cum credeți, vorbitorul consideră cunoscute obiectele denumite de substantivele <i>satul</i>, <i>fetița</i>, <i>bătrînul</i>? Unde este adăugat articolul: înainte sau la sfîrșitul substantivului?</p> <p>Articolul ce arată că obiectul denumit de substantive este bine cunoscut se numește hotărît. Articolul substantival hotărît se unește cu substantivul și se plasează la sfîrșitul acestuia.</p>	satul	un sat	fetița	o fetiță	bătrînul	un bătrîn
satul	un sat						
fetița	o fetiță						
bătrînul	un bătrîn						

24. Citiți enunțurile și observați articolele substantivale hotărîte evidențiate.

1. Băiatul și fata dreseză cîinele. 2. Băieții și fetele dreseză cîinele. 3. Tata a reparat calculatorul. 4. Soarele încălzește plaiurile. 5. Dau bomboane băiatului și fetei. 6. Dau bomboane băieților și fetelor. 7. Acumulatorul televizorului s-a defectat. 8. Acumulatele televizoarelor s-au defectat.

Atenție! Articolul hotărît la masculin și neutru, numărul singular se leagă de substantiv prin vocala de legătură — **u-**. Fac excepție substantivele terminate în — **e**.

Formele articolului hotărît sînt:

Singular

Cazurile	<i>Masculin</i>	<i>Feminin</i>
N. A.	-l, - le	- a
G. D.	- lui	- (e) i

Plural

Cazurile	Masculin	Feminin
N. A.	- i	- le
G. D.	- lor	- lor

- Articolul substantival hotărît se declină împreună cu substantivul pe care-l însoțește.
- Consultați tabelul declinării articolului substantival hotărît.

Genul masculin

Cazul	Singular	Plural
N.	(elev) ul	(elevi) i
G.	(a, al, ai, ale) (elev) ului	(a, al, ai, ale) (elevi) lor
D.	(elev) ului	(elevi) lor
A.	(pe) (elev) ul	(pe) (elevi) i

Genul feminin

Cazul	Singular	Plural
N.	(elev) a	(eleve) le
G.	(a, al, ai, ale) (elev) ei	(a, al, ai, ale) (eleve) lor
D.	(elev) ei	(eleve) lor
A.	(elev) a	(pe) (eleve) le

Cum considerați, obiectele denumite de substantivele **un sat, o fetiță, un bătrîn** sînt cunoscute vorbitorului? Unde e plasat articolul față de substantiv?

Articolul ce arată că obiectul denumit de substantiv este mai puțin cunoscut vorbitorului se numește **nehotărît**.

Articolul nehotărît se plasează înaintea substantivului, fiind un cuvînt scris separat.

25. Citiți enunțurile și observați articolele substantivale nehotărîte evidențiate.

1. Întîlnesc *un* băiat și *o* fată pe stradă. 2. Întîlnesc *niște* băieți și *niște* fete pe stradă. 3. Am reparat *un* televizor. 4. Am reparat *niște* televizoare. 5. Dau bomboane *unui* băiat și *unei* fete. 6. Dau bomboane *unor* băieți și *unor* fete. 7. Alimentez acumulatorul *unui* televizor. 8. Alimentez acumulatorii *unor* televizoare.

Formele articolului nehotărît sînt:

Singular

Cazul	Masculin	Feminin
N. A.	un	o
G. D.	unui	unei

Plural

Cazul	Masculin	Feminin
N. A.	unii (niște)	unele (niște)
G. D.	unor	unor

- Ca și cel hotărît, articolul nehotărît se declină împreună cu substantivul pe care îl însoțește.
- Consultați tabelul declinării articolului substantival nehotărît.

Genul masculin

Cazul	Singular	Plural
N.	<i>un</i> (elev)	<i>niște (unii)</i> (elevi)
G.	(a, al, ai, ale) <i>unui</i> (elev)	(a, al, ai, ale) <i>unor</i> (elevi)
D.	<i>unui</i> (elev)	<i>unor</i> (elevi)
A.	(pe) <i>un</i> (elev)	(pe) <i>niște, (unii)</i> (elevi)

Genul feminin

Cazul	Singular	Plural
N.	<i>o</i> (elevă)	<i>niște (unele)</i> (eleve)
G.	(a, al, ai, ale) <i>unei</i> (eleve)	(a, al, ai, ale) <i>unor</i> (eleve)
D.	<i>unei</i> (eleve)	<i>unor</i> (eleve)
A.	(pe) <i>o</i> (elevă)	(pe) <i>niște (unele)</i> (eleve)

Atenție! Cînd nu se oferă nici o informație referitor la gradul de cunoaștere a obiectului, substantivul nu primește articol, adică este nearticulat.

În dicționare substantivele sînt nearticulate.

N 3 26. Selectați din propozițiile de mai jos, pe două coloane, substantivele articulate hotărît și nehotărît.

1. Oricum n-ar cleveți ei contra noastră/Noi stăm slobodei scut și păcii scut. (A. Lupan) 2. De cu zori, îngrijorata mamă/Pentru școală-și pregătește fiul. (P. Cruceniuc) 3. Era odată o babă și un moșneag. Baba avea o găină și moșneagul un cucuș. (I. Creangă)

Repere teoretice!	Articolul nehotărît un, o este identic ca formă cu numeralul de pe lîngă substantive. Deosebirea dintre ele se face numai în propoziție. Confuzia se evită observîndu-se existența în text a unor corelative ale numeralului.
--------------------------	--

Exemplu: *Și merg ei o zi, și merg două, și merg patruzeci și nouă, pînă ce de la o vreme le intră calea în codru.* (I. Creangă)

Primul **o** este numeralul, căci arată numărul obiectelor, iar al doilea **o** arată un obiect oarecare (o vreme) și este articol nehotărît.

27. Deosebiți **un, o** — numeralele de **un, o** — articole nehotărîte.

1. Valentin a luat o carte, iar Ioana a luat două. 2. Cică era odată o babă și un moșneag, moșneagul de o sută de ani și baba de nouăzeci. (I. Creangă) 3. Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăratic. (M. Eminescu) 4. Nici un popor nu-i sărac, dacă are un cîntec, o limbă. 5. Decît un an cioară, mai bine o zi șoim. (Folclor)

Repere teoretice!	Articolul substantival hotărît este enclitic, adică se alipește la sfîrșitul cuvintelor, dar articolul lui poate apărea și în poziție proclitică, adică se plasează înaintea cuvintelor.
--------------------------	--

28. Observați utilizarea proclitică a articolului hotărît **lui**.

1. Lui Valeriu îi place muzica. 2. Bucuria lui badea n-a fost de lungă durată. 3. Notele lui Karmen sînt cam mici. 4. Zilele lui mai au fost călduroase. 5. Putera lui doi e mai mică decît a lui patru.

N 2 29. Completați textul următor cu articole nehotărîte potrivite:

Am văzut... carte în vitrina... anticariat. ...prieteni mi-au spus că este...exemplar al...ediții rare. O să întreb...specialist înainte de a-l cumpăra.

N 3 30. Copiați versurile și subliniați substantivele nearticulate cu o linie, pe cele cu articol hotărît — cu o linie văluroasă, iar pe cele cu articol nehotărît — cu o linie întreruptă.

Nici soartă ca lumea și nici libertate,
Mai am doar o speranță — atîta din toate,
Că am să-mi mai văd meleagul senin,
În Ucraina cîndva să revin...

(*L. Ukrainka*)

N 3 31. Subliniați articolele hotărîte în textul următor:

Orașele țării noastre, din an în an, devin mai frumoase. Tot mai dîrz își înalță ele etajele, tot mai larg își întind blocurile. Străzile înverzite ale orașelor sînt podoaba lor. Însă cel mai frumos oraș este Kievul — mîndria Patriei noastre.

Piața independenței
din Kiev

N 2 32. Copiați propozițiile, introducînd articolele necesare. Analizați structura cuvintelor evidențiate.

Este deosebit de plăcut să stai primăvar. într-. livadă înflorită!
Parfumu. flori. te îmbată. Ca livadă bine mirositoare este și limb.
pe care o vorbim, dacă știm să culegem flori. aromate ale cuvinte...
(N. Corlăteanu)

N 3 33. Completați proverbele. Găsiți articolele substantivale. Indicați genul, numărul și cazul lor.

1. Aurul se încearcă în foc și... 2. În mîinile meșterului orice...
3. Omul cît trăiește... 4. Curajosul găsește unde fricosul...

Pentru informație: pierde; lucru sporește; prietenul la nevoie; învață.

N 4 34. Descoperiți articolele nehotărâte și arătați genul, numărul și cazul lor.

1. Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărătic,/Rumenind străvechii codri și castelul singuratic.(V. Alecsandri) 2. Și pînă să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum am izbutit de m-am îngropat în țărîna, la rădăcina unui păpușoi... De la o vreme, nemaiauzind nici o foșnitură de păpușoi, nici o scurmătură de găină, am țîșnit odată cu țărîna în cap.(I. Creangă) 3. Cînd era înspre seara zilei a treia, buzduganul, căzînd, se izbi de o poartă de aramă și se făcu un vuiet puternic și lung. (M. Eminescu)

Articolul posesiv

• Citiți propozițiile:

1. Casa nouă **a** lui Vasile e chiar pe mal.
2. Soarele tînăr **al** dimineții s-a ascuns.
3. Învățătorii sînt ingineri **ai** sufletelor omenești.
4. Toate bunurile sînt **ale** satului.

Înainte a substantivelor *Vasile, dimineții, sufletelor, satului* în cazul genitiv sînt plasate cuvintele **a, al, ai, ale**. Ele sînt articole. Aceste articole se pot utiliza și înaintea unor pronume: caiet **al** tău, vecină **a** lor, colegi **ai** noștri, cărți **ale** mele.

Substantivele în genitiv arată posesorul obiectului.

E x e m p l u: Noi apărăm **a** păcii cauză.

Substantivul în genitiv *păcii* arată cui aparține *cauza*. Deci, cuvîntul *păcii* este posesorul, iar *cauza* — obiectul posedat.

Articolul **a, al, ai, ale** leagă numele unui obiect posedat (*casa, soarele, ingineri, bunurile*) de numele posesorului (*Vasile, dimineții, sufletelor, satului*), aflat în cazul genitiv. Acest articol se numește **posesiv**.

**Repere
teoretice!**

Articolul care stă înaintea unui substantiv în cazul genitiv sau înaintea unui pronume și arată, împreună cu acesta, cui aparține un obiect se numește **posesiv**.

	<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
Masculin	al	ai
Feminin	a	ale
<p>Articolul posesiv se utilizează și la formarea numeralelor ordinale: al treilea, a doua. În această calitate el nu exprimă posesia.</p> <p>Articolul posesiv se acordă în gen, număr, caz cu substantivul determinat, nu cu substantivul în cazul genitiv.</p>		

E x e m p l e: caiet **al** elevei — caiete **ale** elevei, cotitură **a** șoselei — cotituri **ale** șoselei, izvoare **ale** văzduhului — izvor **al** văzduhului, pomi **ai** grădinii — pom **al** grădinii, cioban **al** satului — ciobani **ai** satului.

Dacă cuvântul determinat este de genul masculin, atunci la singular se folosește articolul posesiv **al** (un nepot **al** bunicii), iar la plural — **ai** (niște nepoți **ai** bunicii); dacă cuvântul determinat este de genul feminin, atunci la singular se folosește articolul posesiv **a** (o carte **a** școlarului), iar la plural — **ale** (niște cărți **ale** școlarului).

Articolul posesiv se utilizează:

1. Când substantivul determinat este la forma nehotărâtă:

E x e m p l u: Un etaj **al** școlii a fost ridicat într-o singură lună. (V. Roșca)

2. Când substantivul la genitiv însoțit de articol posesiv este așezat înaintea substantivului determinat:

E x e m p l u: Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi, / Răspîndind fiori de gheață pe **ai** țării umeri dalbi. (V. Alecsandri)

3. Când între substantivul în genitiv și substantivul determinat se intercalează alte substantive sau alte părți de vorbire:

E x e m p l u: Caietul de teme **al** Lenuței este la mine.

- În unele situații, substantivul în genitiv, precedat de două substantive, determină substantivul cel mai apropiat.

E x e m p l u: Am vizitat Muzeul de Istorie **a** Ucrainei.

- Într-o serie de substantive în cazul genitiv, articolul posesiv se repetă de obicei înaintea fiecărui substantiv.

E x e m p l u: Poveștile au fermecat copilăria tuturor: **a** părinților, **a** bunicilor și **a** străbunicilor noștri.

4. Când în propoziție lipsește cuvântul determinat:

E x e m p l u: Ionică, au venit **ai** noștri! (A. Lupan)

Ortografia articolului posesiv

Repere teoretice!	Articolul posesiv reprezintă o singură parte de vorbire, de aceea se scrie numai așa: a, al, ai, ale . Se scrie <i>a-l, a-i</i> numai când — l și — i sînt pronume personale: <i>pentru a-l ajuta</i> = a ajuta <i>pe el</i> ; <i>pentru a-i ajuta</i> = pentru <i>a</i> ajuta <i>ei (lui)</i> sau <i>pe ei</i> .
--------------------------	---

35. Citiți textul. Găsiți articolele posesive și arătați oral genul și numărul lor.

Sat așezat pe malul fluviului

Capătul din vale al satului Mugureni se cufundă în lunga dungă de livezi frumoase și se oprește pe malul de nisip, galben și priporos, al unui rîușor vioi și îngust. Ulița principală a satului de asemenea se ascunde în umbra răcoroasă a pomilor, se lasă peste podeț, apoi, ajungînd la celălalt mal, apucă îndrăzneț la deal, se cațără și șerpuiește pe după stînci priporoase, printre tufarii ghimpoși ai malului.

Ajungînd la muchia joasă a dealului, ea se întinde ca o pînză de-a dreptul pe cîmpul neted, întretaie semănăturile frumoase ale satului și hăt-hăt, departe-depart, în zare, se îngustează și dispăre după orizontul tremurător.

(I. Canina)

N 1 36. Atestați articolele. Subliniați cu o linie cuvintele ce indică posesorul, iar cu două — obiectul posedat.

1. D-apoi când or veni ai noștri? (I. Creangă) 2. Fața strălucea ca alba lumină a soarelui. (M. Eminescu) 3. Ploile îmbelșugate ale anului acesta au umplut bazinul din mal în mal. (I. Cutcovetșchii) 4. N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid care nu se înfioară de-a ta faimă, Baiazid!

(M. Eminescu)

N 3,4 37. Puneți în locul punctelor articolul posesiv la forma cerută.

1. Parcă treziți de cântec din somnul greu... nopții, trei arțari își legănau alene crengile. (I. Ciobanu) 2. Vindereul e cel mai mare și neîmpăcat dușman... tuturor hulubilor. (V. Roșca) 3. În fiecare zi hulubii mei făceau câte o plimbare prin înălțimile albastre...văzduhului. (V. Roșca) 4. Viața aceasta plină de voie bună pășărească . . . hulubilor a fost pe neașteptate tulburată de ivirea vindereului. 5. Numai la noi în clasa... 6-a sîntem treizeci. (A. Lupan)

 N 2 38. Explicați folosirea articolului posesiv.

1. Doina este prietenul de secole al moldoveanului. 2. Doina cîntă dragostea de viață a moldoveanului. 3. Tot ei, doinei, moldoveanul îi încredințează cele mai intime sentimente ale sale: dragostea, dorul de cei dargi sau de plaiul natal.

N 3 39. Completați îmbinările de cuvinte cu articolele posesive respective. Explicați acordul articolului cu cuvîntul determinat.

Un lan... satului; fapta eroică... lui Ion; lucrările de pregătire... solului; doinele duioase...moldovenilor.

N 4 40. Între cuvîntul determinat și cel determinativ mai plasați un cuvînt determinativ. Includeți articolul posesiv respectiv.

Podoaba ... dealurilor; cuvîntul ... mamei; hotărîrea ...colegului; grija ... părinților; pagini ... istoriei.

41. Alegeți varianta corectă:

(al, a-l) încuraja

(ale, a le) povesti

(ai, a-i) pofti

(ale, a le) școlii

(ai, a-i) lor

(al, a-l) însoți

 N 4 42. Care sînt formele corecte:

1. Lume a pescarilor și a vînătorilor sportivi.

sau

Lume a pescarilor și vînătorilor sportivi?

2. Carte cu povestiri ale începuturilor.

sau

Carte cu povestiri a începuturilor?

N 1-2 43. Completați spațiile punctate cu una din formele articolului posesiv:

locul de naștere ... bunicilor;

clubul de jocuri ... tinerilor;

volumul cu opere ... lui Mihai Eminescu.

N 3 44. Alcătuiți propoziții în care subsatntivul *omul, copacii, pădurea, izvorul, florile* să se afle în cazul genitiv, cu și fără articol posesiv.

Exemple: Peste tot vezi realizări ale *omului*.

Victoria *omului* asupra naturii este evidentă.

45. Să comunicăm!

Cum credeți, oamenii pot comunica și fără cuvinte? Cînd comunicați, sînteți atenți la mimica și gesturile interlocutorului? Știați că există un limbaj al gesturilor?

Exprimați în cuvinte mesajul transmis prin următoarele gesturi:

- ridicare a mîinii drepte, cu cotul sprijinit de bancă;
- strîngere din umeri;
- acoperire a urechilor cu ambele mîini;
- mișcare a capului de sus în jos.

Atenție! Textul comunicării poate fi :

- **verbal** — mesajul se transmite prin intermediul cuvintelor;
- **nonverbal** — mesajul se transmite prin intermediul gesturilor, al mimicii;
- **mixt** — în comunicare se folosesc atît limbajul verbal, cît și cel nonverbal.

 46. Citiți în gând următoarea situație de comunicare. Găsiți elementele nonverbale. Determinați tipul comunicării folosit în text.

Cumpărătorul: Vreau și eu... (*arată cu mâna la pâine*)

Vinzătorul: (*sprîncene ridicate*)...?

Cumpărătorul: Două.

Vinzătorul: Poftim.

Cumpărătorul: (*face o înclinare ușoară a capului, ia pâinile și pleacă*).

N 1 47. Transformați dialogul din exercițiul nr.46 într-o comunicare verbală.

N 2 48. Spuneți cum înțelegeți sensul elementelor nonverbale din următoarele situații de comunicare:

a) Maricica s-a întors de la olimpiada regională de limba moldovenească și literatură. Intră bucuroasă în clasă, privește zîmbind la colegi și ridică mâna cu două degete desfăcute (arătător și mijlociu) ...

b) Ionel intră seara târziu în casă, după ce a jucat hochei cu băieții. Mama îl întâmpină, privind supărată la ceas...

N 3 49. Examinați tabelul de mai jos. Completați rubrica “Semnificații”, descifrînd sensul elementelor nonverbale.

<i>Elemente nonverbale</i>	<i>Exemple</i>	<i>Semnificații</i>
Gesturi	Două degete desfăcute (arătător și mijlociu). Strîngerea mâinilor.	Victorie!
Mimică	Ușoară strîmbătură a gurii.
Privire	Ochii larg deschiși. Se uită la ceas.
Tonul vocii	Voce ridicată.
Poziție a corpului	Brațe încrucișate pe piept.

I n f o r m a ț i i: *Salut! Nu-mi place! Mă enervezi! Mă grăbesc! Nu sînt de acord! Mă uimești!*

Atenție! Într-o comunicare este important să se respecte următoarele reguli:

Emițătorul:

- să-și organizeze bine mesajul;
- să-și exprime clar ideile;
- să vorbească corect;
- să privească spre cel care vorbește;
- să folosească un ton adecvat;
- să-și controleze gesturile, mimica;
- să fie atent la reacțiile receptorului/ascultătorului.

Receptorul:

- să asculte cu interes;
- să urmărească atent ideile mesajului;
- să ia notițe, dacă mesajul este important;
- să ajute emițătorul, dacă este necesar;
- să cîntărească cele transmise, exprimîndu-și acordul sau dezacordul;
- să aibă răbdare cu cel care comunică și să nu-l întrerupă.

N 3 50. Alcătuiți un dialog de o pagină, utilizînd mijloace verbale și nonverbale.

Amintiți-vă! **Narațiunea** este prezentarea (nararea) unor fapte, evenimente, întîmplări într-o anumită ordine.

N 4 51. Creați! Realizați o compunere-narațiune bazată pe experiența personală, în care veți folosi dialogul. Va conține mijloace verbale și nonverbale.

Articolul adjectival

- Observați înaintea căror părți de vorbire stau cuvintele evidențiate.
 1. Omul **cel** înțelept face iarna car și vara sanie.
 2. Părinții sînt prietenii mei **cei** mai buni.
 3. Elevele **cele** stăruitoare au fost lăudate.
 4. Alina este **cea** mai disciplinată elevă.

Cuvintele **cel, cei, cea, cele** stau înaintea adjectivelor *înțelept, buni, stăruitoare, disciplinată* și fac legătura cu substantivele *omul, elevele, prietenii, elevă*.

Articolul adjectival poate însoți și numeralele: drumeții *cei doi*, locul *cel dintîi*.

Numeralul însoțit de articolul adjectival stă de obicei înaintea substantivului determinat: *cei doi* drumeți, *cel de-al doilea* concurent.

Articolul adjectival, ca și celelalte articole, nu are singur înțeles și nici nu poate fi parte de propoziție, de aceea la analiza gramaticală se ia împreună cu partea de vorbire pe care o însoțește.

Articolul adjectival se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat de adjectivul sau numeralul pe care îl însoțește.

N. A. fata cea harnică G. D. fetei celei harnice.

Formele articolului adjectival sînt:

Singular

Cazul	Masculin	Feminin
N. A.	cel	cea
G. D.	celui	celeii

Plural

Cazul	Masculin	Feminin
N. A.	cei	cele
G. D.	celor	celor

Ortografia articolului adjectival

Fiți atenți la ortografia articolului adjectival **cel, cea, cei**. Să nu-l confundați cu grupurile de două cuvinte **ce-l, ce-a, ce-i**, care se rostesc împreună, formînd o singură silabă, dar nu un singur cuvînt. Ca mijloc de control, observați următoarele:

- Articolul **cel, cea, cei** se află înaintea unui adjectiv sau a unui numeral — *cel mare, cei doi* — și poate fi înlocuit cu *acel (a), acei (a), aceea (aceea)*.

- Grupurile de cuvinte **ce-l**, **ce-a**, **ce-i** se află înaintea unui verb predicativ sau înaintea altor părți de vorbire.

Cele două cuvinte se pot separa, scriindu-se fără liniuță de unire:

după ce-l văzu – după ce îl văzu

după ce-a văzut – după ce a văzut

după ce-i văzu – după ce îi văzu

ce-i acolo? – ce este acolo?

Acest lucru nu este posibil pentru articolul **cel**, **cei**, **cea**, pentru că articolul reprezintă un singur cuvânt. Nu putem spune: “ce îl mare, ce a mare, ce i mare”.

N 1-4 52. Completați spațiile punctate cu articolul adjectival cerut de cuvântul determinat.

1. Dimineața de vară împrăștie în valuri strălucitoare lumina ... dintîi raze. (V. Malev) 2. Mai bine cu ... cuminte la pagubă, decît cu ... prost la cîștig. (Folclor) 3. Una din ... mai importante sarcini este de a asigura o copilărie fericită pentru fiecare copil. 4. În echipă Petrea era printre ... mai buni lucrători.

(V. Malev) 5. Felul cum a luptat îl dovedeau ... trei medalii, pe care le purta la piept. (Em. Bucov)

N 3 53. Înlocuți punctele cu articolul adjectival (demonstrativ) **cel**, **cea**, **cei** sau cu **ce-l**, **ce-a**, **ce-i**.

... bun; ... trei; ... vede; pentru ... ceartă?; ... lăudați; ...lăudat; de... lăudați?; de ... lăudat?

N 2 54. Explicați ortografia cuvintelor evidențiate.

a) Ce-i cu cei mici, cei din clasa întâi, ce-i frămîntă?; b) Cel mai mare ce-l văzusem mai întâi se adresase către cei prezenți.

55. Analizați morfologic articolele adjectivale, posesive, substantivale, conform algoritmului:

1. Categoria (substantival hotărît/nehotărît), posesiv, adjectival).
2. Genul.

3. Numărul.

4. Cazul.

a) Fata a ales lada cea mai nouă și cea mai frumoasă... (I. Creangă) b) O iarnă lungă cât un veac a tot umblat pe drumuri și nimeni nu i-a aflat necazurile. (I. Druță) c) Privind stelele care licăreau prietenos, Vasica își aducea aminte vorbele pline de încredere ale tatei.

N 4 56. Plasați în locul punctelor articolele adjectivale. Arătați genul, numărul și cazul lor.

1. Noaptea inundase pământul cu aerul ... negru și răcoare. (M. Eminescu) 2. Și ... dintîi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii. (I. Creangă) 3. Stau ... doi voinici și se uită unul la altul. (C. Condrea) 4. Iată ... dintîi căsuțe, care stau atîrnate pitoresc pe coastele Chetricicăi, ca niște capre. (I. Creangă) 5. Școlarul ... nou a fost primit în echipa Catincuței. (A. Șalari) 6. ... mai vestiți eroi au simțit ceva care seamănă cu frica ... dintîi bătălii. (V. Alecsandri)

57. Analizați tabelul declinării articolelor adjectivale.

Numărul singular

Masculin

N. băiatul **cel** voios

G. (a, al, ai, ale) băiatului **celui** voios

D. băiatului **celui** voios

A. (pe) băiatul **cel** voios

Feminin

fetița **cea** voioasă

(a) fetei **cele** voioase

fetei **cele** voioase

fetița **cea** voioasă

Numărul plural

Masculin

N. băieții **cei** voioși

G. (a, al, ai, ale) băieților **celor** voioși

D. băieților **celor** voioși

A. (pe) băieții **cei** voioși

Feminin

fetele **cele** voioase

(a, al, ai, ale) fetelor **celor** voioase

fetelor **celor** voioase

(pe) fetele **cele** voioase

• Declinați următoarele îmbinări de cuvinte: *nucii cei umbroși; ziua cea senină; lucrul cel interesant, apele cele cristaline.*

N 4 58. În locul punctelor folosiți articolele adjectivale necesare.

1. Omul ... cuminte nu sare cu vorba înainte. 2. ... mai mare bogăție din lume e munca. 3. Și din nou ne-a ajutat Făt-Frumos ... bun la sfat. 4. Andrieș ... inimos, fie-ți drumul norocos! (Em. Bucov)

- Marcați genul, numărul și cazul articolului adjectival după modelul: *a mașinilor celor* (fem., pl. Gen.) *ingenioase*.

N 3 59. Găsiți adjective potrivite pentru substantivele date și efectuați legătura între ele cu ajutorul articolului adjectival necesar.

Pământului, doinele, prietenilor.

Dialogul este forma cea mai generală de comunicare orală și reprezintă o conversație între două sau mai multe persoane.

Intervenția unei persoane în dialog este o **replică**. La dialog, vorbirea fiecărei persoane se scrie din rînd nou și este precedată de linia de dialog. La sfîrșitul replicii se folosește semnul de punctuație necesar: punct, semnul interogării, semnul exclamării sau puncte de suspensie.

Dialogul poate fi început, menținut sau încheiat prin anumite formule:

a) **de inițiere** a dialogului:

- *Salut! Ce mai faci?...*
- *Spuneți-mi, vă rog ...*
- *Știi ceva ...*
- *Te rog, ajută-mă...*
- *Ce părere ai despre?*
- *Aș vrea să discutăm despre ...*
- *Fiți amabil, aș vrea să știu...*

b) **de menținere** a dialogului:

- *Ce spui?..*
- *Interesant ...*
- *Continuă ...*
- *Da, s-ar putea ...*
- *Cred că ai dreptate...*

c) **de încheiere** a dialogului:

— *Mă bucur că am vorbit ...*

— *Mi-a făcut plăcere să conversez cu tine.*

— *Bine, mai vorbim ...*

— *Discutăm altădată ...*

— *Îți mulțumesc pentru informație ...*

— *Scuză-mă, dar nu prea am timp...*

 • Alegeți una dintre formulele de inițiere a dialogului și alcătuiți un dialog potrivit, din 8-9 replici, pe o temă aleasă de comun acord cu colegul de clasă.

Comunicarea cuiva, reprodusă de altă persoană fără schimbări, adică în forma în care a fost expusă de vorbitor, se numește **vorbire directă**.

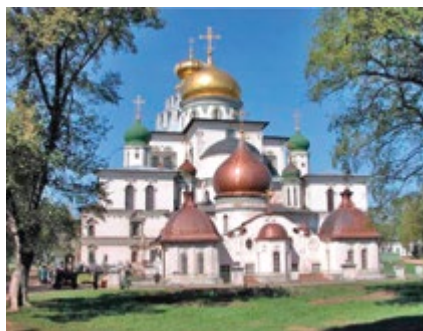
Vorbirea directă “■” se ia între ghilimele, spre a o deosebi de cuvintele autorului □.

După cuvintele autorului, situate înaintea vorbirii directe, se pun două puncte: □: “■”. La sfârșitul vorbirii directe urmează semnul de punctuație cerut de context: punct, semnul interogării, semnul exclamării.

- Când cuvintele autorului se află în postpoziție, după vorbirea directă se pune semnul de punctuație respectiv (virgulă, semnul interogării, semnul exclamării), iar cuvintele autorului se scriu cu literă mică: “■”, □.; “ ■!” □.; “■?” □.

60. Citiți exemplele. Identificați vorbirea directă. Comentați topica și semnele de punctuație.

1. “Cea mai gustoasă e roua rumenită de soare”, a spus tatăl. (Gr. Vieru) 2. Cucu-ntreabă: “Unde-i sora viselor noastre de vară?” (M. Eminescu) 3. Badea Mihalache a oftat: “Trec anii că nici nu le prinzi de veste.” (I. Druță) 4. “Am să duresc o mănăstire pe pajiștea asta!” i-a zis Dănilă supărat. (I. Creangă)

Mănăstirea din Căpriană

61. Extrageți dintr-o carte artistică 4 fraze cu vorbire directă. Prezentăți-le grafic.

N 2 62. Explicați ortografia cuvintelor ce le veți plasa în locul punctelor.

1. Glasul poporului e ... mai mare putere. 2. Ți-i drag obiectul ... pregătești cu puterile proprii. 3. După ... pregătit lecțiile, Radu a privit filmul “Muzicantul orb”. 4. Floarea ... mai aromată este floarea teiului. 5. Cine la Kiev n-a fost nu știe ... frumos. 6. Elevii au pregătit lucrurile ... mai necesare pentru excursie.

N 1 63. Creați! Realizați o compunere cu elemente de descriere pe tema: “Distracțiile de iarnă”, folosind și îmbinările date. Analizați morfologic articolele adjectivale din componența acestor îmbinări:

Zăpada cea cristalină; glasurile cele sonore; gerul cel aspru; soarele cel palid; copiii cei veseli.

64. Construiți propoziții în care să folosiți articolele adjectivale: *cel, cea, cei, cele*.

?! 65. Citiți textul. Alcătuiți planul de idei și povestiți conținutul textului după planul întocmit.

Cultura materială a moldovenilor. Agricultura și felurile ei

Ramura specifică a Ucrainei este agricultura.

Ucraina ocupă un loc de frunte în Europa la recoltarea globală a grâului, sfeclii de zahăr, florii-soarelui.

Cultura plantelor este o ramură a agriculturii. Baza fitotehnicii o constituie producția boabelor de grâu, seară, porumb, orez, ovăș, mei, hrișcă, păstăioase.

Leguminoasele — mazărea, lupinul, mazăricea și soia — sînt niște culturi furajere și alimentare foarte prețioase.

Ucraina este principala țară cultivatoare de sfeclă de zahăr din lume. Ea ocupă locul întâi în lume după volumul global de recoltare a sfeclii de zahăr.

Pomicultura și viticultura Ucrainei au o importanță internațională. Diferite raioane ale Ucrainei se specializează în creșterea diverselor fructe.

Toamna în livadă

G. Munteanu. *Recoltarea strugurilor*

Circa 90% de struguri-marfă revin Crimeei, regiunilor Odesa, Nikolaev, Herson și Transcarpatia.

- Determinați stilul textului.
- Răspundeți, oral, la întrebarea: “În ce constă frumusețea culturii materiale a moldovenilor?”

AUTOEVALUARE

1. Completați propozițiile:

- Articolul este parte de vorbire flexibilă ...
- Articolele sînt de mai multe feluri:
- *Un, o, niște, unui, unei, unele, unor* sînt articole ...
- Articolele substantivale hotărîte sînt:
- Se cunosc ... articole posesive:
- *Cel, cea, cei, cele* sînt articole....

2. Subliniați articolele din propozițiile de mai jos și stabiliți felul lor:

- *Băiatul a plecat cu niște colegi.*
- *Niște oameni fac copiilor cadouri.*

3. Articulați substantivele următoare cu articolele hotărîte și nehotărîte: *clasă, copac, ochi, pui, carte.*

4. Scrieți forma articulată a substantivelor din paranteze, reformulînd propozițiile:

- În (luncă) (sat) au venit (oi) (ciobani).
- (Copil) (vecini) noștri învață la (școală) (sat) de peste deal.
- — Dă-mi, te rog, (caiet) (colegă) din (clasă) ta!

5. Completați locurile libere cu articole posesive.

- Flori ... câmpului, păstrați-vă mireasma!
 - Și se pare că s-aude prin ... raiului cântare
- Pe — ... îngerilor harpe lunecînd mărgăritare. (V. Alecsandri)
- E cocostîrcul tainic în lume călător,
... primăverii dulce iubit prevestitor. (V. Alecsandri)

6. Alegeți varianta corectă: pentru (al, a-l) însemna pe cer; în (al, a-l) patrulea an; (ai, a-i) da o odaie; copii (ai, a-i) vieții.

7. Construiți două propoziții în care substantivul la genitiv, însoțit de articolul posesiv să se afle înaintea substantivului determinat.

8. Determinați articolele adjectivale și analizați-le morfologic.

- — Și frate-meu cel mare ... fuga la ușă să deschidă. (I. Creangă)
- Turturică-rică, adă la mine cele trei smicele de măr dulce, apa cea vie și cea moartă și du-te înapoi ... (I. Creangă)

9. Plasați în locul punctelor articolul adjectival:

... înțelept; ... albă; ... de-a doua; ... viteji; ... nemaipomenite.

10. Scrieți înaintea următoarelor cuvinte articolul *cel*, *cea*, *cei* sau grupurile de cuvinte *ce-l*, *ce-a*, *ce-i*: după ... explici; ... îmbrăcat; ... spus?; pentru ... chemat-o?; ... harnică; după ... speli; ... cuminți.

11. Scrieți (în 8-10 replici) un dialog imaginar între doi oameni de zăpadă (un moș și o babă).

12. **Creați!** Faceți portretul colegului de bancă (7-8 propoziții).

**Fiecare subiect al autoevaluării se apreciază cu un punct.
Autoapreciați-vă!**

SUBSTANTIVUL

Repere teoretice!	<p>Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumește obiecte și răspunde la întrebarea cine? sau ce? Prin cuvântul <i>obiecte</i>, folosit în sens foarte larg, înțelegem tot ceea ce poate fi cunoscut de om, deci <i>obiecte ale cunoașterii</i>.</p> <p>Obiecte ale cunoașterii pot fi: <i>ființele și lucrurile</i> (băiat, casă); <i>fenomenele naturii</i> (fulger), <i>însușirile</i> (frumusețea), <i>stările sufletești</i> (bucurie), <i>acțiunile</i> (muncă), <i>relațiile dintre oameni</i> (prietenie) etc.</p> <p>Termenul substantiv provine din latinescul substantivum, prin care se numea substanța, adică obiectul. Ca și orice clasă gramaticală de cuvinte, substantivul posedă o serie de caracteristici și categorii gramaticale.</p>
--------------------------	---

Caracteristicile substantivului:

1.	animate (însuflețite): <i>om, fluture</i>	inanimate (neînsuflețite): <i>creion, vînt</i>
2.	comune denumesc obiecte de același fel: <i>mamă, bunătate</i>	proprii denumesc obiecte unice: <i>Maria, Odesa, Chișinău, Ismail, Kiev</i>
3.	simple cu o singură rădăcină: <i>taină, dragoste</i>	compuse cu două sau cu mai multe rădăcini: <i>Maica Domnului, bunăvoință</i>
4.	declinări (pentru a afla declinarea, substantivul se pune la cazul N., n. singular, nearticulat).	

- **Declinarea I** include substantive terminate în **ă**: *mamă, casă*.
- **Declinarea II** include substantive terminate în **e** și denumirile zilelor săptămînii: *părinte, tristețe, luni, marți...*
- **Declinarea III** include toate celelalte substantive: *suflet, cîntec, simbol*.

Categoriile gramaticale ale substantivului

1. Genul		
masculin (masc.)	feminin (fem.)	neutru (n.)
<i>un frate</i>	<i>o fată</i>	<i>un drum</i>
<i>doi frați</i>	<i>două fete</i>	<i>două drumuri</i>

Se cunosc substantive care au femininul format de la masculin (*nepot-nepoată, urs-ursoaică*) sau masculinul format de la feminin (*vulpe-vulpoi, rață-rățoi*) și se numesc substantive **mobile**.

Unele substantive posedă o singură formă pentru genurile masculin și feminin și se numesc substantive **epicene**: *elefant, vultur*.

2. Numărul	
singular (sg.)	plural (pl.)
denumește un singur obiect: <i>dor, aripă</i>	denumește mai multe obiecte: <i>doruri, aripi</i>

Substantivele **defective de număr** au numai numărul singular ori numai numărul plural:

singular: *dragoste, sete, cinste, aur* — categoria **singularia-tantum** (substantive defectives de plural).

plural: *ochelari, rinichi* — categoria **pluralia-tantum** (substantive defectives de singular).

O singură formă de număr (numai singular sau numai plural) au substantivele **proprii**: *Odesa, Chilia, Ionel, Petrică, Angela* etc.

Sînt substantive care au 2-3 forme de plural: *chibrit-chibrite-chibrituri; cap- capete-capi* (conducători) — *capuri* (numire geografică).

Substantivele **colective** denumesc o totalitate de obiecte. Aceste substantive sînt substantive cu forme de singular, dar cu înțeles colectiv, numărul plural: *popor, stol, studențime, omenire*.

O bună parte din substantivele colective sînt formate cu ajutorul sufixelor **-at,- ime, -iș, -et, -ărie**: *tinerime, brădet, frunziș, ostășime*.

3. Cazurile substantivului exprimă raportul dintre acțiune și agentul sintactic în propoziție, iar formele pe care le ia substantivul pentru a exprima funcțiile lui sintactice în propoziție se numesc **forme cazuale**.

În limba moldovenească substantivul are cinci cazuri:

<i>Nominativ (N.)</i>	<i>Genitiv (G.)</i>	<i>Dativ (D.)</i>	<i>Acuzativ (A.)</i>	<i>Vocativ (V.)</i>
indică agentul acțiunii (<i>cine? ce?</i>)	indică posesorului obiectului (<i>a, al, ale, ai, ai cui?</i>)	indică persoana sau obiectul în favoarea căruia se face acțiunea (<i>cui?</i>)	indică obiectul ce suferă acțiunea și e precedat de prepoziție: (<i>pe, cu, la, de... (pe cine? ce?)</i>)	indică o chemare, o invocație

Substantivul în cazul V. se izolează, de obicei, prin virgule sau prin semnul exclamării.

65. Determinați la ce caz se află cuvântul “mama”.

Mama pregătește cina. Pe mama o liniștește vestea bună. Ochii mamei sînt albaștri. În acel moment i-aș fi dăruit mamei zile din zilele mele, doar s-o văd mai sănătoasă. O, mamă, dulce mamă...

Tema unui text, fie oral sau scris, reprezintă ideea principală dezvoltată în cadrul acestuia. Adică despre ce e vorba în acel text, fragment de text.

Ideea este concepția de bază care determină conținutul textului unei opere literare, artistice sau științifice.

Orice idee trebuie să aibă un început și un sfârșit, deci nu trebuie să uitați de logica scrisului sau de structura textului.

Cuvîntul-cheie reprezintă un substantiv sau un grup de cuvinte care numește aspectul cel mai important dintr-un fragment. Într-un text pot fi identificate, de regulă, mai multe cuvinte-cheie. Cuvinte care se axează pe întregul text.

Funcțiile sintactice ale substantivului

Repere teoretice!	<ol style="list-style-type: none">1. Substantivul la cazul N. are funcția de:<ol style="list-style-type: none">a) subiect (cine face acțiunea? sau cine are însușirea exprimată prin predicat?) Un bunic vine în ospeție. (cine vine în ospeție?) Bunicul e bucuros. (cine e bucuros?)b) nume predicativ (cine este? ce este?) “Revedere” este o poezie. (ce este “Revedere”?) Mama este medic. (cine este mama?)2. Substantivul la cazul G. are funcția de:<ol style="list-style-type: none">a) atribut (a, al, ai, ale cui?) Cartea Mariei este pe masă. (a cui carte?)b) nume predicativ (a, al, ai, ale cui este?) Caietul acesta este al prietenului meu. (al cui este?)c) complement indirect când substantivul la genitiv este însoțit de prepozițiile (locuțiunile prepoziționale): asupra, (în) contra, împotriva, înapoia, Soarele aruncă o lumină dulce asupra dumbrăvii (asupra cui?)d) complement circumstanțial Deasupra câșorului zări un crin. (unde zări?)3. Substantivul în cazul D. are funcția de:<ol style="list-style-type: none">a) complement indirect (cui?) I-am dăruit prietenei o floare. (cui am dăruit?) Dativul întotdeauna se întrebuintează fără articolul posesiv, dar uneori cu prepozițiile: contrar, asemeni, grație, datorită, mulțumită, etc.b) complement circumstanțial Am procedat conform programului stabilit. (cum am procedat?)4. Substantivul în cazul A. are funcția de:<ol style="list-style-type: none">a) complement direct (pe cine? ce?) Îl aștept pe tata. (pe cine aștept?) Violeta recită o poezie (ce recită?)b) complement indirect Apără-mă de găini că de câini nu mă tem. (apără-mă de cine?; nu mă tem de cine?)
--------------------------	---

<p>c) complement circumstanțial de loc Focul arde mocnit sub cenușă. (unde arde?)</p> <p>d) complement circumstanțial de mod Am zărit-o ca prin sită (cum am zărit-o?)</p> <p>e) atribut Florile din grădină te ademeneau. (ce fel de flori?)</p> <p>f) nume predicativ Cartea este fără copertă. (cum este cartea?)</p> <p>5. Substantivele la cazul V. nu au întrebări și nici funcție sintactică; exprimă o adresare. Vocativul are următoarele terminații, mai frecvent folosite:</p> <p>a) – e pentru genul masculin, singular (Constantine) sau apare la forma nominativului nearticulat (frate, tată);</p> <p>b) – o pentru genul feminin, singular (fetișo, bunico, Mario) sau apare la forma nominativului nearticulat (fetișă, bunică, mamă, Marie);</p> <p>c) – lor pentru ambele genuri la plural (oamenilor, fetișelor) sau apare cu forma nominativului, plural nearticulat (prieteni, copii, mame).</p>

N 1 66. Scrieți câte 4 substantive care să desemneze, după cum urmează:

a) nume de familie; b) nume de persoane; c) denumiri de localități.

N 3 67. Clasificați substantivele propuse în denumiri de:

- a) acțiuni;
- b) însușiri;
- c) sentimente.

Scriere, agerime, colegialitate, istețime, născocire, răutate, mândrie, dragoste, înflorire, dezaprobare, plăcere, atenționare, bucurie, abreviere, bunățate.

N 2 68. Citiți textul. Identificați substantivele. Analizați unul din ele conform algoritmului: tip, gen, număr, caz, articulat/nearticulat.

Mare nenorocire a dat peste biata prepeliță: i s-a aprins casa. La incendiu au venit mai multe păsări.

– Așa-ți trebuie! a pițigăit pițigoii și a mai arucat în foc un pai uscat.

Nu știu de unde a răsărit o rîndunică. Ea bătut alarmată din aripi și lăsa să-i cadă din cioc o picătură de apă.

De la paiul uscat, pe care l-a arucat pițigoii, focul nu s-a făcut mai mare. Și nici picătura de apă n-a stins focul. În schimb prepeleța a aflat cine îi este prieten și cine dușman.

- Citiți în *Dicționarul explicativ* articolul lexicografic al cuvîntului *text*.
- Găsiți un titlu potrivit pentru acest text.
- Propuneți sinonime pentru 2 substantive din text.
- Identificați substantivele epicene.

N 4 69. Alcătuiți o listă a substantivelor ce s-ar înscrie în următoarele cîmpuri lexicale:

a) calități umane; b) defecte omenești.

N 1-4 • Discutați despre importanța unei calități umane.

70. Scrieți formele de plural ale substantivelor următoare și marcați desinența lor la numărul plural:

iarnă, bunătate, raion, oraș, stradă, zi, pix, creion, poveste, om, foaie, copertă, carte.

N 4 71. Includeți în enunțuri îmbinările de cuvinte:

Haină cu defect; vorbire cu defect; mașină defectată; defecțiune tehnică; telefon defectat; substantiv defectiv.

N 1 72. Precizați numărul substantivelor evidențiate.

1. Băieții joacă *fotbal*. 2. Orașul *Kiev* este capitala țării noastre. 3. Îmi place *zeama* cu tăiței.

4. Am fost în excursie la *Cernăuți*.

Amintiți-vă!

• **Stilurile funcționale** ale limbii sînt:

- oral;
- *artistic (beletristic)*;
- *științific*;
- *publicistic*;
- *oficial-administrativ*.

• **Stilul oral** e caracteristic pentru *comunicarea nemijlocită*.

• **Stilul artistic** este stilul operelor literare: *povestiri, poezii, romane, nuvele* etc. Prin intermediul lui se reflectă viața în culori vii. Este stilul care folosește bogăția mijloacelor de exprimare artistică: *epitete, comparații, personificări, metafore ș.a.*, cu care, nemijlocit, vă veți familiariza.

În anumite împrejurări, omul, pentru a explica unele fapte, fenomene, folosește cuvinte cu sens abstract și termeni științifici. Această modalitate de exprimare poartă denumirea de **stil științific**. Este propriu *lucrărilor, comunicărilor, dezbaterilor* din domeniile științifice și tehnice.

• **Stilul publicistic** este stilul textelor axate pe cunoașterea vieții publice și comunicarea în masă.

Stilul publicistic se caracterizează prin interferența tuturor stilurilor. Textele ce țin de acest stil sînt: *articolul, reportajul, interviul, schița, pamfletul, foiletonul, anunțul*.

73. Precizați cîmpul lexical din care fac parte substantivele defective de singular (plural):

- a) Ananiev, Lviv, Tarutino, Chilia, Tatarbunar, Cernăuți, Sarata...;
- b) brînzoaice, clătite, icre, jumări, sarmale...;
- c) ghilimele, paranteze, puncte de suspensie...;
- d) rinichi, șale, genunchi...;
- e) blugi, pantaloni, șosete...

Exersați!

74. Vă propunem textul unui ucaz. Relevați, în mod oral, unele momente specifice stilului oficial-administrativ.

UCAZUL PREȘEDINTELUI UCRAINEI

Despre investirea lui M. Marcenko
în funcția de șef al Administrației militare
regionale de stat Odesa

A-l desemna pe Marcenko Maxim Mihailovici șef al Administrației militare regionale de stat Odesa.

Președintele Ucrainei

V. Zelenskîi

or. Kiev, 01 martie 2022,

nr. 90/2022

75. Citiți textul. Determinați și argumentați cărui stil îi aparține.

ARTICOLUL 78

Părinții sînt obligați să-și întrețină, să-și educe și să-și crească copiii pînă la majoratul lor, precum și în alte cazuri prevăzute de lege.

Orice violență asupra copilului și exploatarea lui sînt pedepsite de lege.

Copiii maturi, apți de muncă, sînt obligați să poarte de grijă părinților inapți de muncă și să le acorde ajutor material.

Constituția Ucrainei

76. Clasificați substantivele date în cîmpuri lexicale, precizînd și domeniul de care țin ele. De ce număr sînt defective aceste substantive?

Volei, fotbal, lapte, Alexandru, smîntînă, Rodica, făină, istorie, unt, Vasile, literatură, fier, baschet, Ina, miere, geometrie, Svetlana, Corina, argint, șah, Ion, geografie, aur.

77. Identificați substantivele ce exprimă sens colectiv.

1. Neamul nostru este harnic și ospitalier. 2. Brădetul acoperea coasta muntelui. 3. Echipa de turiști **a făcut popas** la poalele muntelui. 4. Stolul de păsări **și-a luat zborul**.

• Indicați sinonimele pentru exemplele evidențiate.

N 3 78. Precizați care din cuvintele date sînt substantive colective:

zarzavaturi, orașe, sat, harbuzărie, nisipuri, porumbiște, turmă, visuri, clasă, cețuri, trib, studențime, pietriș.

N 2 79. Formați pluralul următoarelor substantive:

albuș –	ghișeu –
cartof –	salată –
itinerar –	pateu –

N 1 80. Precizați cazul substantivului evidențiat.

1. Citesc *o carte* interesantă. 2. Sora mi-a dăruit această *carte*. 3. Coperta *cărții* este atrăgătoare. 4. Învelitoarea îi asigură *cărții* un aspect mai îngrijit. 5. Bibliotecara a solicitat ajutorul elevilor în acțiunea “Trăiește, *carte!*”.

 N 3 81. Corectați formele de vocativ din exemplele următoare:

- Mama, oare vom reuși?
- De ce nu mă crezi, tata?
- Fratele, împrumută-mi, te rog cartea.
- Fetele, intrați una cîte una.
- Domnii, de ce nu așteptați la rînd ca toată lumea.

82. Alcătuiți propoziții în care substantivul *prieten* să fie plasat, pe rînd, la toate cazurile. Precizați funcția sintactică a substantivului în fiecare exemplu.

 N 3 83. Ilustrați, în patru-cinci exemple, funcțiile sintactice ale substantivului soare.

N 4 84. Introduceți în spațiile punctate una din formele articolului posesiv, respectînd regula acordului.

1. Ochelarii sînt ... bunelului.
2. Mapa este ... profesorului.
3. Poeziile sînt ... lui Vasile Alecsandri.
4. Rucsacul este ... Lucicăi.

85. Construiți enunțuri în care cuvîntul *primăvara* să îndeplinească, pe rînd, următoarele funcții sintactice:

- a) atribut exprimat prin substantiv în acuzativ;
- b) nume predicativ exprimat prin substantiv la acuzativ;
- c) subiect unic.

86. Scrieți numele a cinci scriitori cunoscuți și titlurile operelor literare pe care le cunoașteți.

87. Subliniați substantivele la cazul dativ și precizați cuvintele pe care le determină.

1. Acum, dragă Doamnă, du-te de-ți vezi copiii și caută de casă cum se cuvine unei bune gospodine și pune la cale să ne gătească un ospăț, căci mîine dau masă mare boierilor. (C. Negruzzi) 2. Trei iezi cucuieți,/Ușa mamei descuieți... 3. Taci! Că i-oî face eu cumătrului una de și-a mușca labele.(I. Creangă)

 88. Plasați pe lîngă substantivele date alte substantive, articulate hotărît și nehotărît în cazul genitiv:

roțile mașinii (unei mașini), ..., ...;

cartea..., ..., ...;

zîmbetul..., ..., ...;

copacul..., ..., ...;

orașele....., ...,

N 3 89. Formați genitiv-dativul singular (cu articol hotărît) al substantivelor:

Marica, Magda, Olga, Daniel, Anatol.

N 4 90. Modificați forma substantivelor din paranteze după numărul și cazul, cerute de text.

Ca puiul (cuc) pe creanga (nuc). (Călător) îi șade bine cu drumul, ca și (cal) cu frîul. Cîte (cap) atîtea păreri. În locul (trandafir) a pus urzică. Lipsa (pisică), bucuria (șoarece).

N 3, 4 91. Repartizați în trei colonite substantivele: în prima — cele cu ambele forme de număr, în a doua — cele care au numai forma de singular, iar în a treia — cele care au numai forma de plural.

1. Ziua scade, iarna vine, vine pe crivăț călare./Vîntul șuieră prin *hornuri*, răspîndind înfiorare.
2. Ziua ninge, noaptea *ninge*, dimineața ninge iară!/Cu o zale argintie se îmbracă mîndra țară.
3. Vînătorul pleacă grabnic la a zorilor ivire și pe soare, falnic oaspe, îl salută cu iubire. (V. Alecsandri)

Iarna

• Faceți analiza fonetică a cuvintelor subliniate.

92. Creați! Alcătuți un text cu tema: “La alimentară”, folosind substantivele: veselă, crenvușuri, fidea, cafea, secția făinoaselor, tocmagi, tăiței, tejghea, casier, secția lactatelor, unt, brînză.

N 3 93. Extrageți din text îmbinările “substantiv+adjectiv”. Arătați genul substantivelor din componența acestor îmbinări.

Din adîncul rece și necuprins al cerului încep să se desprindă primii fulgi de zăpadă. Vîntul s-a aciuat. Fulgii plutesc deasupra bulgărilor încet ca niște albine ce caută flori. Ninge peste dealuri, peste văi! Cad fulgi la fîntînă. Fulgi mari se aștern peste apele reci și tulburi ale Nistrului. Crește o pînză albă și subțire. (I. Druță)

N 4 94. Care-i ideea principală a textului ce urmează? Împărțiți-l în fragmente și intitulați-le. Propuneți un titlu potrivit.

În clasă e liniște, numai din cînd în cînd se aude foșnet de hîrtie. Elevii scriu compunerea

“Cum o ajut pe mama”.

Scriu toți, numai Lenuța stă nemișcată. Ea se uită speriată în caiet. Din foaia albă o privesc două propoziții: “Mă scol dimineța. Îmi fac patul...” Atîta tot. Lenuța nu știe ce să mai scrie.

O ajut pe mama în bancă și plînge. Ea n-a scris nimic. Ce putea să scrie? Doar mamei nu i-a ajutat nici o dată.

- Redați concis conținutul textului.
- Faceți o încheiere proprie.
- În primul alineat al textului scris marcați genul substantivelor.

N 1 95. Determinați cazul, funcția sintactică a cuvintelor evidențiate.

1. Bogăția cea mai mare a *omului* este hărnicia. 2. *Omului* cu sîrguință toate i-s cu puțință. 3. Începutul *lucrului* e amar, dar sfîrșitul — dulce. 4. Faptele bune îl laudă pe *om*.

96. Stabiliți funcția sintactică pe care o îndeplinesc substantivele din propozițiile ce urmează:

1. Oamenii lucrează cu abnegație pentru înflorirea Patriei. 2. Constructorii înalță orașe frumoase. 3. Noi mașini creează inginerii-constructori. 4. Sătenii cultivă cereale. 5. Medicii îi tratează pe bolnavi. 6. Compozitorii scriu muzică.

Amintiți-vă!

Descrierea este un mod de expunere care constă în prezentarea sugestivă a particularităților unor obiecte, fenomene, ființe.

97. Citiți textul. Găsiți propozițiile care exprimă ideea principală a textului. Recitiți fragmentele în care e descris pămîntul vara și toamna. De ce autorul spune că toamna pămîntul prinde să încărunțească? Reproduceți oral conținutul textului, păstrînd elementele descriptive.

Grijile pământului

Tot anul împrejur Pământul a avut o mulțime de griji.

În primăvară și-a bătut capul, cum ar face ca să *î.mugurească*, iar apoi să *î.florească* copacii, să *î.călzească* la sân semințele și să le scoată la lumină. Vara era năduf. Dar Pământul și-a scos din adâncuri toate izvoarele, ca din ele să se adape pomii, grânelor, viile și florile.

Dar veni toamna și Pământul nu prea avea timp de odihnă. Se trezea dis-de-dimineață și-și zorea oamenii la muncă.

A trecut un timp și Pământul a încărunțit de-a binelea. Mama, trezindu-se în zori, privi prin geam și zise: “Vai, uite că ne-a prins iarna”. Iar eu sar iute din pat, o zbughesc pe ușă afară și pășesc bucuros cu picioarele cărunțelea Pământului, căreia îi zicem cu toții zăpadă.

(V. Codiță)

- Spuneți ce timp al anului vă place mai mult și argumentați de ce.
- Găsiți în text cinci substantive și analizați-le morfologic.
- Explicați ortografia cuvintelor evidențiate.

98. Determinați substantivele la cazul vocativ și puneți semnele de punctuație.

1. Mamă deschide mai repede aud o șoaptă fierbinte la ușă.
(Z. Glavan)

2. — Războiul e ceva groaznic Nicușor. De n-ar ști nimeni de el.
(P. Zadnipru)

3. Ce citești bunelule? 4. Nu prepeliț-o n-aveam de gând să-ți dau drumul, iar acum nici atîta n-am s-o fac! 5. Tăticule uite cîți pușori de soare. În fiecare bobîță a intrat cîte unul. (S. Vangheli) 6. La treabă cumătră că lupul ți-a dat de lucru. (I. Creangă)

N 1,2 99. Determinați substantivele colective:

1. În fiecare dimineață strada Universității din Vinița este inundată de studențime. 2. Tineretul pășește cu elan pe calea științei.

3. Locuitorimea orașului îi admiră pe tinerii studioși. 4. Țărâtimea e mulțumită de roada obținută. 5. Frunzișul a acoperit pământul.

N 3,4 100. Unele substantive colective au două forme de număr: o *ceată* — niște *cete*; un *cîrd* — niște *cîrduri*. Evidențiați substantivele colective cu o formă de număr și cele cu două forme. Acordați substantivele dintre paranteze.

1. Prietenia între popoare este cheazășia (birunță). 2. Crește nivelul de trai al locuitorimii din ținutul nostru. 3. Grupe de elevi s-au pornit pe la casele celorla care îi așteaptă cu multă bucurie. 4. Iată vin în cale, se cobor la vale trei (turmă) de miei cu trei (ciobănel). (*Miorița*) 5. Un cîrd de cucoare se zărește în zare.

Declinarea substantivelor

Repere teoretice!	Declinare se numește trecerea părții de vorbire prin toate cazurile. Substantivele se declină cu: <ul style="list-style-type: none">• articol nehotărît proclitic (<i>u, o, unii, unele, niște</i>);• articol hotărît enclitic (<i>-l, -a, -i, -le, -lor</i>).
--------------------------	---

Declinarea substantivelor masculine

Repere teoretice!	La declinarea substantivelor masculine cu articol nehotărît, se declină numai articolul nehotărît. Substantivul are o formă pentru toate cazurile singularului (cu excepția vocativului) și alta pentru toate cazurile pluralului: <i>un, unui, măr; niște, unor meri</i> .
--------------------------	---

În procesul declinării substantivelor masculine cu articol hotărît, se schimbă numai articolul (măr-ului, mer-i- i, merilor). Substantivele au două forme de caz la singular (N. A. *mărul*; G. D. *mărului*) și două forme de caz la plural (N. A. *merii*, G. D. *merilor*).

Declinarea substantivelor feminine

Repere teoretice! La declinarea substantivelor feminine cu articol nehotărît, se declină articolul nehotărît. Substantivul are la singular două forme: una pentru N. A. (*carte*) și alta pentru G. D. (*cărți*); la plural are o singură formă pentru toate cazurile care e la fel cu forma de G. D., singular (*cărți*).

La declinarea substantivelor feminine cu articol hotărît, substantivul are două forme de caz la singular (N. A. *cartea*; G. D. *cărții*) și două forme de caz la plural (N. A. *cărțile*; G. D. *cărților*).

Declinarea substantivelor neutre

Repere teoretice! Substantivele neutre se declină (cu articol hotărît și nehotărît) la singular ca substantivele masculine, iar la plural — ca cele feminine.

Declinarea substantivelor proprii

Nume de persoane

Repere teoretice! Declinarea substantivelor proprii diferă de declinarea substantivelor comune. Numele de familie primesc la cazurile genitiv-dativ articolul substantival hotărît masculin **lui**: *lui Creangă*. Prenumele se declină astfel: cele masculine și feminine invariabile — cu articolul **lui** (*lui Sandu*, *lui Cati*), cele feminine variabile — cu articol substantival hotărît feminin **ei**: *Mariei*, *Anei*.

Notă. Substantivele feminine terminate în — *ga*, — *ca* (Olga, Ilinca) la genitiv-dativ au terminația *ăi* (*Olgăi*, *Ilincăi*). Dacă un substantiv propriu urmează după un substantiv comun, precizîndu-l, se schimbă la declinare numai substantivul comun, iar cel propriu rămîne neschimbat.

N. A. scriitorul Ion Druță, sportiva Corina Albu.

G. D. scriitorului Ion Druță, sportivei Corina Albu.

Substantivele — nume de familii compuse se declină ca și substantivele — nume de familii simple:

N. A. Șaptefrați Vasile, Șaptefrați Elena.

G. D. lui Șaptefrați Vasile, lui Șaptefrați Elena.

Notă. Dacă prenumele din componența substantivelor compuse feminine anticipează numele de familie, în cazurile genitiv-dativ aceste substantive-prenume se declină ca și substantivele feminine comune:

N. A. Victoria Paierele

G. D. Victoriei Paierele.

Denumiri geografice

Substantivele proprii — denumiri geografice se declină ca și substantivele comune cu articolul hotărît:

N. A. Niprul, Ucraina

G. D. Niprului, Ucrainei

La cazul dativ aceste substantive admit mai multe prepoziții: *la, spre, în, către, de la, din, de prin, dinspre, înspre...* Limanscoe, Meneailovca, Dolinscoe, Odesa, Kiev. Prepoziția este determinată de sensul verbului.

Repere teoretice!	<p>Substantivele proprii compuse — denumirile geografice se declină ca și substantivele comune compuse:</p> <p>a) dacă substantivul — denumire geografică este format din două substantive la același caz, se declină substantivul al doilea: N. A. Cioc-Maidan G. D. Cioc-Maidanului</p> <p>b) dacă denumirea geografică este compusă dintr-un substantiv la nominativ și altul la genitiv, se declină primul substantiv, iar al doilea rămîne neschimbat: N. A. Vadul lui Traian G. D. Vadului lui Traian</p> <p>c) dacă denumirea geografică este alcătuită dintr-un substantiv la nominativ și altul la acuzativ, se declină primul substantiv: N. A. Taraclia de Salcie G. D. Taracliei de Salcie</p>
--------------------------	---

	<p>d) dacă denumirea geografică este compusă dintr-un substantiv masculin și un adjectiv, se declină substantivul: N. A. Rădulenii Noi G. D. Rădulenilor Noi</p> <p>e) dacă denumirea geografică este alcătuită dintr-un substantiv feminin și un adjectiv se declină ambii componenți: N. A. Fîntîna Albă G. D. Fîntîinii Albe</p>
--	---

101. Selectați substantivele din text și arătați forma lor inițială, apoi scrieți-le în colonite, după cum urmează:

1. substantive masculine;
2. substantive feminine;
3. substantive neutre.

Gîsca și cocostîrcul

Gîsca înota pe iaz și-și zicea:

— Ce pasăre minunată sînt eu! Merg pe pămînt, înot, zbor în aer. Nu mai e nicăieri în lume o pasăre ca mine!

Eu sînt regina păsărilor.

Un cocostîrc de prin apropiere auzi vorbele ei și-i spuse:

— Măi, da proastă mai ești, gîsco! Poți tu oare să înoți ca o știucă, să alergi ca o căprioară ori să zbori ca un vultur? E mai bine să știi un singur lucru, dar bine, decît multe și netemeinic.

(K. Ușinskii)

- Declinați cu articol hotărît cîte un substantiv de fiecare gen.

N 4 102. Ghiciți ghicitorile. Determinați tipul declinării substantivelor-răspunsuri.

1. La trup sînt ușor, fără aripi zbor.
2. Urlu și mă învîrtesc, pe drumeți îi îngrozesc.
3. Nu-i faină, dar se cerne, nu-i covor, dar se

Gîsca și cocostîrcul

așterne. 4. Iarna-n frig, vara la soare, neschimbat e la culoare. 5. Ce pod de apă e aruncat și de mînă nelucrat?

N 3 103. Completați proverbele. Subliniați cu o linie substantivele articulate cu articol hotărît și cu două — cele articulate cu articol nehotărît.

1. Cine a aflat un prieten adevărat, acela... 2. Fă-ți prieteni noi, dar... 3. Prietenul de nădejde e... 4. Oamenii uniți munți...

- Declinați un substantiv masculin și unul feminin cu articol nehotărît.

N 2 104. La ce declinare se referă următoarele substantive? Spuneți cum ați determinat tipul declinării?

Capră, joi, cal, ochi, miere, liră, duminică, somn, fiere.

- Declinați un substantiv neutru cu articol nehotărît.

105. Continuați începutul povestirii și faceți descrierea jocului cu bulgări de zăpadă. Intitulați povestirea.

Costel își aruncă ochii pe fereastră. Cad fulgi mari și vîntul îi leagănă prin văzduh, apoi îi așază în roiuri pe pămînt. Casele, strada, copacii — totul e îmbrăcat în alb.

Cînd sună clopoțelul, Costel își ia ghiozdanul și o zbughește primul afară. În cîteva clipe e după colț. Se apucă să facă bulgări de zăpadă. Bulgărași albi, mici cît pumnul, dar vîrtoși...

- Găsiți substantivul colectiv și declinați-l cu articol hotărît și articol nehotărît.
- Stabiliți propoziția ce conține cuvînt generalizator și explicați utilizarea semnelor de punctuație.

N 1 106. Copiați îmbinările de cuvinte după modelul ce urmează. Spuneți la ce număr și caz sînt substantivele — termeni subordonați.

Model: cărțile (*ale cui?*) elevului.

Decolarea unui avion; aterizare pe un aerodrom; a se înmîna ordine; urme de pași; a pleca în recunoaștere; fapta vitejească a unor ostași; scriu unui fost partizan; declamarea unor poezii; adresa de pe plic; a expedia o scrisoare.

107. Copiați textul plasînd în locul punctelor substantive potrivite. Indicați în paranteze genul, numărul, cazul și articolul hotărît al acestor substantive.

Model: Aici păsările (femin., plural, N., art.hot-le) vor lua masa.

Multe păsările au rămas să ierneze la noi. În ... () frumoase ele găsesc larve și insecte în crăpăturile din... () copacilor, ciugulesc semințe, pomușoare. Dar atunci, cînd gerul se întetește și încep să bîntuie vijeliile, ... () le vine mai greu să-și agonisească... (). În tot timpul acesta ... () trebuie să aibă grijă de ele, să pregătească ospătării și să le așeze într-un colț din livadă, pe terenul ... () ori în pădure.

Aici ... () vor lua masa.

Pentru informație: zilele, scoarța, păsărilor, hrana, copiii, școlii, păsările.

108. Creați! Realizați o compunere-raționament: “De ce păsările trebuie ocrotite?”

- Alegeți din textul întocmit trei substantive articulate hotărît împreună cu acele cuvinte de care depind. Determinați cazul acestor substantive.

Model: au făcut ce? ospătăria; ospătăria a cui? păsărilor.

N 3 109. Determinați, argumentat, tipul textului. Găsiți în text substantivele articulate cu articolul hotărît la singular și determinați cazul și funcția sintactică. Selectați trei substantive nearticulate și articulați-le cu articolul nehotărît.

Mîinile omului

Tot ce ne înconjoară e făcut de mîinile omului.

Mîinile omului au transformat pămînturi pustii în ogoare bogate. Ele au sădit păduri de nepătruns, au obligat să se dea în lături munți cărunți, au adăpat deșerturi uscate, au stăvilît rîurile. Totul, absolut totul, este făcut de mîinile omului.

Ospătărie pentru păsări

Ele mînuiesc pana și ciocanul. Ele țin timona vaporului și volanul automobilului, hîrlețul și microscopul. Ele știu să scoată perla din străfundul mării și ghimpele din degetul tău. Ele pot zvîrli cu dibăcie mingea de baschet în coș și trimite corăbii pe lună. Tot ce vrei pot face și drege mîinile omului. Însă e necesar să le deprinzi cu treburi de folos.

- Ce proverbe, zicători despre hărnicia omului și mîinile lui de aur cunoașteți?

N 4 110. Realizați o compunere pe unul din proverbele:

1. Munca încoronează pe cel de o cinstește. 2. Prin muncă orice om cinstit își face datoria. 3. Viața fără muncă și fără scop e plictisitoare.

111. În limba moldovenească o mare parte din prenumele bărbătești (numele proprii masculine) au sfîrșitul în *u-*, *-iu*, *-ie*, *-e*. Ce terminații veți scrie la subsatntivele date:

Petr., Eugen., Vasilii., Vital., Silv., Nicandr., Dumitr.

112. Răspundeți la întrebările din paranteze, scriind numele proprii masculine și feminine la forma respectivă. Determinați cazul și funcția lor sintactică.

Povestesc (*cui?*) Corneliu; mama (*a cui?*) Ana; l-am văzut (*pe cine?*) Alexei; îi oferisem locul (*cui?*) Sofia; m-am întîlnit (*cu cine?*) Serghei (Sergiu).

113. Atenție! a) Lunile anului se declină ca și numele proprii de persoane masculine: *lui ianuarie, lui mai*.

b) Porecele masculine de animale, păsări pot primi articolul *lui* înaintea sau la sfîrșitul substantivului: **lui** Murgu, **Murgului**.

- Declinați substantivele *februarie, Azorică*.

N 3 114. Construiți cinci enunțuri în care unele luni ale anului să se afle la cazuri diferite.

N 2 115. În documentele oficiale prenumele trebuie scrise în formulele lor literare (Ana, Mihail), și nu în cele familiare (Anuța, Mișa).

- Scrieți 5-6 prenume atît în forma lor la adresare între prieteni, rude, cît și în cea literară.

116. Determinați funcțiile sintactice pe care le îndeplinesc substantivele proprii.

1. Adela preferă muzica populară. 2. Îmbrăcămintea Ioanei e întotdeauna îngrijită. 3. Surioara i-a făcut cadou Lilianeii o carte despre viața oamenilor iluștri.

4. Pe Brîndușa o poți vedea adesea la concertele ansamblului “Fluieraș”.

- Analizați sintactic propozițiile.

N 2 117. Completați propozițiile cu substantive proprii respective. Arătați genul și cazul acestora.

1. Tabloul “Toamna în Moldova” este pictat de... 2. Poeții... și... au dedicat copiilor multe poezii. 3. ...este primul cosmonaut al Ucrainei. 4. Poezia... este scrisă de Alexei Mateevici.

Mihail Petric. Toamna în Moldova

P e n t r u i n f o r m a ți e: Leonid Kaidaniuk, Filip Mironov, Liviu Deleanu, Mihail Petric, “Limba noastră”.

N 3 118. Continuați propozițiile. Determinați genul, numărul și cazul substantivelor proprii — numiri geografice.

1. Odesa este situată 2. Locuitorii Odesei cinstesc memoria 3. În Odesa, renăscută din ruini, se zidesc 4. Odesei i s-a conferit 5. În Odesa este un raion, numit “Moldovanca”, construit de.....

N 1 119. Declinați oral substantivele: *Ucraina, Kiev, Moldova, Chișinău.*

E-mail (din engleză: *electronic mail* “poștă electronică”) este un serviciu de poștă electronică similar celui de poștă din viața de zi cu zi. Prin intermediul poștei electronice se pot transmite **mesaje** și fișiere între două calculatoare. Fiecare utilizator al serviciului *e-mail* are o adresă proprie de forma nume@domeniu. Este suficient să se introducă adresa de *e-mail* a destinatarului și mesajul care urmează să fie trimis.

Textului ce conține **mesajul** i se pot atașa diverse fișiere.

Poștă electronică are câteva caracteristici:

- rapiditatea transmisiei;

- sistemele informatice și programele asigură înregistrarea unor informații clare despre expeditor, data și ora expedierii; de aceea, în mesaj pot lipsi formula de adresare și semnătura.

- din motive tehnice, literele cu semne diacritice specifice alfabetului moldovenesc (a, î, ș, ț) nu pot fi întotdeauna folosite și sînt redade prin a, i, s, t înțelegerea mesajului bazîndu-se pe context;

SMS-ul (din engleză: Short Message Service – “serviciul de mesaje scurte”) este un bine cunoscut mijloc de comunicare bidirecțională, prin care se pot transmite și primi **mesaje** de pe și pe telefonul mobil. Textul mesajului trebuie să se încadreze în limita de 160 caractere.

N 3 120. Alcătuiți propoziții în care substantivele proprii să răspundă la întrebările: *cine? ale cui? cui? la cine? unde?* Traduceți propozițiile în limba ucraineană.

121. Determinați cazul substantivelor proprii — nume de persoane.

1. Scriitorul Boris Gorbatoș, ascultînd “Miorița”, a spus: “Simt că limba vi-i foarte bogată, o comoară vi-i limba, păziți-o”. 2. Spusele: “Cea mai înțeleaptă limbă este limba care ajută pe om a-și tălmăci gîndul într-un chip ca toți ascultătorii să-l poată înțelege” îi aparțin lui Alecu Russo.

- Spuneți ce valoare are repetarea unuia și aceluiași cuvînt în primul exemplu?
- Găsiți sinonimul cuvîntului *a tălmăci*.

122. Declinați substantivele proprii-numiri geografice:

Nipru, Balta, Bolgrad, Carpați.

123. Transcrieți enunțurile, folosind substantivele proprii din paranteze la forma cerută de context. Marcați cazul acestor substantive.

Marele poet (Mihai Eminescu) este oaspete dorit în casele fraților și prietenilor noștri “Luceafărul”, acest juvaier al poeziei noastre, e citit cu emoție și pe malurile (Nipru), în limba lui (Taras Șevcenko), și aici, în munții (Kaukaz), în limba lui (Șota Rustaveli), și în multe, multe țări și graiuri. (B. Istru)

124. Formulați șase întrebări cu trei variante-răspunsuri fiecare pentru o viitoare audiere instructivă. Găsiți un titlu potrivit textului și determinați ideea principală.

Erau zile fierbinți. Țelinarii recoltau pâinea, dezmirișteau câmpurile. Pe masivurile nemărginite munca clocotea zi și noapte.

Nicolae Gribov, venit din satul Nădușita, raionul Drochia din Moldova, se întorcea cu tractorul său din câmp, unde lucrase toată noaptea. Deodată un zgomot de motor îl făcu să întoarcă capul. Văzu un tractor care traversa stepa în toată viteza. Era Vladimir Koteșkov. La orizont, spre lanuri, luneca o fișie de foc. Tractoriștii s-au înțeles din priviri că pâinea trebuie salvată.

Vladimir se așază pe plugul tractorului lui Nicolae. Au început să tragă o brazdă lată, ca să închidă calea focului spre grâul înspicat.

Pînă la arătura de zăble mai rămîneau doar cîtiva metri, dar un val de foc acoperi tractorul, plugul.

Vladimir căzu de pe plug. În același timp îi veni în ajutor Nicolae. Dar salopeta lui se aprinse ca o torță...

Căzură amîndoi. Lanul de grîu însă a fost salvat.

Niciodată fapta eroică a tinerilor tractoriști Nicolae Gribov și Vladimir Koteșkov, care cu prețul vieții lor au salvat pâinea de incendiu, nu va fi uitată.

- Consultați *Dicționarul explicativ* și aflați sensul cuvintelor *zăble*, *salopetă*, *torță*.
- Găsiți sinonime pentru cuvîntul *eroică*, folosindu-vă de *Dicționarul de sinonime*.
- **Creați!** Fapta lui N. Gribov și V. Koteșkov a fost repetată de mulți lucrători ai ogoarelor. Cunoașteți vreun caz asemănător, care a avut loc în locurile natale? Povestiți-l.

Salvarea roadei

Formarea substantivelor și ortografia lor

Repere teoretice!	Limba moldovenească cunoaște următoarele procedee de formare a substantivelor: <i>derivarea, compunerea, conversia și abrevierea.</i> Prin prefixare substantivele se formează tot de la substantive cu ajutorul prefixelor: <i>con-, ne-, dez-, des-, in-, im-, stră-, com-, pre-, re-, co-</i> .
--------------------------	--

125. Scrieți în perechi substantivele cu aceeași rădăcină. Evidențiați prefixele.

Acord, nesupunere, înfrângere, descompunere, neînfrângere, dezacord, neîmpăcare, ordine, demobilizare, supunere, dezordine, compunere, mobilizare.

N 3 126. Selectați substantivele derivate prin prefixare:

neangajare, indiferent, indiferență, condrumet, continuitate, neliniște, neliniștit, agramat, destinație, destin, preț, prezidiu, premiu, presă, nemernicie, neon, nepot, nerușinare, nerv, neutralizate.

- Explicați cu ajutorul *Dicționarului explicativ* cuvintele necunoscute.

N 2 127. *Dez-* sau *des-* ? De ce?

...aprobare, ...creștere, ...nădejde, ...ființare, ...unire, ...tăinuire, ...prindere, ...obișnuire, ...troienire, ...ordonare.

- Spuneți de la ce parte de vorbire s-au format aceste substantive.

128. Explicați când se scriu prefixele *com-* și *con-*

...vorbitor, ...promitere, ...drumet, ...sătean, ...știință, ...pas, ...patriot, ...cetățean, ...simțire, ...ducere.

N 4 129. Explicați de ce se scriu cu litere duble următoarele substantive:

contraadmiral, contraatac, reexaminare, reeditare, înnoire, înnorare, înnoptare, înnoire;

Scrieți corect: înălțime, înec, înăsprire, înot, un înotător.

Atenție! Se scrie dublu **n** în substantivele a căror rădăcină începe cu **n** și sînt formate cu prefixul **în-**: *înnoire*.

Prin prefixare se formează substantive de la verbe cu prefixul **pre-**: *a face–prefacere*.

130. Cu ajutorul prefixului **pre-** formați substantivele respective de la verbele date:

a lucra, a zice, a cădea, a domina, a lungi, a întâmpina, a găti.

 131. Selectați substantivele derivate prin prefixare. În locul punctelor înscrieți literele omise.

Ră.pîndire ne(?)mulțumire, de.tăinuire, ne(?)împăcare, ră.fățare, ne(?) înțelegere, ră.plată, pr.venire, pr.vighetoare, pr.nos, de.gropare, de.infecție, de.legare, ră.cumpărare, î.norare, î.prietenire, în(?)ainte, de.fășurare, î.fășurare, de.ființare, î.registrare, co.sătean, co.patriot, co.promis, co.drumeț, co.vorbire, î.potrivire, (a) î.ghimpa, î.nămolire, î.negrire, în (?)apoi, în (?)ălțime, în(?)armare, (a) î.piedica.

N 3 132. Extrageți cuvintele evidențiate, scriindu-le la forma lor inițială, apoi formați de la ele substantive cu ajutorul sufixelor și prefixelor respective.

1. Pe orice *bătrîn* să-l cinstești ca pe un părinte. 2. Munca *lungeste* viața, lenea o scurtează. 3. Fără silință nu-i *știință*. 4. Lucrul început trebuie *dus* pînă la capăt. 5. Ochii înțeleptului *văd* departe.

N 2 133. Găsiți substantivele sinonime în propozițiile ce urmează:

1. Vorba multă, sărăcia omului. 2. Admiralul Nahimov era un om simplu ca un soldat. 3. Orice cuvînt dintr-o limbă are structura sa. 4. Ostașul stă la straja păcii. 5. Birurile puse de turci apăsau greu pe umerii oamenilor muncii din Moldova. 6. În viața trudititorilor au survenit schimbări.

Prin sufixare substantivele se formează de la alte *substantive, verbe, adjective*.

Substantivele se formează de la substantive cu ajutorul sufixelor: **-iț (ă)**, **-oaic(ă)**, **-tor**, **-toare**, **-an** ș.a.

E x e m p l e: *doctoriță, leoaică, prozator, taxatoare, fizician*.

Se cunosc și sufixe cu ajutorul cărora se formează substantive cu sens apreciativ. Acestea sînt sufixele diminutive (dezmierdătoare) și cele augmentative (depreciative, peiorative).

Prin mijlocirea lor se formează cuvinte ce exprimă atitudinea noastră față de obiecte. Iată unele din ele: -ic (ă), -ioar (ă), -uic (ă), -ușor, -ușoar(ă), -iliț(ă), -aș, -uț(ă), -uș ș.a.

Exemple: *lopățică, surioară, ferestruică, locușor, frunzuliță, băiețaș, mieluț.*

Derivarea substantivelor de la adjective are loc cu ajutorul sufixelor: -im(e), -et, -i(e), -ciun(e), -tat(e), -eț(e), -eaț(ă) ș.a.

Exemple: *tînăr-tinerime, tineret; bogat-bogăție; amar-amărăciune; bun-bunătate; negru-negrețe, negreață.*

Substantivele formate de la verbe sînt derivate cu următoarele sufixe:

-tor, -toar(e), -eal (ă), -inț(ă), -ur (ă), -(a)mînt, -et, -re.

Exemple: *a munci — muncitoare; a greși — greșeală; a face — facere; a birui — biruință; a șede — ședință; a umbla — umblătură; a vedea — vedere.*

134. Derivați prin sufixare substantive de genul feminin de la cele de genul masculin. Arătați sufixele.

Director, taxator, bucătar, prozator, frizer, învățător, casier, poștaș, poet, brutar, cîntăreț.

135. Derivați substantive cu valoare apreciativă de la cuvintele-rădăcini propuse.

Picior, față, mamă, nas, scaun, casă, gură, băiat.

N 1,2 136. Găsiți rădăcina și sufixul substantivelor:

slujbaș, degetar, corăbier, scandalagiu, pieptar, idealism, slujbaș, locuitor, brădet, vătrar, florărie, gurar, mașinist, plugar, frunziș.

N 3 137. La cuvintele-rădăcini adăugați sufixele propuse, formînd cît mai multe substantive derivate:

- (ă) tate, - im(e), - (ă)rie, - eț(e), - eaț(ă), - ism.

Creștin, dulce, senin, străin, tînăr, dulceag, strîmb, rău, bun, drept.

138. Derivați cât mai multe substantive de la următoarele verbe:

a naviga, a vorbi, a schia, a patina, a cânta, a picta, a scrie, a croi, a vinde, a conduce, a traduce.

N 3 139. Explicați cum s-au format substantivele ce urmează:

local, lăcaș, locuință, locuitor, locatar, localitate, locuire, înlocuire, locușor, localizare.

- Construiți propoziții cu ultimele trei substantive.

 N 1 140. Spuneți cum se numește:

a) specialistul în matematică; b) persoana care se ocupă cu studiul fizicii, specialist în fizică; c) specialist în domeniul tehnicii; d) persoană calificată care lucrează sau repară instalațiile electrice; e) persoană care face sau vinde giuvaierie;

- Evidențiați sufixele în substantivele-răspunsuri.

N 2 141. Indicați substantivele cu valoare apreciativă. Explicați cum s-au format.

Rareori, când o visez, o văd stînd pe un scăunaș josuț la gura vetrei, punînd pe foc.

Cum ajungeam, prindeam o cărțulie de coadă, mă ascundeam în fundul cuptorului și dai înainte cu cititul.

Și iar se întorcea bădica la regiment și noi rămîneam în așteptare.

Și eu pluteam în lungul ulicioarei...

Eu îmi aveam în sticla ferestruicii un luminiș dezghețat cu suflarea.

(I. Druță)

N 3 142. Selectați doar acele substantive ce denumesc persoana după profesia pe care o practică. Includeți aceste cuvinte în propoziții.

Rachetist, artist, sudor, agricultor, gazetar, degetar, pescar, stejar, poștaș, dicționar, colaboratoare, scriitoare, treierătoare.

N 4 143. *-an, -ean sau -ian?* De ce?

Sadov..., elveț..., americ..., brazili..., estoni..., mexic..., cahul..., leușen..., egipt..., maroc...

144. Găsiți cuvintele cu aceeași rădăcină. Spuneți de la ce parte de vorbire și cu ajutorul căror sufixe s-au format substantivele derivate.

1. Dacă ai greșit, trebuie să fii în stare a-ți corecta greșeala. 2. Umblă pe calea dreptății, dacă vrei să fii drept. 3. Nu fii viteaz acasă, arată-ți vitejia pe câmpul de luptă. 4. Pasărea e frumoasă cu penetul său, iar omul cu fapta. 5. Frumusețea fără înțelepciune e ca o floare în tină.

N 3 145. Indicați sufixele substantivelor date și stabiliți în care din ele sufixul servește la formarea cuvintelor noi și în care atribuie doar nuanța determinatoare sau depreciativă.

Chimistă, tanchist, copăcel, bărbăție, pădurar, pictoriță, apicultor, păsăruică, ierbușoară, pădurar, rîuleț, fetișcană, pietrar, vier.

N 4 146. Selectați din balada populară “Miorița”, pe care o veți împrumuta de la bibliotecă, substantive derivate cu sufixe diminutive.

În limba moldovenească substantivele se formează și pe calea **compunerii**.

Substantivele compuse sînt alcătuite din:

1. două substantive la cazul nominativ: *anotimp, piesă-cronică*.

La acest model se referă și substantivele ce denumesc punctele-cardinale: *nord-est, nord-vest, sud-vest, miazănoapte, miazăzi*.

2. dintr-un substantiv la N. și al doilea la G.: *umbra-iepurelui, floarea-soarelui, Gura-Bîcului*;

3. două substantive legate între ele cu prepoziții: *cîine-de mare, bou-de-noapte*;

4. dintr-un substantiv și un adjectiv sau dintr-un adjectiv și un substantiv: *scurtcircuit, vorbă-lungă, botroș, bună-cuviință*;

5. un substantiv și un verb sau un verb și un substantiv:

zgîrie-brînză, Soare-Răsare, Strîmbă-Lemne, gură-cască;

6. un adverb și un substantiv : *binefacere, (un) răuvoitor, binecuvîntare*;

7. un numeral și un substantiv: *triunghi, primăvară, prim-ministru*;

8. prepoziții și un substantiv: *fărădelege*.

Toate părțile componente ale substantivelor compuse — nume proprii se scriu cu majusculă. Cu literă mică se scriu numai cuvintele auxiliare: *Valea-Adîncă, Răuțelul-de-Sus*.

Tot prin liniuță se scriu substantivele precedate de prefixul **ex-** (cu sensul de “fost”): *ex-ministru, ex-miniștri*.

Se scriu împreună substantivele compuse, dacă:

1. sînt alcătuite din elemente de compunere care nu există independent în limba moldovenească: *aero-*, *auto-*, *bio-*, *foto-*, *micro-*, *termo-*, *fon-*, *graf-*, *log-*: *fotomodel*, *autobiografie*, *psiholog*;

2. sînt alcătuite din elemente unite printr-o vocală de legătură:
anotimp, *pomicultură*, *acupunctură*;

3. sînt alcătuite din substantive precedate de unul dintre elementele:
contra, *port*, *sub*, *vice*: *contraofensivă*, *portavion*, *subtitlu*, *viceconsul*.

N 3 147. Explicați ortografia substantivelor compuse:

Calfa-Nouă; Făt-Frumos; șofer-mecanic; Patrie-mamă; tîrîie-brîu; pușcă-mitralieră; umbra-iepurelui; bunăvoință; dreptunghi; Valea-Adîncă; Anenii-Noi; Belgorod-Dnestrovsk.

N 2 148. Ortografiați corect cuvintele compuse:

Ochiul boului, traista ciobanului, floarea soarelui, prinde muște, miază zi, miază noapte, Sfarmă Piatră, Verde Împărat, Ileana Cosînzeana, Sarata Nouă.

149. Ce substantive compuse veți folosi pentru a numi:

1. persoana care pierde vremea în zadar; 2. omul zgîrcit; 3. persoana lipsită de enegrie și inițiativă; 4. persoana care nu ține un secret; 5. omul care își pierde timpul fără folos, care e leneș.

P e n t r u i n f o r m a ț i e: *gură-spartă*, *gură-cască*, *papă-lapte*, *zgîrîie-brînză*, *pierde-vară*.

150. Ortografiați corect substantivele proprii. Găsiți pentru fiecare coloniță cuvinte generalizatoare. Completați colonițele cu exemple proprii (consultați diverse dicționare):

1. codița șoricelului,
talpa gîștii,
floarea soarelui;

2. limba lungă,
vîntură lume,
tîrîie brîu;

3. Alma Ata,
Sinăuții de Jos,
Satu Nou;

4. Zori de Zi,
Muma Pădurii,
Făt Frumos.

N 3 151. Găsiți substantivele derivate și cele compuse în textul ce urmează.

Cetățenii Ucrainei au dreptul la învățătură. Acest drept este asigurat prin înfăptuirea învățământului mediu general al tineretului, prin dezvoltarea largă a învățământului profesional-tehnic, mediu de specialitate și superior în baza legăturii instruirii cu viața, cu producția; prin dezvoltarea învățământului fără frecvență și seral; prin acordarea burselor de stat; prin acordarea gratuită a manualelor școlare; prin crearea condițiilor pentru autoinstruire.

(Constituția Ucrainei)

N 4 152. Ortografiați corect cuvintele compuse.

Legumi cultură, termen record, femeie cosmonaut, pistol rachetă, bloc turn, ac de mare, umbra iepurelui, api cultură, radio element, moto pompă, moto tricicletă, radio gazetă, radio ghidaj, cal putere, cal de apă, vagon restaurant.

N 3 153. Formați cuvinte compuse. Elementul al doilea plasați-l la cazul cerut.

Coadă	leul	racul
traista	iepurele	mielul
ochiul	fiarele	câinele
Iarba	ursul	calul
ciuboțica	cocoșul	boul
limba	cucul	gîsca
Talpa	ciobanul	cămilă
umbra	șoarecele	delfin

154. Formați cuvinte compuse noi, îmbinînd cuvintele compuse din ambele coloane:

- 1) bine, rău făcător, facere, venit,
voitor, a voi, crescut;

- 2) casă, sat, oraș, cameră muzeu;
- 3) pictor scenograf, decorator, peisagist,
batalist, caricaturist;
- 4) oraș, port, capitală erou;
- 5) tele, radio, foto observator, colaj, reporter,
interviu, vernisaj, difuziune,
emisiune, jurnalist, jurnal,
reportaj, dialog, concurs, cameră,
detaliu.

N 4 155. Găsiți sinonimele substantivelor ce urmează și construiți enunțuri cu trei sinonime, analizându-le sintactic.

Arbore, pădure, splendoare, teamă, cărare, beznă, patimă, intelegent, ardoare, modestie, fidelitate.

Prin conversie pot să devină substantive următoarele părți de vorbire:

- a) adjective: om *muncitor* — *muncitorul*
- b) unele forme verbale: cuvânt *spus* — *spusa*
- c) pronume: vorbe de *nimic* — *nimicul*, *nimicuri*
- d) numerale: nota *cinci* — *cinciul*
- e) adverbe: a proceda *bine* — *binele*

N 2 156. Explicați în care propoziție cuvântul evidențiat denumește obiectul și în care –însușirea obiectului. Declinați substantivul.

1. Omul *muncitor* de pâine nu duce dor.
2. *Muncitorul* a lucrat șapte ore.

N 3 157. Scrieți doar substantivele formate în rezultatul substantivizării adjectivelor (conversiei). Indicați genul, numărul și cazul acestor substantive. Traduceți în limba ucraineană enunțurile.

1. Înțeleptul se gîndește bine înainte de a vorbi.
2. O vorbă înțeleaptă e un prieten la vreme de nevoie.
3. Îs frumoase casele noastre moldovenești!
4. Nimeni nu întrebă de casa frumosului, ci de casa vrednicului.
5. Ionel era bolnav, de aceea l-au internat în spital.
6. Bolnavul s-a întremat.

N 4 158. Înlocuiți îmbinarea substantiv + adjectiv cu adjectivul substantivizat.

Limba Moldovenească, Limba Ucraineană, copil sugar, om învățat, Limba Spaniolă, timp trecut, elev eminent, bucate dulci, monedă galbenă.

159. Subliniați substantivele formate prin conversie.

1. Decît codaș la oraș, mai bine în satul tău fruntaș. 2. Tinerii cu tinerii și bătrînii cu bătrînii. 3. Prin străini să fie miere și zahăr, că tot îi amar. 4. Leneșului îi e greu să se apuce de lucru, că de lăsat se lasă oricînd. 5. Mincinosul încoronează țîntarul, de țî-l face cît măgarul.

N 1 160. Alcătuiți patru propoziții în care vor figura cuvintele:

drept — adjectiv; *drept* — substantiv; *dreaptă* — adjectiv; *dreaptă* — substantiv.

161. Să comunicăm!

— Vă place să fiți oameni instruiți?

— Cum puteți obține acest lucru?

— Aveți nevoie de instrucțiuni?

— La ce servesc instrucțiunile?

• Precizați, în fiecare caz, sensul cuvîntului evidențiat în exemplele ce urmează:

1. Înainte de a pune în funcție mașina de spălat, mama a citit atent *instrucțiunea*.

2. Directorul școlii ne-a adus la cunoștință *Instrucțiunea* privind examenele.

162. Alegeți răspunsul corect:

a) Ce este instrucțiunea?

— un text informativ; o scrisoare; o informație;

b) Ce conține instrucțiunea?

— niște sfaturi; niște informații; niște indicații.

c) La ce servește instrucțiunea?

— prezintă un obiect; oferă informații despre un obiect; arată modul de întrebuințare a unui obiect.

d) Cum este instrucțiunea?

– utilă; interesantă; concisă.

Instrucțiunea este un text informativ care conține indicații privitoare la modul de îndeplinire a unei activități. În categoria instrucțiunilor se înscriu: *rețetele culinare, norme instructive, instrucțiunile tehnice etc.*

163. Citiți următorul text și demonstrați că este o instrucțiune.

Testul de față conține 12 sarcini de lucru cu referire la materia de limba moldovenească, la tema “Substantivul”. După fiecare sarcină urmează cele trei variante de răspuns — una corectă și două incorecte.

Citește cu atenție fiecare sarcină și încearcă să rezolvi cât mai bine testul. Alege din variantele propuse pe cea corectă, luând în cerculeț litera variantei de răspuns pe care o consideri justă.

Cu siguranță, vei reuși să rezolvi acest test, având la sfârșit satisfacția muncii îndeplinite.

• Din câte părți este alcătuit acest test? Ce conține fiecare parte?

N 3 164. Alcătuiți câte o instrucțiune pentru următoarele situații:

- a) utilizarea atlasului geografic; b) utilizarea unui calculator;
c) unui telefon mobil; d) pregătirea unui ierbar.

N 4 165. Improvizați pentru cel mai mic membru al familiei voastre o instrucțiune privind folosirea ceainicului electric.

N 1-3 166. Citiți textul. Ați văzut vreodată cele descrise în text? Determinați stilul textului. Întocmiți planul acestui text și povestiți-l amănunțit.

Și soarele dansează

O străveche credință populară zice că “soarele joacă” o data la Paște și altă dată la Sînchetru (Sfîntul Petru). Cercetînd acest fenomen, savanții au stabilit că acest “dans” al soarelui se poate vedea în orice zi, în special, primăvara și la începutul verii. E vorba de razele de lumină care trec neordinar prin atmosferă.

Deci cum dansează soarele?

Apus de soare

Affându-se la orizont, soarele își schimbă dintr-o dată forma. Discul solar ia forma unui triunghi, după aceasta — a unei ciuperci și apoi a unui ou. În acest timp se schimbă și culoarea soarelui, apar nuanțe roșii și portocalii.

Dar minunea nu se termină aici. După cum am spus, el mai și dansează: ba se înalță, ba coboară, iar când ajunge la orizont, dispare sau apare în fața celor ce-l privesc.

Dacă doriți să vedeți un soare-ciupercă ce “dansează”, fiți atenți, adică cu ochii în patru.

(Din cartea “Enciclopedia minunilor”)

N 1-3 167. Citiți textul. Întocmiți planul după care veți povesti conținutul.

Pîinea și respectul față de ea

Pîinea este puterea cea mai mare pe pământ.

Aici, la noi, pe străbunul nostru meleg, pe aceste văi și câmpii grîul s-a cultivat, spune istoria, încă în mileniul 2-3 î.e.n.

A trecut mult timp, dar niciodată nu vom afla numele primului semănător. Lui îi datorăm faptul, că astăzi folosim pîinea la prînz, la dejun și la cină.

Pîinea e viață. În bătălia pentru pîine, ca într-o luptă adevărată, oamenii dau dovadă de eroism și bărbăție, de aceea slăvită fie munca crescătorului de pîine, care cu mîinile sale seamănă grîul, îl crește și-l strînge!

Pîinii, acestei păsări a speranței, se închină adînc omul cînd la gură o duce!

- **Creați!** Răspundeți printr-un raționament la întrebarea-problemă: “De ce se spune că pîinea pe masă e bucurie în casă?”

Substantivele pot să se formeze și din rădăcini prescurtate.

Cuvintele prescurtate se numesc **abrevieri**.

Majoritatea abrevierilor au apărut în perioada contemporană. Tendința de a prescurta cuvintele se datorește faptului că viața capătă un ritm mai accelerat. Se abreviază, de obicei, cuvintele care au o răspîndire largă.

Abrevierile se folosesc pe scară largă în diferite științe și discipline de învățămînt, precum și pentru notarea unor cuvinte folosite frecvent în limbă.

Astfel:

– pentru notarea simbolurilor în matematică: *d* — *diametru*; *l* — *lungime*; *n* — *număr* și în fizică: *A* — *amper*; *V* — *volt*;

– pentru notarea unităților de măsură: *g* — *gram*, *kg* — *kilogram*, *km* — *kilometru*;

– pentru notarea punctelor cardinale : *N* — *nord*, *S* — *sud*, *E* — *est*, *V* — *vest*;

– pentru notarea termenilor folosiți în analize la limba moldovenească: *A.* — *atribut*, *S.* — *subiect*, *V.* — *vocativ*;

– pentru notarea indicațiilor bibliografice: *pag.* — *pagină*, *vol.* — *volum*, *ed.* — *ediție*;

– pentru notarea prenumelui și a numelui după tată: *I. Druță*, *L.Ukrainka*.

Atenție! La substantivele abreviate punctul nu se folosește la prescurtarea simbolurilor (fizică, matematică); unităților de măsură și punctelor cardinale.

168. Abreviați:

Ion Constantin Ciobanu; *Republica Moldova*; *tonă*; *litru*; *metru*; *hectar*; *secol* și așa mai departe.

169. Citiți și descifrați abrevierile:

vol., ed., kg., cm., t., hl., mg.

170. Abreviați substantivele și explicați ortografia lor:

Mihai Eminescu; *Emilian Bucov*; *decimetru*; *milimetru*; *anul curent*; *sud-est*.

Ortografia substantivelor comune

Repere teoretice!	<ol style="list-style-type: none">1. Substantivele masculine, terminate la nominativ și acuzativ neregulat în vocala — u, precedată de una sau mai multe consoane din care ultima este — r sau — l, se scriu la nominativ și acuzativ, plural nearticulat cu — i, iar la forma articulată cu — ii. Exemple: <i>codru — codri — codrii; membru — membri — membrii</i>2. Substantivele feminine, terminate la nominativ și acuzativ în — ie (în hiat), au următoarele forme la nominativ și acuzativ, plural, articulat și nearticulat: <i>vie — vie — vii — viile; cutie — cutii — cutiile</i>3. Substantivele neutre, terminate în diftongul — iu, iau următoarele forme articulate și nearticulate la nominativ — acuzativ, plural: <i>fluviu — fluvii — fluviile</i>4. Substantivele feminine, terminate la nominativ, singular, nearticulat în vocală sau în diftong, se scriu la genitiv-dativ, singular articulat cu — ei sau — ii: <i>(o) vulpe — (unei) vulpi — vulpii; (o) femeie — (unei) femei — femeii</i>5. Se admite scrierea cu cratimă (între cuvântul propriu-zis și desinențe, articole) a substantivelor neologice, care încă nu s-au încetățenit în limbă, și a abrevierilor: <i>design-ul, staff-ului, show-uri, TIR-uri</i>.
--------------------------	--

N 4 171. Explicați prin regulă ortografia cuvintelor evidențiate.

1. Până când ești nicovală, rabdă *loviturile*, iar când ești ciocan, lovește cât poți. 2. Ochiul stăpînului e struna *slugii*. 3. Nu vinde pielea *vulpii* înainte de a o prinde. 4. Picătura *ploii* piatra găurește și funia de tei, cu vremea, *marmurile* despică. 5. *Vitei*, care treieră, nu i se leagă gura.

N 3 172. Declinați la forma hotărîtă și nehotărîtă substantivele: tablou, oraș.

Ortografia substantivelor proprii

Substantivele proprii se scriu cu inițiala majusculă:

- numele de persoană, pseudonime sau porecle: *Șoimaru, Ștefan cel Mare, Zîna-Zînelor, Luceafărul-de-Seară*;
- numele de animale: *Roibu, Cuțu, Suru*;
- numele punctelor cardinale, folosite ca toponime:

Nord, Vest, Apus. Simbolurile literare ale punctelor cardinale se scriu de asemenea cu majusculă: *E, N-E, S-V*;

- denumirile geografice: *Asia Mică, Insula Șerpilor, Nadrecinoe*;
- numele de aștri și constelații: *Marte, Cloșca-cu-Pui*;
- denumirile sărbătorilor: *Crăciun, Boboteaza, Patruzeci-de-Sfinți*;
- numele personajelor folclorice, mitologice, divine: *Păsări-Lăți-Lungilă, Heracle, Moș Gerilă, Alba-ca-Zăpada, Dumnezeu, Sfântul Petre*;
- numele speciilor de plante și animale, soiuri folosite ca termeni științifici: *Cardinal, Victoria, Feteasca, Muscat*;
- numele produselor agricole, alimentare și industriale: *Lămâiță (napolitane), Ghiocel (congelator)*;

În text asemenea denumiri se scriu între ghilimele.

- abrevierile formate din litere inițiale: *O.N.U.; O.S.C.I.; C.S.I.*;
- denumirile compuse ale organelor, organizațiilor, întreprinderilor, instituțiilor: *Universitatea de Medicină, Universitatea Pedagogică, Camera Lorzilor; Asociația Național-Culturală a Moldovenilor din Ucraina*;
- denumirile de ordine, medalii, premii, distincții și titluri onorifice: *Premiul de Stat al Ucrainei, Maestru în Arte*.

În text asemenea denumiri se scriu între ghilimele.

- simbolurile elementelor chimice sau ale unităților de măsură: *Fe (fier), K (caliu), Hz (hertz)*.

Substantivele proprii se scriu cu inițială majusculă numai la primul cuvânt dacă:

- sînt denumiri de monumente: *Arcul de triumf, Masa tăcerii*;

- sînt titluri ale publicațiilor periodice, ale textelor literare, ale operelor de artă: *Șalul verde* (operă literară), *Luceafărul* (revistă), *Florile dalbe* (concursul obiceiurilor de iarnă). În text asemenea substantive se scriu între ghilimele.
- sînt denumiri compuse de soiuri, specii sau produse industriale: *Urișul alb* (iepure), *Aromă de cafea*, *Vișină în ciocolată* (bomboane).

N 1-2 173. Subliniați substantivele proprii și explicați ortografia lor:

1. Sora mea primește ziarele “Luceafărul” și “Odesa de seară”.
2. Eu am citit piesa “Lumina” de Andrei Lupan.
3. De ziua nașterii, colegii mi-au dăruit cartea “Vînturi albastre” de Alexei Marinat.
4. Am citit cu plăcere culegerea de versuri “Strămoșii”, culegerea pămînteanului nostru Pavel Boțu.

N 3 174. Completați spațiile punctate cu substantive proprii.

1. Capitala Ucrainei este orașul ...
2. Vasile Alecsandri a scris poezia ...
3. Eroul moldovean ... a repetat fapta vitejească a lui Alexandru Matrosov.
4. Eu trăiesc în regiunea ..., raionul ..., satul (orașul)...
5. Poezia “Visul” a fost scrisă de marele poet ucrainean ...

N 4 175. Analizați cinci substantive conform algoritmului (din textul ce urmează):

- forma inițială (nominativ, singular, nearticulat);
- modul de formare (derivat, nederivat, compus ...);
- comun sau propriu;
- animat/inanimat;
- genul;
- numărul;
- cazul;
- declinarea;
- determinarea (ariculat/nearticulat, felul articolului);
- funcția sintactică.

Feriți-vă de fulgerul globular!

Doi copii s-au ascuns de ploaie într-un grajd. Deodată în vârful unui plop din apropiere a apărut o minge de foc galbenă-roșietică. Ea “a sărit” de pe o creangă pe alta, apoi a coborât pe pământ și s-a rostogolit spre grajd. Mingea, ca o bucată de fier încins, împrăștia în jur scînteii portocalii. Copiii nu se mișcau.

Fulger globular

Cînd mingea a ajuns lîngă ei, cel mai mic a lovit-o cu piciorul și ea a explodat.

Copiii au fost aruncați la pământ, dar au rămas vii. Mai rău a fost cu vitele. Din douăsprezece vaci, care se aflau în grajd, unsprezece au fost ucise.

Fulgerul globular se mișcă destul de încet. El poate fi ușor urmărit cu ochii. Calea lui deseori coincide cu direcția vîntului.

Fulgerul globular mai e și astăzi o enigmă.

(Din “*Enciclopedia minunilor*”)

- Reproduceți fragmentul preferat.
- Povestiți textul din numele unui copil care le comunică părinților despre cele întîmplate.
- Descrieți fulgerul globular.

176. Citiți propozițiile în care se dau sfaturi de comportare în timpul ploii cu fulgere. Arătați oral substantivele.

- Nu stați sub copaci înalți, rămuroși!
- Intrați în casă!
- Închideți ferestrele, ușile!
- Deconectați lumina!
- Stați liniștiți!
- Nu alergați!
- Nu strigați!

Eseul (fr. *essai*, “încercare”) este o lucrare de proporții restrânse care are o structură arbitrară și în care autorul își exprimă propriile impresii și gânduri.

Creînd un eseu:

- nu descrie desfășurat subiectul sau evenimentul;
- posibil doar parțial ca într-o conversație, pentru a atinge unele probleme;
- puteți exprima opinii controversate;
- puteți folosi cuvinte cu sens figurat, comparații etc.

Atenție! Eseul poate fi asemănător unei povești, în timpul lecturii căreia apar niște sentimente deosebite și se sugerează o concluzie importantă. Dacă eseul este creat sub forma unei descrieri, atunci această descriere ar trebui să fie incitantă și să evoce gânduri importante și interesante.

Exemplu de eseu scurt.

Vehiculul viitorului

Anii vor trece, iar știința va obține rezultate fără precedent. Vor fi inventate vehicule care vor permite omului să se deplaseze dintr-un loc în altul extrem de rapid.

Acestea vor fi vehicule care zboară și ne vor aminti de mașini confortabile, dar se vor mișca cu viteza rachetelor spațiale. De asemenea, am înregistrat ruta la Serviciul Internațional de Frontieră – și tot înainte către Africa sau Polul Nord.

177. Scrieți un scurt eseu (reflecție într-o formă arbitrară) pe una dintre teme, “Apa în natură”, “Soarele s-a uitat prin fereastra mea”.

AUTOEVALUARE

1. Completați enunțurile ce urmează:

- Substantivul este partea de vorbire care ... obiecte.
- Substantivele *măr, apă, foaie, creion* sînt ..., iar *Luminița, Petru, Ucraina, Moldova* sînt...
- Substantivul are următoarele categorii gramaticale...

- Structural, substantivele se împart în ... și
- După prezența articolului, substantivele se clasifică în ... și
- Din punct de vedere al genului, substantivele sînt ..., ... și
- Substantivul are cinci cazuri: ... și două numere: ...
- Deoarece își schimbă forma, substantivul este o parte de vorbire

2. Construiți un enunț în care substantivul-vocativ să fie plasat în mijloc.

3. Declinați în propoziții substantivul *copil* la toate cazurile, numărul plural, articulat nehotărît.

4. Plasați substantivele ce urmează la cazurile genitiv-dativ, singular-plural, forma nehotărîtă și hotărîtă.

Timbru, studiu, trunchi, urmaș.

5. Declinați substantivele proprii: *Ana, Nipru, Dumitru.*

6. Copiați cuvintele în trei coloane:

- a) substantive cu două forme de număr;
- b) substantive defective de singular;
- c) substantive defective de plural.

Privighetoare, zori, covor, strat, ochelari, Balcani, luncă, aur, bronz, păpușoi, lapte, pește, brumă, studențime, cosmos, clește, chibrit, brînză, smîntînă, mîneacă, Luna, curent, pereche, sîrguință.

7. Formați cîte un substantiv colectiv cu ajutorul sufixelor: *-ime, -is, -iște, -et.*

8. Determinați declinarea următoarelor substantive: unchi, surorii, fratelui, tatălui, mamei, prieteniei, profesori.

9. Alcătuiți propoziții în care substantivul *coleg* să îndeplinească următoarele funcții sintactice: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect.

10. Introduceți în spațiile punctate una din formele articolului posesiv.

a) Clasa ... șasea pleacă în excursie; b) Capătul din vale ... satului se cufundă în livezi; c) Cîmpiile mănoase ... satului se leagă la adierea vîntului; d) Cei trei feciori ... bătrînei i-au sărutat mîinile trudite.

11. Formați șase substantive noi prin diverse căi.

12. Ortografiați corect substantivele compuse:

Copil minune; redactor șef; sud est; foto grafie; Ursa Mare; bună stare; vice consul; prim ministru.

Fiecare subiect va fi apreciat cu un punct.

Autoapreciați-vă!

ADJECTIVUL

Studiind Adjectivul, e de dorit, stimați elevi, să cunoașteți: trăsăturile morfologice și funcțiile sintactice ale acestuia; felurile adjectivelor și procedeele de formare a lor; gradele de comparație ale adjectivului; să utilizați just adjectivele în vorbirea orală și scrisă; descoperindu-le în texte, să le analizați morfologic și sintactic; să ortografiati corect adjectivele, apelînd la regulile ortografice învățate; să identificați greșelile ortografice și să le rectificați.

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Adjectivul este parte de vorbire independentă, flexibilă, care exprimă calitatea sau însușirea unui obiect și răspunde la întrebările: <i>care? ce fel de? cum este?</i>• De obicei, adjectivul însoțește, determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz: <i>zi senină</i> — zile <i>senine</i>; prieten <i>fidel</i> — prieteni <i>fideli</i>.• Conform aspectului de modificare după gen, număr și caz, adjectivele se clasifică în:<ul style="list-style-type: none">a) variable — adjectiv cu 2 terminații pentru fiecare gen (<i>aer proaspăt, pîine proaspătă</i>) și cu o terminație pentru ambele genuri (<i>cer limpede, vreme limpede</i>);b) invariable — adjectiv cu o formă pentru ambele genuri și numere (<i>rochie maro</i> — <i>rochii maro</i>).
--------------------------	--

178. Plasați adjectivele din paranteze la forma potrivită.

Pe cîmpia (înălbiți), (netezi), (strălucitor),
Se văd insule de codri, s-aud cîini de vînătoare,
Iar în lunca (pudruite) cu (mărunți) mărgăritar
Salt-o veveriță (mici) pe o creangă de stejar.

(V. Alecsandri)

179. Citiți textul. Selectați adjectivele împreună cu cuvîntul pe care îl determină. Aflați genul, numărul și cazul lor.

Noaptea a lovit primul ger. Trecînd pe lîngă iaz dimineța, am observat, spre marea noastră bucurie, că s-a acoperit cu o pojghiță de

gheață netedă și străvezie. Am hotărît să-i încercăm tăria. Am aruncat peste gheață niște pietroaie mari și grele. Ea n-a rezistat. Pietrele s-au dus la fund.

Jocuri pe gheață

A doua zi a rezistat. Suprafața iazului, alburie și netedă, strălucea la soare. Numai ici-colo se vedeau niște puncte mici întunecate. Erau pietrele aruncate.

Bucuroși, am pășit încet pe gheață.

- Găsiți articolele substantivale nehotărîte. Analizați morfologic un substantiv.
- Formați familia lexicală a cuvântului *piatră*.
- Enumerați câteva reguli de comportare pe gheață.

N 2 180. Colegul de bancă “a scăpat cutia cu virgule” peste următorul text, iar acestea s-au amestecat printre cuvinte. Ajutați-l să le culeagă pe cele de prisos și să redacteze textul.

De îndată, ce s-a ivit, discul, roșu al soarelui, lunca, cea verde, s-a însuflețit. Albe și cenușii, păsările, albastre și trandafirii, se ridicau deasupra apelor.

- Determinați adjectivele și felul lor.

Vara în luncă

N 1 181. Găsiți cât mai multe adjective care ar determina substantivele:

N 3 182. Citiți textul. Spuneți cine, după părerea voastră, are dreptate: Victor sau colegii lui? Argumentați-vă convingător părerea. Ce gând principal veți reflecta în compunere?

Doinița a intrat în clasă odată cu clinchetul prelung al clopoțelului. De ea s-a apropiat în grabă Victor:

— De ce ai venit așa de târziu? Dă-mi mai repede caietul.

Și Victor a copiat în grabă problema. Când fu chemat însă la tablă, se alese cu un “doi”.

Colegii l-au muștră, dar Victor a continuat mai departe să vină la școală cu lecțiile nepregătite. Când într-o zi Doinița a refuzat să-i dea caietul, Victor s-a adresat colegilor:

— Băieți, ajutați-mă la nevoie!

Însă nimeni nu i-a întins caietul.

— Hm, încă prieteni se mai cheamă, făcu el necăjit.

Colegii și-au pus atunci întrebarea: “Îi sîntem noi oare lui Victor prieteni adevărați?”

Încercați să dați răspuns întrebării colegilor.

- Ce concluzie se desprinde din text?
- Determinați felul adjectivelor întâlnite în text.

N 2 183. Citiți textul. Care e ideea? Imaginați-vă o întâmplare care va fi cuprinsul textului propus.

Era o zi frumoasă de iarnă. De după norii alburii ieși soarele vesel.

Pe costișa de lângă sat copiii patinau, schiau, se dădeau cu săniuțele.

A apărut la săniuș și Petrică, care ducea o sanie nouă-nouă și era mîndru nevoie mare.

Prietenul Tudorel îi zice:

— Hai să ne urcăm împreună, căci sania ți-i încăpătoare.

— Ți-a mai trece, răspuse Petrică. Uitase de cîte ori se dăduse cu sania lui Tudorel ...

... Prin apropiere, numai bine, trecea un om și, văzîndu-l, îi întinse mîna.

Sania lui Petrică

— Cum de nu ți-a venit nimeni în ajutor?

— Eu nici nu i-am chemat; totuna n-au să vină, mormăi Petrică.

Își lăsa nasul în pământ și o luă spre casă.

- Selectați adjectivele, determinați felul lor.
- Indicați numărul propozițiilor și tipul lor în ultima frază a textului. Ce fel de subiecte conțin propozițiile?

 N 3,4 184. Imaginați-vă că o zîină bună v-a adus în dar o oglindă fermecată, care să vă arate așa cum sînteți. Priviți-vă în această oglindă și făceți-vă autoportretul. Rugați colegul de bancă să vă facă portretul fizic și moral, apoi comparați autoportretul cu descrierea pe care v-a făcut-o el. Vă propunem, spre ajutor, un plan:

Calități fizice

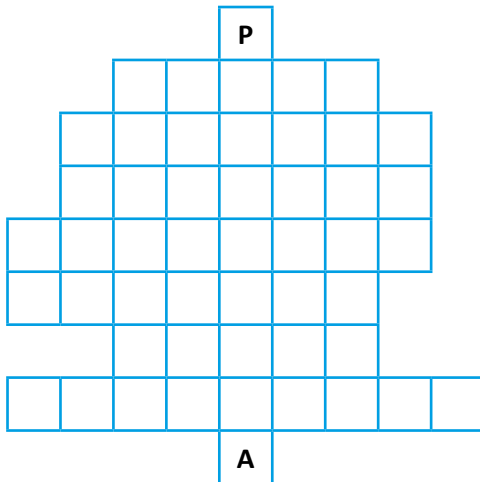
- Ce vă place în exteriorul dumneavoastră (statura, aspectul corpului, al capului, culoarea ochilor ș. a.)?
- Ce-ați descoperit că nu vă place?
- Cum v-ați putea îmbunătăți imaginea?

Calități morale și defecte

- Ce calități pozitive și negative posedați?
- Care dintre ele credeți că trebuie excluse?
- Cum v-ați putea forma calități pe care vi le doriți?
- Subliniați adjectivele folosite în text, arătați felul lor.
- *Un sfat pentru dumneavoastră:* o calitate deosebită a omului — tendința spre perfecțiune. Spuneți adevărul!
- *Sfaturi colegului:* Fiți obiectiv. Argumentați fiecare părere. Manifestați toleranță și tact.

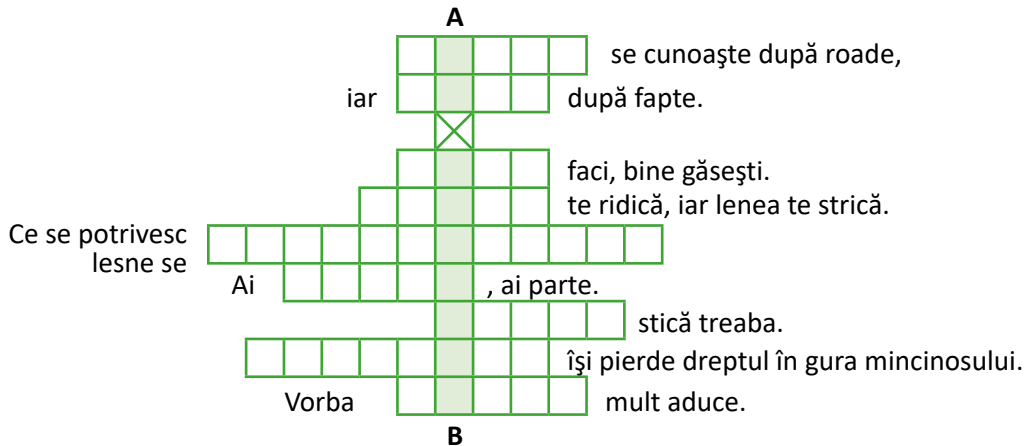

N 2 185. Găsiți adjective pentru substantivele date. *Dicționarul de sinonime* va fi o bună călăuză în căutarea sinonimelor cuvintelor din paranteze. Rezolvați jocul, scriind adjectivele pe rîndurile orizontale. Pe verticala **P-A** veți obține numele unei relații frumoase între oameni.

1. cîmp ...
2. cer ...
3. glasuri (minunat)...
4. muncă (onestă) ...
5. izvoare (transparente) ...
6. plete ...
7. joc (fermecător) ...

N 3,4 186. Cum i se spune omului cinstit, onest, corect?

?! 187. Citiți expresiv textul și povestiți-l succint.

Scriitori vestiți moldoveni

Ora astrală în creația lui Alexei Mateevici surveni atunci, cînd el a ieșit înaintea învățătorilor moldoveni, adunați la cursurile de limbă și literatură, și le-a citit poezia “Limba noastră”.

“Citind-o, aflăm dintr-o mărturie despre poet, vocea-i vibra la orice cuvânt... Simțeau că poetul își transmitea dragostea și admirația nemărginită pentru limba noastră. Scînteia pornită din sufletul poetului a făcut ca multe inimi să vibreze.”

Prin poezia “Limba noastră”, Alexei Mateevici și-a creat Monumentul său în viață. Era un om care-și iubea baștina, poporul și limba. Scopul poetului era de a-i convinge pe cei prezenți la cursuri că în mediul în care trăiesc este o limbă aleasă și în această “limbă a noastră” se pot scrie și versuri inspirate, se poate vorbi despre arta frumosului, se poate crea o știință.

(După A. Hropotinschii)

- N 1** • Povestiți despre activitatea lui M. Eminescu.
- N 2** • Relatați, rezumativ, despre activitatea scriitorilor I. Creangă și V. Alecsandri, reieșind din cunoștințele acumulate în clasele anterioare.
- N 3** • Documentați-vă și povestiți informații noi, referitoare la activitatea literară a lui I. Druță.
- N 4** • Răspundeți desfășurat la întrebarea: “Care este scriitorul tău preferat? De ce?” Argumentați-vă răspunsul.

Formarea adjectivelor

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none"> • După aspectul structurii și formei lexicale, adjectivale se împart în: simple, primare, secundare, compuse. • După sens, adjectivale se împart în calitative și relative. <p>Adjectivele calitative sînt simple, primare (propriuzise) (<i>bun, frumos, mic, harnic</i>).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adjectivele relative sînt secundare, formate prin <i>sufixare</i> (frumușel, micuț, bunicică), <i>prefixare</i> (superfin, neadecvat), <i>compunere</i> (binefăcător, atotștiutor, roșu-aprins) și <i>conversie</i> (liniștit, licărintă, gata). • Se scriu prin liniuță următoarele categorii de adjective: <ol style="list-style-type: none"> a) compuse din două adjective nesudate (<i>cer</i>) <i>albastru-azuriu, (proces) instructiv-educativ</i>. <p><i>Excepție: flori rozalbe</i></p>
--------------------------	--

b) **compuse din două sau mai multe adjective** (unele indicînd originea etnică), unite prin vocală de legătură: (*industria*) *chimico-farmaceutică*, (*relații*) *moldo-ucrainene*, (*dicționar*) *anglo-francez*, *franco-italo-spaniol*.

Excepție: surdomut

c) **compuse din numele unui punct cardinal și un adjectiv** indicînd originea etnică: *nord-european*, *sud-african*.

d) **compuse dintr-un adverb și un adjectiv**: *drept-credincios*, *liber-cugetători*, *nou-născuți*.

Exersați!

188. Selectați adjectivele și completați tabelul, utilizînd semnele “+” și “-”:

Acolo, pe brazda răsturnată, acolo, în lacrima albă a stelei, strălucește cîntecul și sufletul curat al plugarului. Sămînța pentru brazdă și pîinea caldă trebuie lăsate în Patrie.

Adjectivul	variabil	invariabil	primar	secundar	simplu	compus	calitativ	relativ

189. Citiți expresiv textul și formulați ideea principală. Expuneți detaliat textul.

Fie soare întruna!

O mîină uriașă reprezintă simbolul forței și al tăriei oamenilor de bună-credință ai planetei noastre. În palma ei sînt copii: negri, galbeni, albi. Această mîină va îndepărta de copiii întregii lumi războiul, foamea, nenorocirile.

Astfel pictorul a înfățișat în mod expresiv tendința popoarelor de a apăra pacea și fericirea copiilor.

Fie albi, fie galbeni, fie negri — toți copiii trebuie să învețe. Deasupra lor trebuie să se întindă un cer senin. Ei trebuie să aibă o copilărie fericită.

Tu înveți într-o școală luminoasă. Sănătatea ta e ocrotită de medici. Ești fecior/fică al/a țării tale și ea te iubește cu dragoste de mamă.

Dar planeta Pământ nu le este mamă la toți copiii. Mai sînt încă țări în care sămașii tăi nu știu nici să citească și nici să scrie. Ei n-au călcat niciodată pragul școlii. Ca să nu moară de foame, ei scotocesc prin gropile cu lături sau îndeplinesc munci peste puterile lor.

“Nu! — războiului”, “Nu! — ruina și foamei” — iată apelul lansat de către oamenii de bună-credință imediat după victoria asupra fascismului. Atunci a și fost proclamată ziua de 1 iunie — Ziua internațională a apărării copiilor.

Întîi iunie a devenit ziua luptei pentru fericirea ta și fericirea tuturor copiilor de pe pământ. Soarele trebuie să lumineze pentru toți. Cerul trebuie să fie senin. Copiii trebuie să aibă copilărie.

(Din presă)

- Extindeți textul citit.

N 2 190. Analizați modul de formare a adjectivelor date. Precizați sensul și ortografia lor.

Primăvăratic, electrocasnice, ucraineano-european, cuminte, anti-patic, atrăgător, incredibil, străvechi, atotvăzător.

N 3 191. Formați adjective de la substantivele date. Scrieți sinonimele adjectivelor formate.

Credință, prieten, vorbă, dezordine, importanță, problemă, politețe.

N 4 192. În baza șirurilor de cuvinte date, formați îmbinări de cuvinte *substantiv + adjectiv*. Explicați sensul adjectivelor și modul lor de formare.

- vase, fructe, costiță, aparate, cuțit, pește;
- suculente, afumată, multilateral, congelator, electrocasnice, termorezistente.

N 1 193. Copiați numai adjectivele.

Senin, seninătate, serios, geros, jubiliar, mândrie, mândru, gigant, gingaș, negri, gingășie, jărat, ploios, minte, mintios, disciplinat, disciplină.

N 2 Echivalați fiecare dintre următoarele construcții cu câte un adjectiv avînd același sens. Oral, alcătuiți propoziții cu adjectivele găsite.

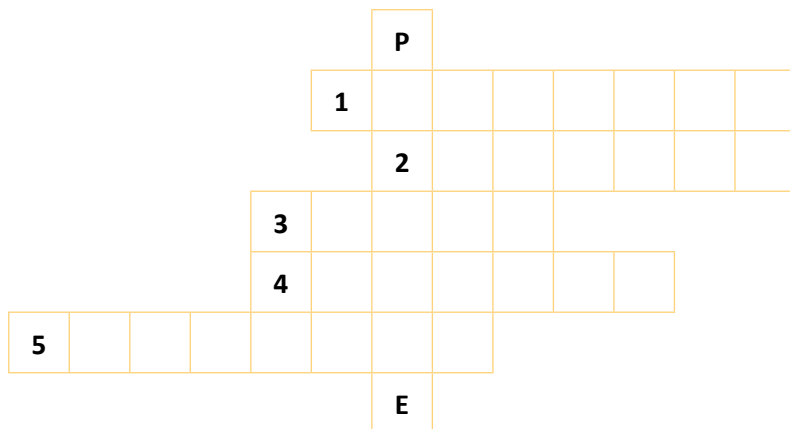
1. A se teme și de umbra lui — ...
2. E deștept de calcă-n străchini — ...
3. E numai ochi și urechi — ...

N 3 Selectați adjectivele și analizați-le conform condițiilor ex.188.

N 4 Explicați înțelesul adjectivelor date și includeți-le în enunțuri orale. Propuneți antonime pentru trei adjective.

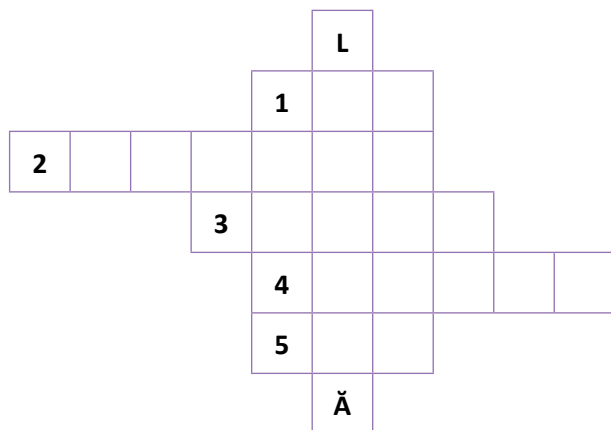
Acceptabil, credibil, regretabil, previzibil, comestibil, potabil.

N 1 194. Sarcini pentru cei ingenioși! Dacă scrieți corect cuvintele cu sens opus celor date, veți obține pe verticala P...E opera literară, în care întâmplările reale se împletesc cu cele fantastice.

1. Tace — ...,
2. Tristețe — ...,
3. Neatent — ...,
4. Admis — ...,
5. Boală — ...

N 2 Găsiți cuvintele cu același înțeles sau cu înțeles asemănător cuvintelor date. Scriind cuvintele găsite pe orizontală, veți obține pe verticala L...Ă numele unei povești care ... explică ceva.

1. Omăt — ...,
2. Ramură — ...,
3. Timp — ...,
4. Cinste — ...,
5. Stropește — ...

195. Citiți cu atenție în gând. Formulați tema și ideea textului. Găsiți cuvintele cheie.

Nu erau în școală doi prieteni mai buni decât Radu și Grigoraș. Radu era cel mai bun șahist din școală. În timpul vacanței s-a organizat un campionat la șah. El obținuse un șir de victorii. Îi rămase partida hotărâtoare.

Șahistul

Radu era încredințat că va câștiga. El juca cu nepăsare, de aceea a comis câteva greșeli. Anatolii și-a întărit pozițiile.

— Mat! a răsunat la masa vecină.

Toți elevii, afară de Radu și Grigoraș, s-au dus acolo. În acest timp, Radu a mutat în grabă un pion. Apoi arbitrul a înscris pozițiile și a anunțat că partida se amână.

În drum spre casă, Grigoraș îl sfătuia pe prietenul său să spună adevărul.

— Asta numești tu prietenie! striga Radu.

— Taci! a spus cu asprime Grigoraș. Eu vreau să am un prieten adevărat, în care să am încredere. Doresc din tot sufletul să te văd biruitor, dar mai bine să pierzi de zece ori, decât să birui o dată necinstit.

Înainte de a reîncepe partida, Radu a anunțat că un pion trebuie să fie mai sus. Grigoraș a zîmbit fericit. În luptă grea, dar cinstită, Radu a devenit campion.

(După C. Condrea)

- Explicați, oral, cum înțelegeți mesajul proverbului; “Cine a aflat în lume un prieten adevărat, o comoară în viață a cîștigat.”

Gradele de comparație ale adjectivelor

Repere teoretice!	Adjectivul are 3 grade de comparație: <ul style="list-style-type: none">• gradul pozitiv (<i>liniștit, atent, dulce</i>);• gradul comparativ de superioritate (<i>mai bun</i>), de egalitate (<i>tot așa de bun</i>); de inferioritate (<i>mai puțin bun</i>);• gradul superlativ relativ (<i>cel mai bun</i>) și absolut (<i>foarte, nespus de, extrem de, nemaipomenit de bun</i>).
--------------------------	---

Exersați!

196. Introduceți în enunțuri îmbinările:

- elev ordonat; mai puțin atent; foarte disciplinat;
- carte îngrijită; foarte interesantă; extrem de interesantă.

197. Identificați gradele de comparație ale adjectivelor din propozițiile:

1. Fulgi ușori cad pe-ale noastre fețe calde. (P. Cruciuc) 2. Iarna soarele este mai rece, mai puțin mîngîietor, dar tot așa de iubit ca și în alte anotimpuri. 3. Cele mai vechi flori sînt crizantemele. 4. Șoimul are o vedere deosebit de ageră.

N 1 198. Stabiliți gradele de comparație ale adjectivelor propuse:

Mai sprinten; cuminte; mai puțin priceput; foarte harnic; extraordinar de modern;

- Introduceți în propoziții două îmbinări.

N 2 199. Plasați, la una din formele gradului comparativ, adjectivele din îmbinările ce urmează:

carte captivantă; baladă veche; poveste interesantă; copil răbdător.

- Alcătuiți propoziții cu aceste îmbinări.

N 3 200. Completați exemplele ce urmează cu adjective la gradul comparativ.

1. Astăzi timpul este ...decît ieri. 2. Maria are note ... ca și Lenuța.3. Filmul vizionat astăzi a fost ... decît cel de ieri.

- Găsiți cuvinte ce conțin diftongi.

N 4 201. Răspundeți la întrebările ce urmează, utilizînd în propoziții diferite forme ale gradului comparativ.

1. Costică și Mihai sînt băieți vînjoși. Care dintre ei este mai puternic și de ce?
 2. Adidașii și pantofii sînt la fel de comozi?
 3. Care este, după părerea ta, obiectul de studiu cel mai interesant și de ce?
- În propozițiile întocmite, subliniați substantivele articulate hotărît.

Ideea de superlativ se poate exprima și prin:

- a) *derivarea adjectivului* de la gradul pozitiv (preacurat, arhicunoscut, supraaglomerat etc.);
- b) *repetarea adjectivului* (mare-mare); *dublarea sunetelor* (mi-i-icuță);
- c) *substantivizarea adjectivelor* (o bunătate de om).

202. Identificați, în exemplele date, ideea de superlativ și explicați modul de exprimare a acestuia.

1. Pomii dorm ca pruncii în fașă, că li-i perna moale-moale. (P. Darie) 2. Bu-u-u-ună treabă! Să-mi dau eu liniștea pentru hatîrul nu știu cui. (I. Creangă) 3. Dumnezeu vorbea despre fiul său preaiubit.

203. Formați superlativul absolut a 2-3 adjective, folosind cuvintele: nespus de; nemaipomenit de; neobișnuit de; atât de; prea.

N 2 204. Pentru cuvintele date, găsiți cât mai multe determinative potrivite. Plasați unele adjective la gardul superlativ.

Model: Iarnă — zvăpăiată, zbînțuită, foarte friguroasă, blîndă, albă ș. a. Zăpadă; filgi; soare; pomi.

Dictare auditivă (preventivă)

Ascultîndu-le păsul, Dragoș s-a posomorît.

— Eu cred că niște bărbați voinici ca voi nu ar trebui să aștepte pînă ce un zimbru se va răfui cu păgîinii. Aveți săbii oțelite, aveți buzdugane, cai. Ce vă mai lipsește, ca să-l puteți învinge?

Rîul Moldova

— Un voievod ca tine, i-a răspuns.

— Bine. Atunci spuneți celorlalți localnici să se adune pe această vale să-și aleagă viitorul domnitor al țării. Dacă alegerea va cădea asupra mea, atunci țara se va numi Moldova, de la numele râului cristalin, iar în stema țării voi pune capul acestui zimbru, ca o cheazășie de a fi întotdeauna liberi ca și el.

N 3 205. Identificați gradul de comparație al adjectivelor din exemplele:

1. Avea de parcurs un drum lung-lung. 2. El era de-o cumsecădenie cum nu se mai pomenise. 3. Mama va pregăti, fără îndoială, o gustoșenie de mîncare. 4. Surioara mea este o bombonică de copil.

• Atestați propozițiile ce conțin predicate nominale și traduceți-le în limba ucraineană.

N 4 206. În locul punctelor, plasați adjectivele necesare. Determinați gradele de comparație ale lor.

1. În țara noastră visul... și ... poate deveni realitate. 2. Patria vă va încredința ... misiuni. 3. Biruința ... îi va reveni doar aceluia, care știe

să obțină biruințe *mici*, deseori neobservate de alții. 4. ...învățător este cartea. 5. Lectura este ... și ... învățătură.

Pentru informație: cele mai responsabile; cutezător; cel mai înaripat; cea mai bună; cea mai fericită; cel mai bun; cea mai mare.

- Scrieți adjectivul evidențiat la gradul superlativ absolut, folosind un număr mai mare de mijloace lexicale.

 207. Explicați sensul și gradul de formare a cuvintelor, precizând și partea de vorbire. Încadrați-le în enunțuri.

N 1,2 a) Arhiplin, extrafin, preacurat;

N 3 b) subacvatic, subînțeleș, subnormal;

N 4 c) supradotat, supranatural, suprapopulat.

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• În limba moldovenească există adjective care nu au grade de comparație. Acestea sînt: a) adjectivele care, prin înțelesul lor, exprimă însușiri ce nu pot fi comparate (<i>egal, viu, mort, complet, principal, verde, galben</i> etc.); b) adjectivele care, prin originea lor, exprimă ideea de comparativ sau superlativ (<i>superior, inferior, major, minor, optim, suprem</i> etc.)
--------------------------	---

Exersați!

208. Indicați adjectivele ce nu pot avea grade de comparație.

1. Era o fată frumoasă. 2. Bunica pregătește prăjituri gustoase. 3. Tata a cumpărat o mașină splendidă. 4. Vecinul meu este un om superb.

- În propoziția a 3-a subliniați substantivele, determinați genul și numărul lor.

209. Identificați, în exemplele date, adjectivele. Precizați înțelesul exprimat de acestea.

1. Am privit un concert de dansuri populare. 2. Nelu este un elev din clasele superioare. 3. Sper să iau mîine o notă maximă la testare. 4. Elevul a dat un răspuns corect la întrebare.

Colectivul de dansuri populare moldovenești *Joc*

- Precizați dacă adjectivele pot avea sau nu grade de comparație. Scrieți antonimele adjectivelor identificate.

210. Determinați greșelile de exprimare din enunțurile date. Transcrieți-le în varianta corectă.

1. Vasile a obținut performanțe foarte excelente. 2. Nota Svetlanei la lucrare e mai superioară decât nota Corneliei. 3. În școală au fost create cele mai optime condiții. 4. Răsăritul soarelui este extraordinar de minunat.

- Subliniați verbele la timpul trecut.

N 4 211. Repartizați adjectivele în două coloane:

- care pot avea grade de comparație;
- care nu pot avea grade de comparație.

Rece, viu, *veșnic*, prețios, complet, inferior, *înțelept*, superior, principal, simplu, oral, *perfect*, frumos, moldovenesc, harnic, unic.

- De la substantivele evidențiate, formați câte un substantiv. Includeți-le în exemple.

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none"> • Descrierea de interior constituie descrierea detaliată a unei camere sau a unei încăperi. Descrierea oficială a interiorului este o informație cu maximum de exactitate, cu amănunte despre dimensiuni, iluminare, mobilă etc. La descrierea artistică a interiorului autorul folosește diverse mijloace artistice de exprimare.
--------------------------	---

Exersați!

N 4 212. Identificați care din descrierile prezentate este oficială și care — artistică.

a) O sobă mare, pardosită cu tablă albă, încălzea iarna. La stînga o ușă cu două canaturi ducea în cabinetul de lucru, luminat de trei ferestre. Două divanuri turcești; lîngă unul din ele-o masă rotundă. Lîngă masa de scris se aflau două fotolii. O vitrină de lemn roșu conținea operele lui Vasile Alecsandri...

b) Șevcenko a rămas în cabinet. Pe masă ard, într-un sfeșnic de aramă, două lumînări de ceară. Lumina lor se scaldă învăluindu-se în albul nesfîrșit al unei foi curate. Alături stau de-a gata tocul, călimara, dar harul scrisului nu a sosit încă. Picături fierbinți de ceară se preling pe trupul zgrunțuros al sfeșnicului...

- Demonstrați, argumentat, deosebirea dintre aceste două descrieri.

213. Întocmiți o compunere, folosind materialele propuse. Care alineat conține cuvinte-reper, ce pot fi utilizate la descrierea interiorului camerei? Găsiți un titlu pentru viitoarea compunere.

Interiorul camerei

Iarnă friguroasă, blîndă; ger cumplit; un apus frumos de soare.

Camera încăpătoare, luminoasă; fereastră mare; tul fin, transparent; pian de culoare neagră; față de masă albă.

Surioara cea mai mică; fratele cel mic este foarte trist; se pregătește de patinuar se uită atent; se va juca singur; jucării preferate.

214. Utilizînd gestul și mimica, încercați să transmiteți următoarele mesaje sau acțiuni:

N 1 • Nu știu! • Bună ziua! • De ce? • Da!

• La revedere! • M-am rătăcit! • Victorie! • Am doi ani.

N 2 Acțiunile pe care le face:

- violonistul,
- tîmplarul,
- șoferul,
- balerina,
- cosășul,
- croitorul.

N 3 Redați, cu ajutorul expresiei feței, următoarele acțiuni și stări sufletești:

- disperare;
- îl scutură un tremur;
- își face cruce și izbește cu toporul;
- ascultă vuietul apei;
- își spală fața și bea apă.

N 1-4 215. Alcătuiți o povestire după desenul dat, folosind elemente de descriere a naturii.

- În textul întocmit subliniați atributele.

Funcțiile sintactice ale adjectivelor

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• În propoziție, adjectivele îndeplinesc rolul sintactic de:<ol style="list-style-type: none">a) atribut: Pe masă aburește o pâine <i>caldă</i>.b) nume predicativ: Pâinea coaptă de mama este <i>gustoasă</i>.c) complement indirect: Din <i>verde</i>, frunza s-a făcut galbenă.d) complement circumstanțial: <i>De mic</i>, eu am învățat graiul pâinii.
--------------------------	--

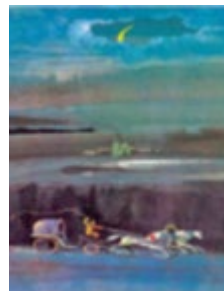
216. Determinați funcția sintactică a adjectivelor identificate.

Cîmpul lung și lat albește

Ca un strat de mărgărint.

Alba lună sus lucește

Ca icoana de argint. (V. Alecsandri)

Amurg în cîmp

217. Identificați adjectivele. Determinați gradele de comparație și funcțiile lor sintactice.

Rîul Nipru

1. Rîul Nipru e mai mare decît Nistrul.

2. Țara noastră este foarte bogată.

3. Cel mai de jos punct al Ucrainei este situat în zona estuarului Kuyalnik.

217a. Identificați adjectivele din text.

În clasă intră un bărbat înalt, și o scînteie de voioșie îi licărea în priviri.

Se uită la copii și spuse:

— Cine răspunde corect, se alege cu o nucă sau cu o prăjitură.

Astfel se împrietenează elevii din Păcurari și institutorul Ion Creangă. Cînd vedea că toți elevii știu lecția și-n clasă se ridică o pădure de mîini, se punea pe povești.

— Apoi, măi băieți, cică a fost odată ...

Și-n clasă nu se auzea musca ...

— Măi, le zicea cîteodată profesorul. Voi sînteți băieți de zahăr și-i păcat că poate să dea o ploaie peste voi și să vă topească.

Ion Creangă în mijlocul copiilor

218. Marcați, prin subliniere, funcția sintactică a adjectivelor. Plasați un adjectiv la cele trei grade de comparație.

1. Mă închin spicului plin, ocrotit de cer senin. 2. Sărut Pămîntul, pentru că din el se înalță spicul auriu, din el izvorăște limpedele izvor.

219. Analizați morfologic și sintactic adjectivele atestate, conform algoritmului:

Plaiul meu

- forma inițială;
- variabil/invariabil;
- primar/secundar;
- simplu/compus;
- genul;
- numărul;
- cazul;
- gradul de comparație;
- funcția sintactică.

Plaiul nostru e (frumoasă) și vara, și iarna, și primăvara. Toamna însă este mai (frumoasă) ca oricând și mai (vesel), mai (șugubeț) și mai (darnic).

În straie (poleit) de aur, cu dispoziție (sărbătoresc), (solemn), întâmpină plaiul nostru oaspeții săi (drag).

- Acordați adjectivul cu substantivele pe care le determină.

?! 220. Citiți textul. Efectuați însărcinările propuse.

Frumusețile plaiului natal

Pe lume nu există nimic mai frumos și mai plăpînd, decît florile — acest dar, fragil și prețios, al naturii. Nu se află pe pămînt nimic mai poetic și mai fermecător ca florile.

Florile au darul să atingă cele mai fine coarde ale sufletului.

Dar cîtă duioșie trădează numele lor! Dedițel și margărită, stînjeneț și albăstriță, clopoțel și nu-mă-uita, bulbuc și păpădie, viorea și piciorul-cucoșului... Cît de mare trebuie să-ți fie dragostea pentru plante, ca să le dai nume atît de precise și duioase!

Pe lume nu e nimic mai plin de poezie decît florile. Ele ne umplu sufletul cu nedescrisul sentiment al apropierei de natură, ne trezesc visări, ne dau impresia de ușurință, de bucurie, de neprihănire.

N 1 Povestiți despre florile din grădina voastră.

N 2 Răspundeți desfășurat la întrebarea: “În ce văd eu frumusețea naturii?”

N 3 Moldovenii au o frumoasă tradiție — la întâi martie, prima zi de primăvară, să dăruiască prietenilor măștișoare. Un măștișor din flori îi va bucura și-i va încînta pe cei ce vă sînt apropiați și dragi. Imaginați-vă cum va arăta un buchet de flori — “Măștișor”; nimiți florile care vor compune acest buchet.

N 4 Comentați versurile lui R. Gamzatov:

“Eu c-o lume-ntreagă fac prinsoare,
Gata-s să vă jur pe capul meu
Cum că are ochi orișice floare –
Și ne tot privesc pe noi mereu.”

 N 4 221. În textul:

Ion Creangă cu mama

Și iarăși începem cu mama, cu acest cuvînt frumos, rotund, pe care noi mai mult îl cîntăm decît îl rostim... Cînd m-am ridicat și eu copăcel, rămăsese puțin din frumoasele gîțe negre pe care le avusese mama de fată mare. Mai erau, însă, tineri și plini de viață ochii negri, fața bălaie, încununată de un zîmbet plin de bunătate...

(I. Druță)

a) Identificați adjectivele. Arătați care sînt adjective propriuzise și care sînt provenite din alte părți de vorbire; precizați aceste părți de vorbire.

b) Clasificați, în variabile și invariabile, adjectivele identificate. Precizați cîte forme au cele variabile.

c) Indicați substantivele determinate de adjective și arătați în ce se acordă adjectivul cu substantivul.

- d) Identificați adjectivele propriu-zise care pot avea grade de comparație. Arătați la ce grad de comparație se află.
- e) Precizați unde stă adjectivul față de substantivul determinat. Ce se întâmplă cu adjectivul aflat înaintea substantivului?
- f) Arătați care adjective sînt formate prin derivare și explicați cum s-au format. Dați exemple de adjective formate prin compunere.
- g) Textul conține adjective formate prin conversie? Dați exemple de adjective formate prin conversie.

222. Determinați ce parte de vorbire este cuvîntul evidențiat în versurile:

“În zadar suspin și sufăr
Lîngă lacul *cel* albastru.”

M. Eminescu

223. Alegeți forma corectă a următoarelor adjective:

- ambiguu/ambigu;
- ambulatoriu/ambulator;
- contradictoriu/contradictor;
- provizor/provizoriu.

Lac lîngă pădure

N 2 224. Indicați femininul următoarelor adjective: pitoresc, grotesc, analog, portuar.

225. Indicați pluralul următoarelor adjective:

viteaz, straniu, secund, propriu, crud, confuz, prunesc.

N 3 226. Plasați în locul punctelor de suspensie, din enunțurile de mai jos, articolele adjectivale potrivite:

- a) Îmi plac florile ... galbene.
- b) Oamenii se plimbau pe strada ... înverzită.
- c) I-am dăruit florile prietenei ... dragi.

227. Construiți enunțuri în care adjectivul *ferbinte* să fie trecut la toate gradele de comparație.

N 3 228. Explicați ce este greșit în următoarele propoziții:

a) În centrul orașului se înalță cea mai colosală clădire. b) Aurel este cel mai excelent sportiv. c) Bunicul meu este un om foarte impecabil.

229. Analizați adjectivele din versurile de mai jos, indicând și funcția lor sintactică:

Limbă strămoșească, glas de
voinicie,

De pe-ngălbenite foi cronicărești,
Din cenușa vremii faci să reînvie
Gloria străbună, vechile povești.

(N. Costenco)

230. În textul:

Primăvara florile sînt *nepus de gingașe* și *extraordinar de frumoase* și au culori *atît de vii!* Ghiociei sînt *firavi*, toporașii — *ultradelițați*, iar mîțișorii plopilor — *foc de frumoși*. Mirosul zambilelor este *din cale-afară de pătrunzător*. Am cumpărat narcise *galbene* și *albe*, pe care se așezase, întîmplător, o buburuză *roșie-roșie*.

Ce *vesele* sînt brîndușele!

- Determinați la ce grad sînt adjectivele evidențiate cursiv.
- Explicați cum este format gradul respectiv.

N 3 231. Alegeți forma corectă a adjectivelor din enunțurile următoare:

Flori pentru surioara mea

- a) I-am dăruit un buchet de trandafiri micii/micei mele surioare. Fereastra mare a casei luminate/luminată de soare strălucește.
- b) Am cumpărat ultimele/ultimile lalele.
- c) În zilele călduroase ale primăverii așteptată/așteptate gîzele împînzesc grădinile.
- d) Fereastra mare a casei luminate/luminată de soare strălucește.
- e) Îmi plac foarte mult aurii/auriii boboci.

N 2 232. Determinați funcția sintactică a adjectivelor pe care le veți identifica în propozițiile:

- a) Zilele călduroase au sosit.
- b) În ținutul nostru, iarna este foarte frumoasă.
- c) Frumos e muntele ce se înalță spre ceruri.

233. Alcătuiți trei enunțuri în care gradul superlativ al adjectivelor să fie construit prin repetarea adjectivului și prin repetarea unei vocale sau a unei consoane.

N 1-4 234. Realizați o descriere, de o jumătate de pagină, a unei păduri, în care veți utiliza adjective.

235. Selectați substantivele și adjectivele, arătând genul, numărul și cazul lor.

Cînd luna scăpătă și stelele începură să pălească, balta prinse să se acopere de negură și de sunete. Măcăitul strident *al* rațelor mari, țipetele bănuitoare *ale* găinușelor, ținutul întrebător *al* cristeilor și trîmbițele false *ale* stîrcilor se amestecară într-o cacofonie în stare să mîngîie orice ureche de vînător adevărat.

(A. Busuioc)

- Determinați ce părți de vorbire sînt cuvintele evidențiate.
- Răspundeți la întrebările:
 - a) Ce se numește substantiv? b) Prin ce se deosebește adjectivul de substantiv? c) Indicați diferența de sens dintre cazurile nominativ și acuzativ, genitiv și dativ.

N 2 236. Citiți textul, folosind adjectivele din paranteze la forma cerută. Explicați acordul dintre adjectiv și substantiv.

Moldova (pitoresc!) Plai de izvoare (gureș), stejari (secular), priveliști de o (rar) frumusețe, peșteri (unical), plante ce nu întîlnești în alte ținuturi. Sînt multe monumente ale naturii pe meleagurile

Moldova pitorescă

noastre, mai toate departe de drumuri, undeva într-un hățiș de codru, într-o poiană (frumos), străjuită de arbori ce-și șoptesc taina firii la gura unui pîrăiaș (străvezii).

(Din *Poteci de Codru*)

N 1 237. Spuneți care din adjectivele date indică trăsături fizice și care — trăsături morale.

Fricos, zgîrcit, sincer, uscățiv, zvelt, *tăcut*, înalt, darnic, modest, obraznic, harnic, *răuvoitor*, viteaz, disciplinat.

- Aflați antonimele adjectivelor evidențiate.

N 3 238. Alcătuiți comparații în componența cărora intră adjective.

Model: ochi albaștri ca seninul cerului după ploaie.

239. Citiți expresiv fragmentul. Selectați adjectivele care caracterizează personajul.

De-a mai mare dragul să fi privit pe Davidică, flăcău de munte: cu barba în furculițe și favorite frumoase. Cu pletele crețe ca pana corbului, cu fruntea lată și senină, cu spîncenele tupoase, cu ochi mari, negri ca murele și scînteietori ca fulgerul; cu obrajii rumeni ca doi bujori, înalt la stat, lat în spete, subțire la mijloc, mlădios ca un mesteacăn, ușor ca o căprioară și rușinos ca o fată mare.

(I. Creangă)

240. Numiți antonimele adjectivelor din îmbinările de cuvinte:

pas greu; muncă grea; a avea cap greu.

Model: pas greu (călcătură apăsată) — pas ușor (mers liniștit).

N 2 241. Explicați sensul expresiilor: *zi mare*; *ger mare*, încadrîndu-le apoi în enunțuri. Determinați genul, numărul și cazul adjectivelor.

N 4 242. Identificați adjectivele și determinați felul lor.

Pe scenă a ieșit un băietan smolițel, înalt, cu ochi ca focul. Sta sub plafon cu vioara pe umărul stîng și zîmbea. Cușma mocănească, lăsată cam pe o

parte, ițarii albi ca omățul, apoi brîulețul cela roșu arătau că Andrei Coțcaru — așa îl chema — vine din străfundurile Moldovei, că-i fecior de țăran. Mulți copii au venit la olimpiadă. Mulți au cîntat și au jucat. Dar băiatul acesta avea niște cîntece răscolitoare. Arcușul, parcă stăpînit de o putere vrăjită, zbura — nu alta, se zbătea sau se plimba încet-încet...

(G. Meniuc)

243. Din șirul de cuvinte propus, copiați doar adjectivele ce indică trăsături morale pozitive.

Curajos, politicos, încrezut, grijuliu, laș, blînd, sfios, amabil, pasiv, sîrguincios, cuminte, devotat, vorbăreț.

- Încadrați patru adjective în enunțuri.

N 1-4 244. Scrieți o compunere pe una din temele:

“Scumpa/scumpul mea/meu profesoară/profesor”; “Colega/colegul mea/meu de bancă”; “Bunelul nostru”, în care veți utiliza diverse adjective.

N 3 245. Arătați care din adjectivele-sinonime *gingaș*, *plăpînd*, *firav*, *fin* pot fi folosite cu următoarele substantive:

strofă, parfum, situație, privire, glas, ființă, miros, auz, trăsături.

- Realizați acordul adjectivelor cu substantivele.

246. Comparați obiectele *riglă*, *creion* după lungime; *harbuz*, *măr* după mărime și *carte*, *agendă* — după volum.

Model: Rigla este mai nouă decît creionul.

N 2 247. Construiți enunțuri, referitoare la anotimpuri, utilizînd adjective la gradul comparativ.

Cuvinte de reper: zilele, soarele, vîntul, aerul, cerul.

Model: Primăvara soarele este mai blînd, mai mîngîietor.

248. Din seria de cuvinte, selectați adjectivele ce nu pot avea grade de comparație.

Dulce, inferior, adîncă, profundă, superior, perfect, desăvîrșit, liniștită, răcoroasă, complet, mîngîietor, lungi, principial, voioasă.

- Încadrați trei adjective în enunțuri.

249. Formați gradul superlativ al adjectivelor: *vesel, frumos, bun*, apoi încadrați-le în propoziții.

- Analizați, după algoritmul cunoscut, adjectivele din enunțuri.

N 1 250. Formați adjective, prin derivare, de la cuvintele:

piatră, trandafir, adevăr, deal, erou, se bucura, a răbda, a întineri.

N 3 251. Explicați deosebirile de sens ale cuvintelor de mai jos, utilizând *Dicționarul explicativ*. Construiți propoziții cu două perechi de cuvinte.

Emoționant — emoționat; interesant — interesat; arbitrar — arbitral;
originar — original; familiar — familial; eminent — iminent.

N 1 252. Analizați morfologic și sintactic adjectivele pe care le veți descoperi în fragmentul:

Deșteptarea naturii

E primăvară. Geamurile prind a lăcrima peste cârpiturile subțiri de gheață și o lumină largă, plină cum n-a mai fost de multă vreme, începe a răzbate în toate casele. Din streșini se desprinde câte-un țurture greoi, care și se fărîmă lîngă prispa în mii de așchii scînteietoare.

Cerul ba-i albastru, ba siniliu.

Copacii dezmorțiți sună moale din crengile jilave, se leagănă cînd pe o parte, cînd pe alta și în jurul tulpinilor se fac fîntînițe în zăpadă.

(I. Druță)

N 2-3 253. Realizați o compunere, în baza observațiilor proprii, pe una din temele:

“În pădure după ghiocei”;
“Floarea mea preferată”;
“De ce iubesc anotimpul...?”

- Analizați adjectivele utilizate în conținutul textului.

Gheorghe Munteanu. Anotimpurile

N 4 254. Relatați despre lucrul ce poate fi considerat valoros. Motivați-vă relatarea. Folosiți, unde este posibil, adjective.

N 1 255. Găsiți sinonimele adjectivelor ce urmează. Folosiți *Dicționarul de sinonime*. Alcătuiți propoziții cu aceste sinonime. Marcați genul, numărul și cazul lor.

Cinsitit — . . .

darnic — . . .

amabil — . . .

N 3 256. Identificați adjectivele și analizați-le.

Un nouraș suriu mai pribegește pe cer, scaldat de razele multicolore ale soarelui. Îngîmfatul nouraș se leagănă la adierea vîntului și se oglindește în apa limpede a pîrăiașului, iar de la marginea unei păduri bătrîne îl privește un clopoțel gingaș în floare.

- Aflați sinonimele cuvintelor a *pribeji*, *îngîmfat*, *gingaș*.
- Treceți un adjectiv la toate gradele de comparație.

257. Citiți descrierea pădurii la început de primăvară. Identificați expresiile cu ajutorul cărora autorul a reușit să redeie această atmosferă. Formulați ideea principală.

Păduricea-i întîlni tăcută, cu miros pătruzător de foi putrezite și de albăstrele. Adia un puișor blînd de vînt și de pe stejarii îngîndurați se desprindea, din timp în timp, cu foșnet tînguitor, cîte o frunză portocalie din cele trecute cu vederea de toiagul toamnei și care acum erau izgonite de pe ram de către mugurii umflați, gata-gata să plesnească. Departe, în adîncul dumbrăvii, se vedeau pe fundalul negru al copacilor desfrunziți cîteva ruguri galbene. Victor privea emoționat la ciudățeniile naturii. Salcîmii își torceau încă somnul de iarnă, fără să deie semne de viață. Stejarii prinseră să miște, frasinii făceau de acum ochi. Iar acolo, în desișuri, niște copaci au hotărît să fluture primăverii din petalele florilor lor semn de bun venit.

(M. Cibotaru)

- Selectați adjectivele.
- Identificați cuvintele cu sens figurat.
- Analizați sintactic prima propoziție din text.

Repere teoretice!	Descrierea poate fi:	
	<ul style="list-style-type: none"> • obiectivă, când oferă informații cu privire la obiecte, clădiri, persoane, obiecte turistice, într-o manieră neutră, conformă cu realitatea; • subiectivă, când oferă percepții asupra unor obiecte, persoane, clădiri etc., reprezentând viziunea personală a celui care descrie. 	
	Descrierea obiectivă	Descrierea subiectivă
	<i>Ce comunică?</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • informații, date precise (nume, ani, etc.) 	<ul style="list-style-type: none"> • informații prezentate prin prisma unei percepții personale 	
<i>Cum se descrie?</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • prin folosirea unor termeni științifici, de specialitate; • prin prezentarea neutră, detășată; • prin utilizarea enumerării. 	<ul style="list-style-type: none"> • prin folosirea unui limbaj mai puțin specializat, mai apropiat de cel familiar; • prin implicarea observatorului în prezentare; • prin utilizarea unei game variate de figuri de stil (epitete, comparații). 	
<i>Ce persoane apar în descriere?</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • persoana a III-a 	<ul style="list-style-type: none"> • persoana a III-a și I (uneori persoana a II-a) 	

258. În care din textele propuse există informații obiective (neutre, precise, care nu exprimă părerea celui care descrie) și în care — aprecieri subiective (care exprimă părerea celui care descrie)?

a) Ți s-a întâmplat vreodată să ridici o floare frântă de vînt, să vindeci aripioara unei vrăbiuțe? Îți amintești ziua când floarea și-a ridicat petalele spre soare, iar pasărea a dat din aripi și s-a înălțat în albastrimea cerului? Cum îți bătea inima în clipele acelea, cît de frumos îți zbura gîndul atunci!

Asemenea bate și inima Nataliei Gheorghiu, când iese pe ușa spitalului, petrecînd un băiețaș sau o fetiță pe care i-a lecut.

Natalia Gheorghiu e chirurg. Ea se pregătește de operație ca pentru cea mai serioasă lucrare de control, pe care de atîția ani o scrie numai pe nota “12”. Mulți dintre copiii, cărora le-a salvat viața, iar mai tîrziu i-a învățat, au îmbrățișat profesia de medic și lucrează alături de dumneai, bucurînd lumea ca niște flori sădite în grădină și crescute grijuliu.

(N. Rațuc)

b) Natalia Gheorghiu s-a născut la Lesnoie, regiunea Odesa. Este chirurg, profesor, doctor în științe medicale. Membru corespondent al Academiei de Științe Medicale. Șefă a catedrei de chirurgie infantilă a Institutului de Medicină din Chișinău (1960), prorector (1963—1966) al acestui institut. A publicat peste treizeci de lucrări științifice cu privire la problemele de chirurgie. A fost decorată cu ordine și medalii.

(După *Enciclopedia Moldovenească*)

 N 1-4 259. Descrieți un edificiu cunoscut, de exemplu, Teatrul de Operă și Balet din Odesa, în trei variante, fiecare de cel mult zece rînduri, avînd în vedere următoarele scopuri:

- pentru a vă exprima impresiile legate de respectivul edificiu;
- pentru a da cuiva, care nu cunoaște locul în care este plasat acest edificiu, un reper de orientare;
- pentru a servi ca pliant de informare (ghid) despre arhitectura localității în care se află acest edificiu.

Teatrul de Operă și Balet din Odesa

N 1-4 260. Determinați tipul descrierii. Subliniați adjectivele. Analizați trei din ele după algoritmul cunoscut.

Două dealuri, ca doi pereți înalți și întinși în părți. Între coastele lor munește izvorul. Scoate apă din adîncuri zi și noapte. Niță nu-l știa. Pe această toloacă el a venit pentru prima dată și a auzit cum izvorul cîntă: mur-mur-mur... S-a dus într-acolo. Izvorul i-a făcut semn să se răcorească. Pe urmă i-a arătat cît i-i de curată fața. Apoi Niță s-a ridicat

pe coasta dealului. Izvorul cânta mai tare. Muncea. Cu cântec. Și dealurile se bucurau că au un izvor atât de harnic și vesel. (G. Bogasieru)

Izvor

- Determinați în text enunțurile monomembre.
- Care propoziții din text corespund șemelor:
S + PV; PV+ CCL; S+ PV + CCM ?

AUTOEVALUARE

1. Adjectivul este partea de vorbire ... (continuați).
2. Substituiți spațiile punctate cu articole adjectivale.
 - a) Omul ... cuminte nu sare cu vorba înainte. b) ... mai mare bogăție din lume este munca. c) Lupta îi oțelește pe ... slabi.
3. Acordați substantivele cu adjectivele pe care le însoțesc. Analizați morfologic și sintactic un adjectiv la alegere.

Noaptea coborîse o liniște (adînci). Răsunau doar sunetele (subțire) și (gingaș) ale stropilor. Spre zori s-a auzit un pîrîit (seci), (prelungi) și (puternici).

4. Identificați adjectivele variabile.

Era într-o zi de toamnă târzie. Pe neașteptate, s-a întunecat și din cer a început a cerne o zăpadă moale, care a acoperit bradul verde din fața casei.

5. Selectați, pe două coloane, adjectivele calitative și cele relative.

Țară bogată; mamă duioasă; cerul albastru; cerul modest; pas greoi; somn ușor; zîmbet copilăresc; tancuri dușmane.

6. În locul punctelor, plasați adjective cerute de context.

Victoria e o fetiță ..., ... și Cîrlionții ei ...i se răsfire pe frunte. De sub genele-i ... privesc ochii ... ca seninul cerului. Privirea lor este ...

7. Identificați gradele de comparație ale adjectivului *înalt*.....

a) Plopul este mai înalt decît stejarul. b) Arțarul este la fel de înalt ca și nucul.

c) Plopul este cel mai înalt arbore din Ucraina.

8. Scrieți trei propoziții cu adjectivele *harnic, mare, bun* la gradul pozitiv.

9. Repartizați adjectivele date în două grupuri: cele care pot avea grade de comparație și cele care nu pot avea grade de comparație.

Incomplet, splendid, bun, fricos, incult, comparabil, liliachiu, dalb.

10. Alcătuiți două enunțuri în care adjectivele vor apare în rol sintactic de atribut și nume predicativ.

11. Formați adjective cu ajutorul prefixelor *arhi-, stră-, extra-, răs-*.

12. Descrieți camera în care vă pregătiți temele, utilizînd cît mai multe adjective.

Autoapreciați-vă!

Fiecare subiect va fi apreciat cu un punct.

NUMERALUL

Iată-ne ajunși, dragi elevi, la *Numeral*, clasa de cuvinte ce face parte din vocabularul fundamental al limbii moldovenești. La finele studierii capitolului *Numeralul* trebuie să cunoașteți indicii morfologici ai numeralului, categoriile lui, funcțiile sintactice pe care le îndeplinesc numerele și regulile de ortografie a lor; să le recunoașteți în texte, să le utilizați în comunicare.

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Numeralul este partea de vorbire flexibilă, care exprimă un număr, o cantitate de obiecte sau ordinea lor prin numărare: <i>șapte, cîte șapte, a șaptea</i>.
--------------------------	---

- Numeralul se clasifică astfel:

Numeralul cardinal

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Numeralul care exprimă o cantitate exactă de obiecte (<i>cinci cărți</i>) sau un număr abstract (<i>doi plus doi fac patru</i>) se numește cardinal. Numeralul cardinal răspunde la întrebările: cîți? cîte?• După structură, numerele cardinale se împart în:<ol style="list-style-type: none">a) simple, alcătuite dintr-o singură rădăcină (de la <i>unu, una</i> pînă la <i>zece</i>; de asemenea, <i>sută, mie, milion, bilion, trilion...</i>);b) compuse, alcătuite din două sau mai multe rădăcini (de la <i>unsprezece la infinit</i>).
--------------------------	--

Exersați!

261. Citiți enunțurile. Identificați numerele cardinale. Ce exprimă ele: cantitatea obiectelor sau un număr abstract.

1. Mulțimea caută lung spre sat la cele două buburuze. (I. Druță) 2. Unu-n mîini, altu-n picioare, uriași fiind de boi, au putere pe atîta, cît le trebuie la doi. (M. Eminescu) 3. Marea

Vești de pe front

victorie este o consecință logică a celor patru ani de lupte duse împotriva fascismului. 4. Noul meu prieten, cavaler a două ordine “Slava”, îmi întinse mîna.

(B. Istru)

N 1-4 262. Intervievați-vă prietenul. Aflați cîte opere artistice, cîte enciclopedii și cîte dicționare conține biblioteca lui. Înregistrați interviul rezumativ. Folosiți numerale cardinale.

263. Citiți textul. Selectați numeralele cardinale.

Vestitul împărat roman Iulius Cezar a introdus modificări în calendarul egiptean. Potrivit calendarului iulian, unele luni conțineau 30 de zile, altele 31, iar luna februarie avea numai 28. La un calcul mai minuțios, s-a constatat că anul cuprinde nu 365 de zile și 6 ore, ci 365 de zile și 5 ore, 48 de minute și 46 de secunde.

Calendarul grigorian

- Ce știți despre calendarul grigorian? Consultați enciclopedia “Vreau să știu” (vol. II) și aflați cînd a trecut țara noastră la noul calendar.

Nota bene!

- Se scriu într-un cuvînt numeralele de la *unsprezece* pînă la *nouăsprezece* inclusiv și cele care exprimă numărul zecilor: *douăzeci*, *nouăzeci*; restul numeralelor se scriu separat: *o sută patruzeci*, *două mii cinci sute treizeci*.
- Dacă numeralul ce arată cantitatea miilor, milioanei, miliardelor este 20 sau mai mare, pronunțăm și scriem prepoziția *de*: *cincizeci de miliarde*, *treizeci de mii*.
- Prepoziția *de* se utilizează și între numeralele de la 20 în sus și substantivele ce le însoțesc: *douăzeci și patru de copii*, *o sută treizeci și doi de copaci*.
- Dacă numeralul scris cu cifre este urmat de unitățile de măsură abreviate, prepoziția *de* nu se utilizează: 30 kg, 40 m, 50 km, 47 %.

264. Formați numerale compuse: două – din două rădăcini, două – din trei rădăcini și două – din patru rădăcini.

265. Scrieți corect îmbinările *numeral + substantiv*. Oral, construiți, cu trei din ele, propoziții.

Douăzeci și patru (măr), treisprezece (cais), patruzeci și doi (persic), Optzeci (prăsad), nouăzeci și cinci (vișin).

N 1-4 266. În îmbinările ce urmează, utilizați în scris, unde e necesar, prepoziția *de*:

209 copii, 229 participanți, 314 muncitori, 498 educatori, 4000 medici, 50 000 suporterți, 1402 școlari, 1452 consultanți.

N 1 267. Scrieți cu cifre numeralele, însoțite fiind de unitățile de măsură abreviate.

Două sute de metri, cincizeci și șapte de kilometri, cinci sute cincizeci de kilograme, șapte sute cincizeci și cinci de hectare, o mie de grame.

N 2 268. Modificați cifrele în numerale cardinale însoțite de unitățile de măsură.

200 kg, 58 mg, 121 km, 128 %, 400 m, 555 ha, 360 m/sec, 2005 g.

N 2 269. Traduceți în limba moldovenească. Identificați și citiți propozițiile care conțin numerale cardinale.

Monumentul lui Taras Șevcenko în
Moldova

1. Тарасові Шевченку встановлено сімсот дванадцять пам'ятників в Україні і сімдесят п'ять за кордоном у двадцяти шести країнах світу. Зокрема у США – чотири, Франції – три, Молдові – два. 2. Уперше квітковий годинник улаштував у своєму рідному місті шведський учений Карл Ліней. Було це років двісті тому. (За П. Утевською)

(З довідника)

270. Citiți enunțurile apoi completați-le.

1. Anul are ... sau ... zile. 2. O oră durează ... de minute. 3. O zi are ... de ore. 4. O minută este egală cu ... de secunde.

N 3 271. Identificați numerele cardinale în următoarele proverbe; formulați mesajul proverbului 3.

1. O zi de primăvară hrănește un an. 2. Un măr putred strică toate merele sănătoase. 3. Sînt cinci degete la o mînă și nu seamănă unul cu altul. 4. Un ceas de dimineață face cît trei de după-amiază.

N 4 272. Traduceți în limba ucraineană numerele ordinale. Observați din cîte rădăcini sînt alcătuite numerele compuse din aceste două limbi.

Cincisprezece, douăzeci și șapte, cinci mii, nouăzeci și nouă, două mii opt.

N 3 273. Numerele cardinale sînt frecvente în expresii frazeologice. Explicați sensul expresiilor următoare. Includeți-le în trei enunțuri.

1. în doi timpi și trei mișcări – ... ;
2. a avea zece urechi – ... ;
3. a fi numărul unu –

N 1-2 274. Scrieți cu litere numerele aflate în text. Ce fel de numere sînt: simple sau compuse?

- Cu cît vindeți ouăle, bunicuță?
- Cu 30 de copeici bucata, iar pe cele sparte – cu 25 de copeici.
- Bine, spargeți-mi și mie zece ouă.

Nota bene!

- **Numerele cardinale** pot avea în poziții:
 - *valoare substantivală* (Doi citesc.);
 - *valoare adjectivală* (Doi elevi citesc.).

Funcțiile sintactice ale numeralelor cardinale. Declinarea și analiza morfologică/sintactică a lor

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Numeralele cu valoare adjectivală îndeplinesc funcția sintactică de atribut.• Numeralele cu valoare substantivală au funcțiile sintactice ale substantivelor:<ul style="list-style-type: none">– subiect: <i>Au venit doi.</i>– nume predicativ: <i>Ei erau trei.</i>– complement direct: <i>Le văd pe cele două.</i>– complement indirect: <i>Am dăruit celor patru cite un stilou.</i>– complement circumstanțial: <i>Am venit înaintea celor cinci.</i>
--------------------------	--

Aleargă după doi iepuri

N 1 275. Identificați valorile morfologice ale numeralelor cardinale; descifrați oral sensul proverbului nr. 4.

1. Cine aleargă după doi iepuri nu prinde nici unul. 2. O mie de fricoși nu fac cât un viteaz. 3. Umblă să scoată două piei de pe o oaie. 4. O zi face cât trei când știi s-o întrebuințezi.

N 4 276. Comentați sensul fiecărui proverb, precizând ce exprimă numerele cardinale.

1. Două mîțe în sac nu încap.
2. Mai bine două păci decît un război.
3. Șapte pe unul nu-l așteaptă.
4. Patru ochi văd mai bine decît doi.
5. Sînt cinci degete la o mîna, dar nu se aseamănă.

N 2 277. Citiți propozițiile. Determinați funcția sintactică a numeralelor cardinale.

1. O sută de greieri într-un câmp par o sută de mii de glasuri. 2. Cele două dansează foarte frumos. 3. Cărțile celor patru erau îngrijite.

N 3 278. Construiți câte o propoziție în care să se afle numerele *paisprezece*, *șaisprezece*, *optsprezece* și *nouăsprezece* cu valoare adjectivală.

N 1 279. Răspundeți la întrebările ce urmează, apoi precizați valoarea morfologică a numeralelor cardinale, identificate în răspunsuri.

1. Cum vă cheamă?
2. Câți ani aveți?
3. Câte persoane sînteți în familie?
4. Când e ziua de naștere a mamei?
5. Câți ani are tata?

N 2 280. Construiți două enunțuri în care același numeral cardinal să aibă pe rînd:

- a) valoare substantivală;
- b) valoare adjectivală.

N 3 281. Ce funcție sintactică îndeplinește numeralul cardinal din fragmentul:

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai
Iată vin în cale,
Se cobor la *vale*
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrîncean.

- Descifrați, fără a recurge la sinonime, sensul cuvîntului subliniat.

Miorița

N 4 282. Scrieți în caiete două ghicitori sau trei proverbe/zicători care să conțină numerele cardinale. Precizați funcția lor sintactică.

**Repere
teoretice!**

- Numerele cardinale se declină diferit.
- Numerele cardinale de la *doi* la infinit se declină cu ajutorul articolului adjectival: G.D. *celor șapte*.
- Numerele cardinale *zece, sută, mie* se declină ca substantivele feminine voce, ciută, glie, iar *milion, miliard* – ca substantivele neutre *stadion, stindard*.

283. Citiți și explicați (trei enunțuri) sensul exemplului nr.4. Determinați cazul numeralelor cardinale pe care le veți afla în propozițiile:

1. Mîini o sută de-ai avea/...Cu toate ne-ai mîngîia. (Gr.Vieru) 2. De ce să fiți voi sclavii milioanei nefaste? (M. Eminescu) 3. Și mii de ani treceau/În tot atîtea clipe. (M. Eminescu) 4. Unde a mers mia, meargă și suta. (Folclor)

284. Declinați, oral, substantivele *copil, copilă* cu articolele nehotărîte *un, o*, apoi cu numerele *un, o* (numai un copil, numai o copilă).

- Este vreo deosebire? Deduceți cum se declină numerele cardinale *un, o* cînd însoțesc substantive.

 285. Observați cum se declină numerele cardinale *unul, una* fără a însoți substantivul.

N. A. *unul* *una*

G. D. (a, al, ai, ale) *unuia* *uneia*

- Aflați care este funcția sintactică a numeralelor cardinale *un, o, unul, una*.

1. Mama te mîngîie,/Soarele lucește,
Soarele e unul, /Mama una este. (Gr. Vieru) 2. Dar se duce și toamna și nu mai vezi prin sat nici o ușă descuiată, nici un copil scîncind. (I. Druță) 3. Unde-i unul nu-i putere, unde-s doi puterea crește. (Folclor) 4. Tac țărani pînă-ncepe unul,
apoi doi, pe urmă trei,/cu urechea la furtună,
cîntul anilor cei grei. (A. Lupan)

286. Recitați o poezie îndrăgită, dedicată mamei, ce conține numerale.

287. Plasați, în locul punctelor, prepozițiile *a* sau *la* pentru numeralele cardinale, în cazurile Gen. și D.

1. Miroase florile-argintii/Și cad, o dulce ploaie,/Pe creștetele – ... doi copii/Cu plete lungi, bălaie. (M. Eminescu) 2. De unde dai ... doi, de acolo dai și ... trei. (Folclor) 3. Ruxanda rămase în fragedă vîrstă sub tutoratul ... doi frați mai mari. (C. Negruzzi) 4. Aici se vedea o mumă bătrînă bocind moartea ... trei feciori ai săi. (Gh. Asachi)

- Explicați sensul îmbinărilor “florile-argintii”, “dulce ploaie”.

288. Atestați numeralele cardinale și analizați-le după algoritmul:

- categoria numeralului;
- forma inițială a numeralului (c. N.);
- simplu/compus;
- formele de gen, număr, caz;
- poziție adjectivală/substantivală;
- funcție sintactică.

Model de analiză scrisă:

Le-am mulțumit celor trei băieți.

Trei – numer. card., trei, simplu, masc., plur., c. D., poz. adj., atribut.

1. Onache Cărbuș stătea în fața celor șaiszeci de hectare și nu mai putea mișca un picior din loc. (I. Druță) 2. Poftim, om bun, de-i ospăta împreună cu noi, ziseră cei doi drumeți. (I. Creangă) 3. Acum să ne întoarcem cu mulți ani în urmă și să ne coborîm în țărișoara cea cu șapte împărați. (S. Vangheli) 4. Înserarea albăstrea la ferestre. S-a făcut tăcere un lung răstimp în sfatul celor trei bărbați. (M. Sadoveanu)

 N 4 289. Citiți textul. Intitulați-l printr-o formulă selectată din text. Formulați mesajul textului. Textul conține numerale? Numiți-le.

O țară de basm, un țarm de legende, un plai de vis... Așa este numită Moldova de mulți dintre acei care au avut ocazia s-o cunoască. Poporul Moldovei e celebru prin ospitalitatea sa. Ficare gospodar are în casa lui o cameră numită *Casa Mare*, prevăzută special pentru oaspeți. Pășește-i

pragul și vei nimeri într-o lume a bunătății și a bunei cuviințe, a cântecului și a obiectelor meșteșugărite minuțios de generații, care îți vor bucura inima și ochii.

Casa Mare

Fii oaspetele nostru,
dragă prietene!

Simte-te ca acasă în
inima naturii Moldovei!

a) Textul propus vă
îmbie să petreceți o vacanță
de neuitat în Moldova.
Poporul ucrainean de
asemeni este ospitalier,
harnic și are cu ce se mândri.
Alcătuți un text avînd
genericul “Plai natal, gură

de rai”, în care cei ce ne vor vizita țara vor descoperi în Ucraina peisaje minunate, păduri seculare, vor afla cununa de popoare ce viețuiesc pașnic al Patriei noastre.

b) Adresați întrebări de precizare autorului care și-a prezentat textul “Plai natal, gruă de rai”. Urmăriți comunicarea interlocutorilor. Intervenți cu noi date, informații culese individual din diferite izvoare, care vor conține numerale cardinale.

N 2. Priviți atent imaginea, apoi citiți fraza. Considerați că această frază exprimă gândul principal al imaginii? Analizați fonetic cuvîntul evidențiat.

Luna *strălucește* pe cer, marea liniștită doarme somn dulce.

N 3. Scrieți cîteva propoziții care pot ilustra tema imaginii. Stabiliți numărul sunetelor în trei cuvinte selectate din propozițiile alcătuite.

N 1. Citiți textul expresiv. Spuneți ce v-a impresionat din cele aflate despre porumbei. Selectați, din text, trei diftongi.

Din viața porumbeilor

Porumbeii sînt păsări blînde. Ei au devenit simbolurile iubirii, al păcii.

Porumbeii sălbatici își fac cuiburile nu departe de casele oamenilor. Ei trăiesc numai cîte doi – soț și soție – și niciodată nu se părăsesc unul pe altul.

Porumbeii își hrănesc puii cu lapte – un lichid asemănător cu laptele condensat.

Probabil e o mîncare gustoasă, odată ce cofetarii au numit un fel de bomboane “Lapte de pasăre”, care plac tuturor – de la mic la mare.

Porumbei sălbatici

N 1-4 290. Expuneți textul. Scrieți cu litere numeralele cardinale întîlnite în text. Analizați morfologic/sintactic un numeral.

Enigmele Terei

Valea Ploilor...Așa a fost numită o vale din bazinul Amudaria, după ce în regiune a plouat de două ori cu vietăți. În august 1963, într-o localitate a plouat cu broscuțe. După doi ani, peste un oraș din aceeași vale, cădeau broscuțe și peștișori.

Într-o dimineață de primăvară a anului 1954, locuitorii unei localități din apropierea orașului Odesa, au rămas uluiți cînd după ploaia ce a căzut noaptea totul “era vopsit” în albastru.

- Citiți literatură suplimentară, culegeți informații, apoi povestiți despre alte enigme ale Terei.

Nota bene!

- Numeralele cardinale *un, o* sînt omonime cu articolele nehotărîte *un, o*.
Un, o sînt numerale cînd sînt însoțite de cuvintele *numai, măcar, doar, nici, cîte, singur*, cînd în propoziție se mai întîlnesc unu-două numerale și cînd răspund la întrebările: *cîți? cîte?* În celelalte situații *un, o* sînt articole nehotărîte.
- Pe lîngă numele unităților de măsură, *un, o* sînt numerale cardinale: *un kilometru, o tonă, un hectar*.

291. Citiți propozițiile. Identificați când **un, o** sînt numerale cardinale și când – articole nehotărîte.

Ștefan cel Mare

1. Pe lume ai o singură mamă, o singură Patrie ai. (Em. Bucov) 2. Cică era odată un moșneag și o babă. 3. O viață are omul, numai una, /Și s-o trăiești zadarnic e păcat. (L. Deleanu) 4. Pe un deal răsare luna ca o vatră de jărat. (M. Eminescu) 5. Decît un an cioară, mai bine o zi șoim. (Folclor)

- Explicați (cinci enunțuri) de ce avem o singură mamă, o singură Patrie.

N 1-4 292. Declinați, în scris, numeralele cardinale însoțite de articolul adjectival:

- N 1** • cei cinci (eroi);
- N 2** • cele douăzeci și două (cărți);
- N 3** • cei o sută treizeci și patru (voinici);
- N 4** • cele două mii patru sute (persoane).

N 1-4 293. Descrieți într-un text coerent de 6-8 enunțuri o activitate școlară. Utilizați minimum cinci adjective, iar unde e posibil – numerale.

N 1-4 294. Meditați!

Cineva dintre savanții lumii afirma că nu toți oamenii văd și interpretează aceleași lucruri la fel; totul depinde de ingeniozitatea omului însuși. De exemplu, pentru omul ordinar $2 \times 2 = 4$, însă pentru omul capabil $2 \times 2 = 5$, pentru omul talentat $2 \times 2 = 7$, iar pentru omul genial $2 \times 2 = 9$.

- Găsiți sinonime pentru *genial*, *talentat*.
- Ce a dorit să sublinieze savantul prin diferitele rezultate ale lui 2×2 ?
- Pentru dumneavoastră personal, cu cît egalează 2×2 ?

Numeralul ordinal

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Numeralul care exprimă, prin numărare, ordinea sau locul obiectelor se numește ordinal. El răspunde la întrebările: <i>al câtelea? a câta?</i>• Numeralul ordinal este format din articolul <i>posesiv a, al</i> + numeralul cardinal + flexiunea <i>-a, -lea</i>.• Numeralul ordinal se acordă cu substantivul, pe care-l determină sau îl substituie, în gen: copacul <i>al doilea</i>, masa <i>a treia</i>.• Excepție face numeralul întâi: <i>clasa întâi, ziua întâi, partea întâi</i>.
--------------------------	---

Exersați!

295. Citiți numerele. Completați-le cu substantive, formînd îmbinări:
doi → a doua bancă, al doilea aparat; opt →, al optulea . . .
trei → nouă →
patru → zece →
cinci →

- Rețineți ortografia numeralelor evidențiate.

296. Citiți cuvintele de mai jos. Îmbinați numerele ordinale din prima coloniță cu substantivele din cea de a doua, apoi alcătuiți enunțuri cu îmbinările obținute.

a treia	satelit
al șaptelea	femeie
al cincilea	absolventă
a noua	sportiv

N 2 297. Citiți enunțurile. Identificați numerele cardinale și cele ordinale. Stabiliți valorile lor morfologice.

1. Andrieș a-ntins a doua sabie tăioasă, nouă. (Em. Bucov) 2. Asaltul începu. În ziua dintîi doi vînători pieiră. A doua și a

Andrieș

treia zi mai căzură cinci și se răniră doi. (C. Negruzzi) 3. Cel de-al patrulea este fratele meu mai mare.

- Explicați, în câteva enunțuri, maxima: “Patru ochi văd mai bine decît doi”.

Nota bene!

- Numerele ordinale sînt *primul (prima)*, *întîiul (întîia)*, *ultimul (ultima)*, care au forme de număr (plasate, de cele mai multe ori, înaintea substantivelor, dacă le însoțesc) și *dintîi* (invariabil).

N 3 298. Citiți îmbinările. Acordați, în gen și număr, numerele ordinale cu substantivele date:

prima stradă – . . . străzi;

întîia zi – . . . zile;

primii muguri – . . . mugur;

cea dintîi școlăriță – cele . . . școlărițe;

ultimul cocor – . . . cocori.

- Oral, alcătuiți textul *Prima zăpadă* (6-8 propoziții), în care vor fi prezente numerele ordinale.

Prima zăpadă

N 4 299. Citiți. Continuați transformarea numeralelor cardinale în numerele ordinale.

1001 arini – al o mie unulea arin;

1001 cetini – a o mie una cetină;

1 brad – întîiul, primul brad;

1 lalea – . . . ;

34 de carpeni – . . . ;

9 jugaștri – . . . ;

300 tei – al trei sutele tei;

500 zambile – cinci suta zambilă;

200 răchite – . . .

- Cîți pomi fructiferi aveți în curte? Descrieți pomul preferat (5 propoziții), utilizînd numerele cardinale, ordinale.

Nota bene!

- La transformarea numeralelor cardinale în numerele ordinale, flexiunile *-lea*, *-a* sînt specifice doar pentru ultimul număr din componența numeralului compus: *al o mie opt sute paisprezecelea* miel.

300. Citiți textul, înlocuind cifrele arabe cu numerele ordinale.

Eu sînt elevă în clasa (6). Fratele mai mare învață în clasa (9) și stă în banca (1) din rîndul (2). Sora mai mică este elevă în clasa (1).

N 1 301. Citiți enunțurile. Precizați numerele ordinale și valorile lor morfologice.

1. Și ultima mea rugă-i uitării să mă dai. (M. Eminescu) 2. Spre marea invidie a băieților, prima serbare a fost deschisă de Nuța Cărbuș. (I. Druță) 3. Și scurtă vorbă: unde erau trei, eu eram al patrulea. (I. Creangă) 4. Fetița ce venise întîia răzbate iute printre oameni. (I. Druță)

Pic cu pic!

Rețineți cîteva din cifrele romane: 30-XXX, 50-L, 60-XL, 65-LXV, LXX-70, LXXX-80, XC-90, C-100, CCC-300, CD-400, D-500, DCC-700, M-1000.

- Scrieți în dreptul fiecărei cifre romane corespondentul ei cu cifre arabe.

44-XLIV, IX, LVI, CI, MC, MCD, MDC, MDCXI, CDXXXI, DCCCXCIX, DLV, DCLXVI.

302. Amintiți-vă și scrieți cu cifre romane și arabe numărul încălțămintei și al hainelor pe care le poartă membrii familiei dvs.

N 3 303. Faceți portretul verbal al ființei apropiate dumneavoastră (7-8 propoziții). Folosiți și cîteva numerele.

N 4 304. Formați numerele ordinale de genul masculin și feminin de la:

unu: ora . . . – anul . . .

doi: luna . . . – secolul . . .

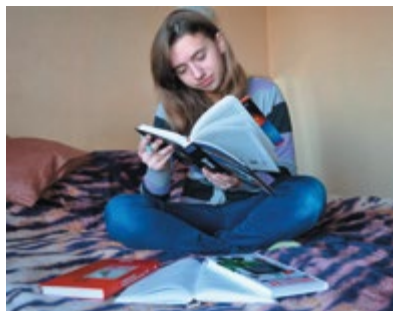
trei: cartea . . . – volumul . . .

patru: partea . . . – capitolul . . .

cinci: masa . . . – scaunul . . .

N 1-4 305. Citiți foarte atent. Observați greșelile de acord din enunțurile de mai jos. Transcrieți-le corect.

1. Eleva clasei a noulea se pregătește de examen. 2. Ilenuța a terminat clasa întâia. 3. Doi băieți din clasa a întâia au venit cu bunicii la sărbătoarea “Ultimului sunet”. 4. În clasa trei sînt 32 de elevi. 5. Cei dintr-al unșpea au organizat un meci de baschet.

N 1-4 306. Citiți. Introduceți cuvintele de legătură ce trebuie utilizate pe lângă numerale (prepoziția **de**, conjucția **și**).

1. Am citit 34 pagini. 2. Manualul Limba Moldovenească are 194 pagini. 3. Te-am văzut acum o oră jumătate. 4. Am plătit două grivne 60 copeici. 5. Bunica a cumpărat trei kilograme jumătate orez.

Funcțiile sintactice ale numeralelor ordinale Declinarea și analiza morfologică/sintactică a lor

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Numeralele ordinale <i>primul, prima, întâiul, întâia, ultimul, ultima</i> se declină ca și adjectivele articulate: <i>Gen. D. întâiului (masc., sing.), întâii (fem., sing.), întâilor (masc., fem., plur.); ultimului (masc., sing.), ultimei (fem., sing.), ultimilor (masc., plur.), ultimelor (fem., plur.)</i>. Excepție face numeralul <i>întîi</i> care, plasat după unele substantive, este invariabil: <i>clasa întîi, anul întîi, a clasei întîi, a anului întîi</i>.
--------------------------	--

N 1-2 307. Citiți propozițiile. Determinați cazul numeralelor ordinale. Explicați sensul exemplului nr.1.

1. Mama-i unica pe lume,/Mama-i prima noastră școală. (P. Zadnipru) 2. Pui de rîndunică săgetase seninul sub impresia întîilor probe de aripă. (V. Beșleagă) 3. În mijlocul primului sat, prin care avea să treacă, tata se oprește prins în mrejele unei melodii. (I. Druță) 4. Celui de al treilea salvator i s-a adus mulțumiri.

N 3-4 308. Citiți cu atenție! Examinați declinarea numeralelor ordinale *al doilea, a doua* plasate înaintea și în urma substantivelor, apoi răspundeți la întrebarea: “Cum se declină numeralile ordinale aflate în diverse poziții față de substantiv?”

N. A. congresul al doilea, spartachiada a doua;

G. D. (a, al, ai, ale) congresului al doilea, spartachiadei a doua;

N. A. cel de al doilea congres, cea de a doua spartachiadă;

G. D. (a, al, ai, ale) celui de al doilea congres, celei de a doua spartachiadă.

309. Citiți exemplele. Apreciați poziția numeralelor ordinale față de substantiv, genul, numărul, cazul lor.

1. Prefer să fiu primul aici decît al doilea la Roma. (Cezar) 2. Acel al doilea vad l-am trecut cu o nepăsare eroică, fiindcă acum ne deprinsesem cu primejdiile. (V. Alecsandri) 3. Undeva pe aproape izbucnește un trîl de ciocîrlie, apoi al doilea trîl, al treilea. (V. Beșleagă) 4. Și cea dintîi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii...

(I. Creangă)

310. Avînd valoare adjectivală și substantivală, funcția sintactică a numeralelor ordinale depinde de poziția acestora în propoziție. În baza exemplurilor propuse, identificați funcțiile sintactice ale acestor numeral.

1. Trofeul a fost al clasei a șasea. 2. Al doilea fecior a venit mai dimineață. 3. În lista elevilor din catalog, eu sînt a patra. 4. Fetița o ascunde pe a doua (scrisoarea) lîngă prima, dar nu se mișcă din loc. (I. Druță)

311. Atestați numeralile ordinale și analizați-le după algoritmul:

- categoria numeralului;
- simplu/compus;
- formele de gen, număr, caz;
- poziția adjectivală/substantivală;

- funcția sintactică.
- ✓ Oral, explicați cum s-au format numeralele ordinale.

Model de analiză scrisă

Cînd doi se ceartă, al treilea câștigă.

Al treilea – *num. ordin., simplu, masc., sing., c.N., poz., subst., subiect.*

1. Vîntul umblă prin cîmpie culegînd ultimele frunze din copaci
 2. În timpul examenului oral la literatura moldovenească am răspuns la subiectele biletului al douăzeci și optulea.
 3. Cea de-a cincea surioară a rămas mult în urma noastră.
 4. Eu locuiesc la etajul al nouălea.

Toamnă tîrzie

- Scrieți patru idei pe care le aveți în legătură cu subiectul: “De ce trebuie ocrotită natura?”

312. Alegeți varianta corectă.

A șasa/a șasea/a șasia; al zecilea/al zecelea; al nouăzeci și noulea/
 al nouăzeci și nouălea; al o mie șapte sute optălea /al o mie șapte sute
 optulea.

313. a) Cercetați cu atenție tabelul “Situatie de comunicare”. Numiți părțile ei componente.

<i>Cine?</i>	<i>Cui?</i>	<i>Ce?</i>	<i>Unde?</i>	<i>Cînd?</i>	<i>Din ce cauză?</i>	<i>Cu ce scop?</i>
(Eu– cel care vor- bește) adresantul	(Ție –celui care ascultă) adresatului	Comuni- care (sens, conținut, formă)	Aici, acolo (locul des- fășurări acțiunii)	Acum (timpul desfășurării acțiunii)	Motiv, pricină, cauză	Scop
Interlocutor, partener convorbitor		Circumstanțe externe			Circumstanțe interne	

b) Citiți cu atenție textul.

Demult așteaptă bunelul să înflorească lămîiul, căci a fost sădit încă pe vremea cînd mama lui Stas era o fetișcană.

În sfîrșit, a înflorit. Din păcate, a apărut doar o floare alba și gingașă. Și această floare s-a scuturat chiar în ziua, cînd asupra orașelului au căzut primele bombe negre, aruncate de fasciști. Rodul însă a rămas. Creștea încet-încet, apoi s-a transformat într-o lămîie de mărimea unei nuci.

Floare de lămîie

Cînd această nucă a început să aurească, bunelul l-a prevenit pe Stas:

– Nu cumva să te atingi de lămîie. Las-o să se coacă. Atunci va cădea singură.

– Bine, dar din adevărații lămîi, i-a răspuns Stas, lămîile se rup.

– Da, din cei adevărați, dar acesta nu e unul adevărat. El e miraculos.

Stas a zîmbit – el știa că nu există pomi miraculoși.

– Eu, cînd eram de vîrsta ta, a spus supărat bunelul, niciodată nu rîdeam de povești. Eu le iubeam. De aceea am ajuns la optzeci de ani și mai sînt în stare să-mi cîștig bucățița de pîine.

– Prin ce este el fermecat? a întreat Stas.

– Dacă-l atinge o mîină rea, el se usucă, lămîia se zbicește, iar suculei devine otravă, venin.

– Da dacă-l atinge una bună? întreat Stas.

– Atunci se va vedea, a răspuns evaziv bunelul. Nu-ți spun. Nu trebuia să rîzi.

c) Efectuați următoarele sarcini:

- Numiți interlocutorii.
- Restabiliți și descrieți circumstanțele interne, care l-au determinat pe bunel să i se adreseze lui Stas.
- Faceți o analiză profundă a situației de comunicare, prezentată în text, răspunzînd la întrebările tabelului: cine? cui? ce? unde? cînd? din ce cauză? cu ce scop?

 314. Vă aflați în fața casei de bilete a Teatrului Național de Operă și Balet “Maria Bieșu” din Chișinău. Improvizați în scris un dialog dintre dvs. și vânzătoarea de bilete. Discutînd, folosiți și îmbinările:

doresc un bilet pentru baletul “Lacul lebedelor” din 16 ianuarie;
îmi pare rău, vă pot propune bilet doar pe rîndul 28, locul 218;
spectacolul se va repeta în ziua de 18 ianuarie;
avem bilete pentru ora 13;
curierul teatrului vă va aduce biletul acasă la ora 11;
locuiesc pe bulevardul “Mihai Eminescu”, casa nr. 4, apartamentul 21.

Teatrul Național de Operă și Balet *Maria Bieșu*

- Împreună cu colegul de bancă, prezentați dialogul clasei.
- Determinați felul numeralelor pe care le veți folosi în replici. Scrieți-le cu litere.

315. Realizați o compunere narativă în care veți introduce și descrierea exteriorului eroului. Urmează, drept exemplu, portretul fizic al unui erou literar:

Vasilii era un tînăr de o statură înaltă, cu fața palidă, suptă, din care, strălucind ca de febră, priveau neliniștiți ochii lui mari, albaștri. Capul, cu cîrlionți negri căzînd în neorînduială pe frunte, era mai totdeauna descoperit. Cazaca, strînsă la mijlocul taliei cu un șnur și descheiată la nasturii de sus ai gulerășului, îi lăsa slobod gîtul. Umbla în niște pantofi scîlciati, întregind toată ținuta lui de om căruia nu-i pasă de înfățișarea sa... (S. Șleahu)

Numeralul nehotărît

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Numeralul care arată cantități neprecise de obiecte se numește nehotărît. <p>El răspunde la întrebările: cît? cîtă? cîți? cîte?</p> <ul style="list-style-type: none">• Numerales nehotărîte alcătuiesc un grup restrîns de cuvinte cu rădăcini diferite, de aceea, după structură, ele sînt simple (<i>atît</i>) și compuse (<i>oricîte</i>).• Numerales nehotărîte se acordă în gen, număr, caz cu substantivele pe care le determină și îndeplinesc funcțiile sintactice de:<ul style="list-style-type: none">• <i>atribut</i> (puțină lume);• <i>parte componentă a predicatului nominal</i> (cîștigători sînt mulți).
--------------------------	---

Exersați!

316. Determinați care din numerales nehotărîte sînt simple și care compuse. Explicați cum ați precizat.

Atît, puține, mult, cîtiva, oricîte, toate, tot, cîteva.

317. Citiți enunțurile. Identificați numerales nehotărîte; indicați substantivul determinat, genul, numărul, cazul lor. Traduceți enunțurile în limba ucraineană.

1. În grădina mea cresc multe flori.
2. Toată lumea a ieșit la demonstrație. 3. Am întîlnit cîteva colege la concert. 4. Domnița avea să le spună copiilor multe lucruri.

- Comparați propozițiile din ex. nr.317 cu traducerea lor în limba ucraineană. Ce parte de vorbire reprezintă, în limba ucraineană, numerales nehotărîte traduse? De cîte feluri sînt numerales în limba ucraineană?
- Spre deosebire de limba ucraineană, în limba moldovenească numerales sînt de 8 feluri, printre care și numerales nehotărîte, care alcătuiesc un număr restrîns de cuvinte.

Florile din grădină

N 1 318. Citiți propozițiile. Oral, traduceți-le în limba ucraineană. Selectați numeralele nehotărâte și încadrați-le în schema:

Numerale nehotărâte	Partea de vorbire pe care o reprezintă în limba ucraineană
...	...

1. Peste câteva minute ostașii s-au pornit mai departe. (A. Lupan) 2. Așa eram eu și așa cred că au fost toți copiii. (I. Creangă) 3. Pe la amiază am făcut popas la mijlocul pădurii unde se găseau câțiva copaci. (V. Roșca) 4. Macii i-au înăbușit toate drumurile. (I. Druță) 5. De ziua nașterii i-au dăruit Steluței multe flori.

319. Deosebiți numeralele nehotărâte simple de cele compuse. Explicați cum s-au format cele compuse.

1. Câțiva ciutureni și-au ridicat frunțile, câteva priviri buimăcite au prins a pipăi un ostaș în manta lungă. (I. Druță) 2. Oricâți prieteni ar avea omul, unul trebuie să-i fie cel mai aproape. (G. Madan) 3. Colo-n palate de mărgean/Ti-oi duce veacuri multe/Și toată lumea-n ocean/De tine o s-asculte. (M. Eminescu)

N 2 320. Observați cum se declină numeralele nehotărâte.

N. A.	cîteva crizanteme
G. D. (a, al, ai, ale)	cîtorva crizanteme

• Declinați îmbinările ce conțin numerale nehotărâte:
toți crinii, toate garoafele, mulți elevi, multe mame.

N 3 321. Citiți proverbele. Plasați în locul punctelor numerale nehotărâte.

1. Omătul oprit iarna dă . . . snopi vara. 2. După război . . . eroi s-arată. 3. Munca și răbdarea sînt cheia . . . succeselor. 4. Timpul este leacul . . . bolilor.

N 4 322. Numeralesle cardinale pot exprima aproximația numerică. Determinați numerale cardinale care redau o cantitate neprecisă de obiecte.

1. Se ridică soarele sus, așteaptă mult și bine pînă vin două-trei rîndunele la fîntînă să-și potolească setea. (I. Druță) 2. Mii pustiuri scînteiază sub lumina ta fecioară. (M. Eminescu) 3. Colo-n Plevna și-n redute/Stau păgîinii mii și sute. (V. Alecsandri) 4. Mă înfrățit-am cu zeci și zeci de neamuri pe pămînt.

- Găsiți sinonime pentru cuvîntul *redută*.
- Analizați morfologic cuvîntul *albine*.

323. În limba moldovenească pot fi găsite și alte mijloace (cuvinte, expresii) ce pot exprima cantitatea neprecisă de obiecte. Iată cîteva din ele:

oleacă, destul, mulțime, duium, nițel, țîră, cîta frunză și iarbă, cîte-n lună și în stele, cît nisip în mare.

- Alcătuiți trei propoziții cu una din unitățile propuse.
- Scrieți cuvintele sinonime pentru expresiile de mai sus.

N 1-4 324. Citiți. Precizați îmbinările ce exprimă aproximația numerică și numeralele nehotărîte.

1. Ies la răscruce pe potici/Voinici viteji vreo cincî. (Folclor) 2. Vreo două sute de nuntași stau înghesuiți într-o ogradă, cîțiva lăutari tineri zguduie pămîntul cu voia lor bună. Apoi vine unul cu un mănunchi de ogrinji și se încinge o sîrbă. Se prind de umeri vreo șase bărbați, cîteva femei. (I. Druță)

325. Selectați numeralele nehotărîte și analizați-le după algoritmul:

- categoria numeralului;
- simplu/compus;
- forme de număr, gen, caz;
- funcția sintactică.

1. După multă trudă și mult amar de cale, odată cu amurgul, ajunge într-o vale. (V. Alecsandri) 2. Multă grijă sfîntă pentru oameni în lăcașul inimii ți-a mas? (P. Zadnipru) 3. Prietene, tu spune-le tuturor

fraților mei că nu mi-am călcat jurământul. (L. Deleanu) 4. Peste câțiva ani, fișia lui de lângă sat s-a pomenit strîmtorată... . (I. Druță)

N 1-4 326. Citiți textul, expuneți-l rezumativ, păstrînd termenii evidențiați.

Părintele avea *vreo opt* hectare, toate la marginea satului, iar bucățica de pămînt a lui Onache îi despica moșia în două. Preotul îi plătea destul de mult pentru pămînt și Onache, ca să scape de ispită, a venit într-o toamnă și a sădit *vreo zece* cireșari de-a lungul celor *două haturi*.

Vreo patru-cinci ani de zile toate erau bune, dar la prima roadă preotul a prins a se plînge prin sat că Onache vine și culege roada de pe copacii puși pe hat.

S-au dus la judecată ... *Unsprezece* luni și ceva pe an dreptatea era de partea lui Onache. *Numai două* săptămîni pe an judecata era de partea părintelui, dar se întîmplau cele două săptămîni cînd se coceau cireșele. (I. Druță)

- Alcătuiți propoziții cu cuvintele evidențiate.

327. Citiți informația. Determinați stilul textului.

Pic cu pic!	Cuvîntul <i>milion</i> a apărut în Italia în sec. XIV și însemna la început 10 butoaie de aur. Pînă la împrumutul numeralelor <i>million</i> și <i>miliard</i> , cantitățile numerice, care întreceau posibilitatea de numărare, în limba moldovenească erau redată prin alte mijloace: pentru 10 000 se folosea substantivul <i>întuneric</i> , iar pentru 100 000 se folosea expresia <i>întuneric de întuneric</i> .
--------------------	---

N 1-4 328. Să discutăm.

Ce fel de oameni vă plac în deosebi? Firește că cei ce se disting prin eroism, îndrăzneală, bărbăție și simțul datoriei. Vă plac întotdeauna oamenii buni, cu suflet delicat, cinstiți. Am enumerat doar cîteva din trăsăturile ce formează caracterul unui om. Caracterul oamenilor iese la iveală în faptele și conduita lor, în atitudinea față de viață și față de cei din jurul lor, în felul cum muncesc și învață, cum se poartă în vreo împrejurare sau alta. Omul curajos nu se teme de incendiu și se avîntă

într-o casă aprinsă, ca să-i salveze pe oamenii săi. Un om dîrz va obține întotdeauna tot ce năzuiește. Cel cinstit nu minte niciodată.

Atunci cînd vă alegeți prietenii, nu vă îndoiiți, luați în considerație și trăsăturile de caracter enumerate mai sus.

Un mijloc de a-ți păstra prietenii este să nu-i trădezi. Fără îndoială, aveți un prieten/prietenă. L-ați trădat/ați trădat-o vreodată? Nu vă grăbiți cu răspunsul și nici nu vă rușinați să recunoașteți. Adevărul e mai dulce decît orice minciună.

- Caracterizați-vă prietenul/prietenă. Din șirul adjectivelor, alegeți pe cele ce pot fi atribuite și celui pe care-l considerați prieten:

foarte simpatic; nemaipomenit de original; mai puțin atrăgător; mai cuminte; mai puțin reținut, prea distrat; cel mai iscusit; tot atît de ingenios; din cale afară de obraznic; cea mai pricepută; extrem de importantă.

- Determinați gradele de comparație ale adjectivelor.
- **Creăți!** Să presupunem că cel mai interesant om pe care l-ați întâlnit v-a devenit și un prieten bun. Propuneți un test cu ajutorul căruia veți afla ce fel de prieten v-ați ales.
- Scrieți perechile de adjective sinonime: *simpatic, liniștit, gingaș, drăguț, enervat, blînd, calm, iritat.*

Numeralul adverbial

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Numeralul care arată de cîte ori se repetă o acțiune sau ordinea repetării unei acțiuni se numește adverbial: El răspunde la întrebările: de cîte ori? a cîta oară? <i>Din marea sa iubire față de fecior, mama părea de două ori mai bucuroasă și de zece ori mai fericită!</i>• Numeralul adverbial se formează de la numeralul cardinal, precedat de prepoziția de și substantivul ori: <i>Ne-am întâlnit de două ori</i> sau din numeralul ordinal (forma de feminin) și substantivul oară: <i>Ne-am întâlnit a doua oară.</i>• Forma primului termen al seriei numeralului adverbial este o dată, format de la numeralul cardinal o și substantivul <i>dată</i>.
--------------------------	---

Exersați!

329. Citiți enunțurile. Identificați numeralele adverbiale.

1. De zece ori măsoară și o dată taie. (Folclor) 2. Viteazul moare o singură dată, fricosul de o mie de ori. (Folclor) 3. După câteva sute de metri, trenul se oprește a doua oară, acum în dreptul peronului. (I. Druță) 4. A bătut de două ori ciocănitorea în frasinul bătrîn; cînd a cîntat privighetoarea, a răspuns de trei ori buraticul. (M. Sadoveanu)

330. Citiți, apoi observați ce parte de vorbire determină numeralele adverbiale.

1. Diametrul Soarelui e de o sută nouă ori mai mare decît cel al Pămîntului. Volumul Soarelui îl întrece pe al Pămîntului de un milion și trei sute de mii de ori. 3. Glas de goarnă răzbătu deodată în curtea unității și, asurzit, plantonul strigă: *Deșteptarea!* – o dată, de două ori, de trei ori. (D. Matcovschi)

N 2 331. Sînteți martorul unui dialog între doi elevi. La încheierea discuției lor rezumați esența ei și notați concluziile, pe care le-ați făcut, despre felul în care au vorbit persoanele implicate în discuție.

N 3 332. De la numeralele cardinale date, formați numerale ordinale și adverbiale după modelul dat: *trei – al treilea/a treia; de trei ori, a treia oară.*

6, 25, 97, 138.

N 4 333. Formați numerale adverbiale, repartizîndu-le în două coloane:

a) *cele ce arată de cîte ori se repetă o acțiune:*

o (una) – o data
două – de două ori
trei – . . .
patru – . . .
zece . . .

b) *cele ce arată ordinea creșterii numerice a acțiunii:*

întîi (prima) – întîia oară (dată)
a doua – a doua oară
a treia – . . .
a patra – . . .
a zecea – . . .

Potrivii contexte pentru patru numerale. Analizați sintactic propozițiile alcătuite.

N 1-4 334. Citiți corect, cu voce numeralele. Distribuți numeralele adverbiale în două coloane: 1) cele care arată de câte ori se repetă acțiunea; 2) cele ce arată ordinea creșterii numerice a acțiunii.

De 10 ori, a 6 oară, a 12 oară, de 16 ori, de 26 de ori, a 28 oară, de 38 de ori, a 38 oară, de o sută zece ori, a o sută una oară.

335. Citiți informația. Spuneți cum numesc lunile ianuarie, februarie de locuitorii satului, orașului natal.

Pic cu pic!	Poporul nostru a numit cele 12 luni ale anului conform unor observații făcute de el pe parcursul veacurilor: ianuarie – gerar (ghenar), februarie – faur, martie – mărțișor, aprilie – prier, mai – florar, iunie – cireșar, iulie – cuptor, august – gustar, septembrie – răpciune, octombrie – brumărel, noiembrie – brumar, decembrie – îndrea.
--------------------	--

• Analizați morfologic numeralul din text.

336. Sarcină pentru cei curioși! Numai ce ați aflat cum au numit moldovenii, în trecut, lunile anului. Consultați literatură suplimentară și aflați:

- de ce le-au numit așa;
- de ce actualmente lunile se numesc altfel?

337. Indicați forma corectă a următoarelor numerale:

șaptesprezece/șaptisprezece; optîsprezece/optsprezece; șasezeci/șazeci; al optălea/al optulea; al noulea/al nouălea; al zecilea/al zecelea; al o sutelea/al o sutălea; al o miilea/al o mielea.

Nota bene!	<ul style="list-style-type: none">Numeralul adverbial <i>o dată</i> este omonim cu adverbul <i>odată</i>. Numeralul <i>o dată</i> arată cantitatea și răspunde la întrebarea <i>de câte ori?</i> pe când adverbul <i>odată</i> – la întrebările <i>cînd?</i> <i>cum?</i>Spre deosebire de adverb, numeralul <i>o dată</i> se scrie separat (două cuvinte).Cît privește substantivul <i>o dată</i> (<i>o dată importantă</i>), el se deosebește prin faptul că denumește un obiect și răspunde la întrebarea: <i>ce?</i>
-------------------	--

N 1-2 338. Identificați, în enunțurile propuse, când *o dată/odată* este numeral adverbial și când – adverb. Amintiți-vă cuvintele cu ajutorul cărora poate fi evidențiat numeralul cardinal **o** de articolul substantival **o**.

Gheorghe Munteanu. *Păsări călătoare*

1. Păsările călătoare trec deasupra satului nostru numai primăvara, (o dată/odată) pe an. 2. Am uitat tot ce-am învățat (o dată/odată) și am luat-o de la început. 3. Omul poate greși (o dată/odată), de două ori, însă n-are dreptul să greșească la infinit. 4. Fiul craiului încalecă și atunci calul (o dată/odată) zboară cu dînsul pînă la nori și apoi se lasă ca o săgeată, și după aceea mai zboară (o dată/odată) pînă la lună. (I. Creangă)

- Explicați argumentat de ce omul nu poate să greșească la infinit?

N 3-4 339. Citiți și argumentați. *O dată* sau *odată*?

1. Lui Tudorache i s-a părut că a încurcat poezia, dar nu s-a încurcat nici . . . (I. Druță) 2. Cînd a crescut geana de foc a răsăritului, Steaua Ciobanului a mai filfiit . . . ca o năframă, apoi s-a stins. (M. Sadoveanu) 3. Peste noapte gerul se mai întoarce . . . înapoi. (I. Druță)

340. Identificați numerele adverbiale și determinați funcția sintactică pe care o au.

1. Înțeleptul învîrtește de șapte ori limba în gură înainte de a vorbi. 2. Omul are două urechi și o limbă; de două ori mai mult să auzim decît să vorbim. 3. Mai bine să întreb de două ori decît să rătăcești o dată.

- Comentați (7-8 propoziții) sensul proverbului: “O nucă nu sună singură în sac.”

341. Citiți textul în gînd. Dacă ați reușit să-l citiți într-o minută și 15 sec., ați acumulat 12 puncte.

În zbuciumatul și tumultuosul nostru secol, cînd luna nu mai e tainicul astru de altădată, iar inima omenească a fost altoită ca un butaș de viță de vie, este greu s-afirmi ceva prea categoric.

Omul e născut pentru a le cunoaște pe toate. Pentru a rămîne om de omenie și la greu, și la ușor.

Fericirea? Cum o vedem noi? Frumoasă, înălțătoare, trainică și de neuitat. Toate acestea constituie răspunsul, care urmează întotdeauna după discretul, tainicul semn de întrebare.

Marea și sfînta dragoste de glie, înrudirea cu ea am simțit-o pe cînd eram copilă. Și n-o pot uita nicicînd. Întotdeauna mă simt fericită gîndindu-mă la ea.

Fiecare din noi dorește să fie fericit. Numai cum e la față ea, fericirea asta? Din cei alcătuită, cum s-o găsești?

Prietenii

“Acel care nu are nici un prieten, trăiește degeaba”, ne spune Democrit. Cu cît omul se află mai mult printre prieteni, cu atît este mai fericit.

“Omul posedă o veșnică și sublimă necesitate de a iubi!” Aceasta o spunea ilustrul scriitor francez Anatol Frans.

Prietenia este piatra de încercare a viitoarei dragoste, care nu poate apărea la comandă. Cu dragostea nu se glumește... Dar, într-o discuție despre dragoste, zîmbetul luminează anumite situații: zîmbetul senin e tot un argument serios pentru sentimentul înnobilator – Fericirea! Deci ești fericit!

Și, în fine, împlinirea tuturor viselor, speranțelor, alegerea unei profesii pe plac căreia să i te dăruie din plin, răzbaterile peste tot te fac să fii fericit.

Cum privim fericirea? Cu ochi limpezi, cristalini, cu freamăt în suflet, cu speranță.

Ce înseamnă să fii fericit? Un discret, tainic semn de întrebare. Dar mai spune un dicton; pentru fericire trebuie să lupți!

(Din compunerea unei eleve)

- Răspundeți printr-un raționament ce înseamnă, după dumneavoastră, să fii fericit?

342. Completați enunțurile prin numerele potrivite în funcțiile cerute.

Talentele tale, Ucraina!

1. Participarea mea la concursul “Talentele tale, Ucraina!” este . . . (*numeral ordinal, nume predicativ*) din viață. 2. Fratele meu este elev în clasa . . . (*numeral ordinal, atribut*). 3. Ca să mă întâlnesc cu el, am fost nevoit să mă duc . . . (*numeral adverbial, complement circumstanțial*). 4. Elena Petrovna este... (*numeral ordinal*) mea învățătoare.

Numeralul colectiv

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Numeralul care exprimă gruparea obiectelor într-o colectivitate se numește colectiv.• Numerele colective sînt <i>amîndoi, amîndouă</i> cu sinonimele <i>ambii, ambele</i>.• Numerele colective de la <i>trei</i> pînă la <i>zece</i> se formează de la rădăcina numeralelor cardinale precedate de <i>tus</i> – sau <i>cîteși</i> –: <i>tustrei/tustrele, cîteși patru, tusnouă, cîteșinouă</i>.• De la <i>zece</i> la infinit, pentru a exprima valoarea colectivă, se folosește gruparea formată din <i>toți/toate</i> și numeralul cardinal: <i>toți zece, toate treizeci și nouă</i>.
--------------------------	--

Exersați!

343. Citiți exemplele. Identificați numerele colective. Explicați cum s-au format ele.

1. Trăiau odată o babă și un moșneag, ambii bătrîni și săraci. (I. Creangă)
2. Craiul, primind cartea, îndată cheamă tustrei feciorii înaintea sa. (I. Creangă)

3. Toate zece au venit la întâlnire la ora stabilită anterior. 4. Toți unsprezece au fost interogați.

N 1 344. Formați numerele colective de la cele propuse:

doi – cinci –

trei – șase –

patru –

N 2 345. Determinați cazul numeralelor colective pe care le veți găsi în propozițiile:

1. Setilă se ia atunci după Harap-Alb și se pornesc tuspătru înainte. (I. Creangă) 2. În fața paltinului și pe amîndouă părțile aleii erau tufe dese de alun. (G. Adam) 3. Tustrele surorile participau la concertul consacrat tinerelor talente. 4. Tuscinci șahiștii școlii noastre au ieșit învingători la competiții.

- Analizați morfologic/sintactic substantivul *Harap-Alb*.
- Determinați felul predicatului în exemplul nr. 2.

N 3 346. În spațiul punctat, plasați numerele colective potrivite.

. . . hărțile; . . . mamele; . . . rachetiștii; . . . baschetbolistele; . . . voleibaliștii.

- Construiți trei propoziții cu unele din îmbinările formate.
- Analizați sintactic una din propozițiile alcătuite.

N 2 347. Ați avut un scop bine definit și mult dorit, pe care l-ați atins. Descrieți cum v-a reușit. Notați diverse circumstanțe în realizarea celor proiectate. Utilizați în unele enunțuri numerele.

- Analizați sintactic una din propozițiile alcătuite.

Declinarea și funcțiile sintactice ale numeralelor colective

N 4 348. Observați declinarea numeralelor colective de structură diferită.

N. A. ambii, ambele, amîndoi, amîndouă, toți/toate șaizeci și cinci.

G. D. ambilor, ambelor, amînduror (a), tuturor șaizeci și cinci.

- Uneori cazul D. al acestor numerele poate fi exprimat și cu prepoziția *la*: *la amîndoi* învingătorii, *la ambele* fete.
- Încadrați numerele colective în propoziții și determinați-le cazul: amîndurora; pentru tuscinci; tuspatur prietenele; toți doisprezece ascultători; de pe ambele părți; cărțile a tușapte elevi.

N 1-4 349. Citiți propozițiile. Determinați cazurile numeralelor colective și explicați cum au fost ele exprimate.

1. Ninsoarea se lăsase pe garduri și zăplazuri de amîndouă părțile ulicioarei. (M. Eminescu) 2. La tustrei campionii olimpiadei li s-au înmînat medalii. 3. Din tuspatur părți a lumii se ridică – nalt pe ceruri,/ Ca balauri di poveste, nouri negri plini de geruri. (V. Alecsandri)

Satul iarna

- Îmbinarea *la tustrei* este o exprimare literară?

Creați! • Descrieți satul iarna.

Nota bene!

Funcția sintactică a numeralului colectiv depinde de valoarea lui morfologică în propoziție: adjectivală? substantivală?

350. Citiți propozițiile. Identificați numerele colective și stabiliți funcția lor sintactică. Traduceți în limba ucraineană propozițiile 2-3.

1. Din tuspatur zări se vede fruntea ta, Moldovă! 2. Tușsase admirau surprinși imensitatea stepei. 3. Stăteau amîndoi față-n față

ca doi dușmani. (A. Lipcan) 4. Se dase trei asalturi redutei neînvinse, tustrele îndrăznețe și crunte. (V. Alecsandri)

Moldova

- Aflați, cu ajutorul *Dicționarului explicativ*, sensul cuvântului *redută*. Este un cuvânt-neologism sau un arhaism?
- În ce caz se afla cuvântul *Moldovă*? Îndeplinește vreo funcție sintactică?

N 1-4 351. Citiți. Identificați funcția sintactică, formele de gen și caz ale numeralelor colective din propozițiile:

1. Ambii frați sînt campioni naționali. 2. Eu viitoru-mi construiesc cu brațele – amîndouă. (P. Zadnipru) 3. Ambele tabere inamice se apropiară una de alta pe un loc văluros lîngă apa Cahulului. (G. Malarciuc) 4. Tustrei feciorii babei umblau în cărăușie și cîștigau mulți bani. (I. Creangă)

- Cum veți afla sensul cuvântului *cărăușie*?
- *Cărăușie* este un cuvânt de uz general sau de uz restrîns? Motivați-vă răspunsul.

352. Citiți expresiv poezia. Care este mesajul ei?

Spulber, 1945

Maică-mumă, unde ești,
Tu atotapărătoare.

Ochi zgîiți lîngă ferești.
Roșie pe nea o floare:
Tu ești teafăr?
Cine-i oare?

Stă culcat soldatu-acei
Mugure de tinerel.
Cum îl cheamă?
Artilerist...
Șters e zîmbetul lui trist
Și privirile-s departe.
Floarea, tot mai mare, arde.
În ogradă pe la noi

Poposesc deodată doi
Țăpoșindu-și gulerul:
Războiul și spulberul.
Și ne știm care-i mai mare
Arde roșie cea floare. (P. Boțu)

- În tehnica scrierii libere (1 min.), scrieți cîteva cuvinte care exprimă ideile dvs. despre *pace*. În ce an a început Marele Război? Scrieți cu litere acest an.
- Demonstrați felul numeralelor prezente în text.
- Cînd ați oferit, ultima dată, un buchețel de flori unui veteran de război? Descrieți acea zi, folosiți numerale.

353. Construiți enunțuri utilizînd expresiile:

a fi a cincea roată la car; a vorbi între patru ochi; a fi pe ultima sută de metri.

- Explicați (2-3 enunțuri) sensul fiecărei expresii.

354. Citiți informația. Stabiliți felul numeralelor.

Primul cosmonaut al Ucrainei independente a fost Leonid Kadeniuk. El a pilotat nava cosmică *Kolumbia* împreună cu cinci

cosmonați americani. Nava cosmică a realizat douăzeci și opt de zboruri spațiale. Zborul a durat ... zile.

- Răspundeți la întrebări, folosind numerale:
- În ce an a zburat în cosmos Leonid Kadeniuk?
- Cît timp s-a aflat în spațiul cosmic?
- Determinați stilul textului.

Leonid Kadeniuk

355. Citiți propozițiile. Determinați felul numeralelor. Explicați cum s-au format unele din ele.

1. Amîndoi eram acum la cinci sute de pași de țintă, cînd Meleti înfipse ambii pintenii în coastele calului. (C. Negruzzi) 2. A doua zi după asta, dîndu-ne schimburi și cîte două perechi de obiele, și sărutînd mîna bunicăii, am luat-o prin Bobotești. (I. Creangă) 3. Amîndurora le făgăduise să le împlinească dorința. (C. Stamati) 4. Și mîncă ei la un loc tustrei, și mîncă pînă ce gătesc de mîncat toate cele cinci pîini. (I. Creangă)

- Povestiți, oral, (6 enunțuri) cînd ați împlinit ultima oară dorința fratelui/surioarei, în ce a constat această dorință și care au fost rezultatele: a rămas mulțumit (ă) fratele/surioara. Folosiți numerale.

Numeralul distributiv

Repere teoretice!

- **Numeralul** care arată repartizarea și gruparea numerică a obiectelor se numește **distributiv**. El răspunde la întrebările: *cîte cîți? cîte cîte?*
- Numeralesle distributive sînt alcătuite din cuvîntul *cîte* și numeralul cardinal: *cîte doi, cîte două*.

Exersați!

356. Identificați numeralesle distributive, apoi determinați valoarea lor morfologică.

1. La început, zilele senine veneau câte trei în fiecare lună. (I. Druță) 2. Fiecare elev din clasa noastră îngrijește câte doi pomi din livada școlii. 3. Douăzeci de ostași, câte patru în rînd, se întorceau cîntînd de la aplicațiile militare. 4. Am dăruit veteranilor câte cinci garofițe.

N 1-4 357. Citiți și traduceți propozițiile în limba ucraineană. Aflați numerele distributive și explicați, oral, cum au fost exprimate raporturile lor cazuale.

1. Făt-Frumos a început a reteza capetele la câte trei zmei odată. 2. Vînătorii s-au împărțit în grupuri de câte trei oameni.

Făt-Frumos și zmeii

3. Grănicerii erau nevoiți să lupte fiecare cu câte zece dușmani. 4. Atunci Ivan dezleagă turbinca în fața tuturor și, luînd pe câte un drăcușor de cornițe, mi țî-l ardea cu palcele de-i crăpa pielea. (I. Creangă)

- Stabiliți felul predicatului în propozițiile traduse.
- În tehnica scrierii libere, explicați sensul cuvîntelor *ardea*, *turbinca*.

N 1-2 358. Citiți. Precizați funcția sintactică a numeralelor distributive.

1. Am intrat în sală doi câte doi. 2. Avioanele de pasageri iau la bord câte patru sute de persoane. 3. Comandantul ordonă ostașilor să se îmbarce câte douăzeci în fiecare luntre. 4. Demonstrații defilau câte șase în rînd.

- Analizați fonetic cuvîntul *demonstrații*.
- Găsiți trei sinonime pentru cuvîntul *ordonă*.

N 3-4 359. Citiți expresiv propozițiile. Explicați cum se formează și ce funcție sintactică îndeplinesc numerele distributive din exemplele de mai jos.

1. Și cînd clămpăneam ceaslovul, câte zece-douăzeci de suflete prăpădeam deodată. (I. Creangă) 2. De tot carul șase boi, /Înjugați doi

cîte doi. (V. Alecsandri) 3. Bețișoarele de socotit le legam unul lîngă altul, le legam snopi a cîte zece, a cîte douăzeci. (I. Druță) 4. Vin stropii unul după altul, dar niciodată nu se aude să cadă cîte doi deodată – numai cîte unul. (I. Druță).

360. Sarcini pentru cei ingenioși. Ghiciți ghicitorile. Identificați numeralele și felul lor.

1. Am un pom înaurit,
Cu flori dalbe acoperit;
Cînd e vremea mai frumoasă,
Crengile lumină varsă;
Cînd e timp posomorît,
Crengile arată urît;
Cu doisprezece crăcușori
Ca doisprezece bujori;
În tot cracul – cîte treizeci rămurele mititele,
Și mai mîndre, și mai hîde;
În tot cracul – cîte șapte cuiburele frumoșele;
În tot cuibul – cîte 24 de pui golășei.
Chici, firtate, asta ce-i?

2. Am un pom cu douăsprezece crengi;
În toată creanga – cîte patru ramuri;
În toată ramura – cîte șapte frunze.

N 3-4 361. Încadrați în propoziții numeralele distributive:

cîte cinci, cîte unsprezece, cîte treizeci, cîte o sută, cîte douăsprezece mii.

N 1-2 362. Aflați, cu ajutorul *Dicționarului explicativ*, sensurile cuvintelor, apoi comparați-le: *a distribui, distributiv, distribuție*.

- Este vreo asemănare?

365. Citiți atent propozițiile. Substituiți îmbinările evidențiate prin numerale multiplicative.

1. Redactînd două compuneri, a lucrat *de două ori mai mult*. 2. A majorat prețurile la produsele alimentare și a obținut o dobîndă *de patru ori mai mare*. 3. Ascultîndu-i sfaturile, s-a ales cu un profit *de trei ori mai mare*.

N 1-2 366. Construiți cîteva îmbinări posibile din:

dublu efect, muncă, efort; *triplu* a se bucura, a cîștiga, a obține.

- Utilizați în context două din îmbinările construite.

367. Povestiți cum a luptat Făt-Frumos din lacrimă cu Muma-Pădurii. Determinați funcția sintactică a numeralelor multiplicative.

1. Făt-Frumos din lacrimă, cu o putere îndoită, o smuci pe babă de mijloc și o băgă într-o puiă de piatră. (M. Eminescu) 2. Bucurie înzecită domnea în seara aceea peste tot. 3. Dar Ipate se îmbogățise însutit și înmiit, de cînd a venit Chirică în slujbă la dînsul. 4. Atunci smucește vîrtos spre mal și ai să scoți o mulțime de pește, poate îndoit și întreit decît am scos eu. (V. Roșca)

Făt-Frumos din lacrimă

N 3-4 368. Alcătuiți propoziții cu îmbinările date. Determinați funcția sintactică a numeralelor multiplicative.

A se îmbogăți întreit; roadă înzecită; întreitele eforturi; a rodi îndoit.

N 1-2 369. Substituiți numeralele multiplicative *îndoit*, *întreit* cu sinonimele *dublu*, *triplu*.

1. Ecoul pădurii amplifică întreit orice sunet. 2. Lucrul făcut la timp aduce satisfacții îndoite. 3. Munca pentru binele oamenilor ne aduce o bucurie întreită. 4. Întreitele eforturi ale constructorilor au contribuit la finisarea în termen a clădirii școlii.

370. Citiți cu atenție textul.

Drapelul de stat – însemnul țării noastre – e adînc cinstit de poporul ucrainean. El întruchipează mîndria poporului pentru Patria sa, hotărîrea lui de a-i apăra onoarea și independența prin muncă și chiar cu prețul vieții. În anul 2006 la 23

august a fost proclamată Ziua Drapelului Ucrainei.

Răspundeți în scris la întrebările:

- Care sînt culorile prezente pe drapelul Ucrainei?
- Ce simbolizează fiecare culoare în parte?
- Care sînt dimensiunile drapelului țării noastre?

Numeralul fracționar

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Numeralul care arată o parte dintr-un întreg se numește fracționar. Numeralesle fracționare sînt niște fracții (ordinale sau zecimale): $1/9$ – <i>o noime</i>; $1,6$ – <i>unu întreg și șase zecimi</i>.• Aceste numerale se utilizează cu articole substantive hotărîte (<i>doimea</i>), nehotărîte (<i>o doime</i>) și se declină: N. A. <i>noimea</i>; G. D. <i>noimii</i>• Valoarea fracționară se exprimă și cu ajutorul substantivelor: <i>jumătate (o doime)</i>, <i>sfert (o pătrime)</i>.
--------------------------	---

Exersați!

371. Citiți. Separați numeralele fracționare de cele cardinale.

Șase zile; șase optimi; nouă state; nouă zecimi din roadă; o noime din rezultatele obținute; zece rîuri; cinci zecimi din pătrat; o sută de deputați; o sutime.

N 1 372. Citiți numeralele. Propuneți substantive potrivite pentru numeralele fracționare, pe care le veți scrie cu litere:

$2/4$; $1/9$; $0,5$; $1/8$; $0,06$.

373. Pronunțați corect numerele. Formați, de la numerele cardinale date, numere fracționare. Explicați cum ați obținut aceste numere. Încadrați în propoziții două din numerele formate:

doi – (o) doime, doimea

trei –

patru –

cinci –

șase –

N 3 374. Diferențiați numerele fracționare de substantivele colective. Oral, explicați cum s-au format aceste cuvinte. Citiți corect cuvintele evidențiate.

Locuitorime, *șesime*, muncitorime, *șeptime*, *unsprezecime*, miime, studențime, *zecime*.

- Alcătuiți două propoziții cu substantive colective.

N 4 375. Îmbinările ce urmează includ substantivele *jumătate* și *sfert*. Încercați să le explicați sensul.

Ora unu și jumătate; un om și jumătate; două ore și un sfert; a vorbi cu jumătate de gură.

- Construiți propoziții cu două din îmbinările propuse.

376. Citiți enunțurile. Scrieți numerele fracționare cu cifre.

1. Ucraina ocupă cinci întregi și șapte zecimi din suprafața Europei.
2. Apa de băut ocupă doar o doime din volumul apei de pe Pământ.
3. O jumătate dintr-un întreg se mai numește și o doime.
4. O zi este o șeptime de vreme dintr-o săptămână.

 N 3-4 377. Determinați cazul numeralelor fracționare. Încadrați-le în enunțuri.

A cinci pătrimi; al unui sfert; două șeptimi; la trei pătrimi.

378. Alegeți varianta corectă:

O șăsime/o șesime; jumate/jumătate; o patrusprezecimi/o paisprezecime; o cincisprezecime/o cinsprezecime.

379. Declinați, oral, cu ajutorul articolelor substantivale hotărâte/nehotărâte numeralele fracționare:

o șeptime, o sutime, o cincime.

Model:

Singular		
N. A.	o pătrime o miime	pătrimea miimea
G. D.	unei pătrimi unei miimi	pătrimii miimii
Plural		
N. A.	unele pătrimi unele miimi	pătrimile miimile
G. D.	unor pătrimi unor miimi	pătrimilor miimilor

Parcul din Țaul

380. Identificați numeralele cardinale de la care s-au format cele fracționare. Oral, explicați cum s-au format numeralele fracționare.

1. O treime din teritoriul parcului a fost plantat cu arbuști. 2. O șesime din hectarul de grâu a fost secerat. 3. O doime alcătuieste jumătate dintr-un întreg, o zecime – a zecea parte.

381. Dictare vizual-auditivă.

Cinci sute șazeci și doi; a nouă; numai o dată; cîte nouăzeci și nouă; patru sute treizeci și șapte miimi; împătrit; toți doisprezece; șase ori șase; cinci sau cincizeci; șapte și un sfert; cincisprezece la opt; un sfert la patru; opt și optsprezece; tustrei; amîndoi; ambele; s-au vîndut; să-i spun; citești o dată ori de două ori; părinții săi; cei doi; cel de-al doilea; cei mici; ce-i interesează; deal cu deal se-ntîlnește; mama mea; mamă-mea; mi-a vorbit; unde s-a dus mia s-a dus și suta; sora sa; soră-sa s-a căsătorit.

382. Citiți în gînd textul, apoi alcătuiți planul desfășurat după care veți povesti conținutul.

Satul Breanova

Demult, tare demult, spun bătrîni, stăpîn peste frumoasele noastre plaiuri era un domnitor putred de bogat.

Pe lanurile lui mănoase grînele se făceau înalte cît casa, iar turmelor sale de oi și hergheliilor de cai nici singur nu le știa numărul. Cea mai mare bogăție a domnitorului, însă, era fiică-sa Breana, o frumusețe de fată cum nu s-a mai pomenit.

Și domnitorul își iubea fiica și o păzea ca ochii din cap.

Dar într-o bună zi dispăru Breana. Oamenii domnitorului au scotocit codrii, au cutreierat cîmpiile, dar Breana parcă intrase în pămînt.

Zadarnic vrăjitorii întorceau pe-o parte și pe alta cărțile de ghicit, zadarnic trăgeau bobii – Breana nu era și pace.

Se întristaseră oamenii, nu mai zîmbea soarele, nu cîntau păsările, nu fremătau codrii, plîngeau izvoarele, iar cerul se făcuse ca de plumb. Deodată, ca un tunet de primăvară, cutremură palatul vestea că s-a găsit domnița.

O găsisse un ciobănaș într-o mlaștină, împînzită cu stufării, acolo pe unde Răutul își duce alene apele la vale.

De bucurie, oamenii au tăiat stuful, au curățit locul și au pus temelia unui nou sat – satul Breanova de astăzi. (M. Bivol)

- Amintiți-vă, ce e legenda?
- Ați citit legenda unui sat de pe malurile Răutului culeasă și relatată de autoare.
- Personal, cunoașteți istoria, legenda (satului, orașului) natal?

N 1-2 Răspundeți printr-un raționament la întrebarea: *De ce baștina începe de la pragul casei părintești?*

G. Munteanu. *Casă strămoșească*

N 3-4 Povestiți, în scris, legenda satului (orașului) natal.

Planul dezvoltat de idei al textului cuprinde ideile principale și ideile secundare corespunzătoare acestora, înlănțuite în ordinea apariției lor în text.

Ideile principale – au rolul de a evidenția informațiile cele mai importante dintr-un text. Acestea sunt formulate simplu, fără prea multe detalii. Ele formează **planul simplu de idei**.

Ideile secundare – au rolul de a detalia ideile principale cu informații importante, dar mai abundente. Acestea sunt formulate mai amplu, cu detalii din text.

Planul dezvoltat de idei are în cea mai mare parte următoarea formă:

I. Introducere

II. Cuprinsul

a)...

b)...

III. Încheiere

Text:

“Seara, fata cădea frîntă de oboseală, că muncea de se spetea toată ziua. Dar cum n-avea un pat unde să-și întindă oasele trudite, se

cuibărea în cenușă lângă vatră și pînă și somnul îi era numai chin și amar. Și fiindcă din această pricină era totdeauna plină de cenușă și murdară, îi ziseră în rîs Cenușăreasa. Într-o zi, tatăl fetelor se pregătea să plece la un iarmaroc și mai înainte de a-și lua rămas bun, începe să le întrebe pe cele două fete vitrege ce daruri voiau să le aducă de acolo.”

Fragment din “Cenușăreasa” de Frații Grimm

Planul dezvoltat de idei (orientativ) al fragmentului

1. *Fetei i se dă numele Cenușăreasa. (idee principală)*
 - a) *Fata doarme pe jos, în cenușă, pentru că nu are pat. (idee secundară)*
 - b) *Fata primește în rîs acest nume, pentru că este mereu plină de cenușă și murdară. (idee secundară)*
2. *Într-o zi tatăl pleacă la iarmaroc. (idee principală)*
 - a) *Înainte de a pleca le întreabă pe cele două fete vitrege ce daruri își doresc de la el la întoarcere. (idee secundară)*

Ne pregătim de lucrare de control

383. a) Identificați numeralele și categoriile lor.

Recordul longevității umane îi aparține unui țăran ungar, care a decedat în 1905 la vîrsta de 195 de ani. Cîte 185 de ani au trait un englez și un ungar. Ambii s-au simțit bine toată viața.

b) Alcătuiți cîte o propoziție în care numeralele *opt*, *optsprezece* să se afle în cazul dativ sau genitiv (cu valoare adjectivală).

c) Completați propozițiile:

1. Numeralesle cardinale răspund la întrebările: . . . ? . . . ?
2. Numeralesle ordinale exprimă . . . sau . . . obiectelor.
3. Numeralul care arată un număr neprecis de obiecte se numește . . .

d) Găsiți numeralul și analizați-l după algoritmul cunoscut.

Și pornesc tustrei înainte.

e) Alcătuiți propoziții în care numeralul *amîndouă* să aibă atât valoare adjectivală, cât și substantivală.

f) Formați numerele multiplicative de la: 4, 6, 7, 1000.

g) Determinați categoria și funcția sintactică a numeralelor din propozițiile:

Cînd ieșea Florica la horă, purta la gît întotdeauna cîte trei rînduri de salbe, de mărgele. Plecau unul cîte unul.

La ciuperci

h) Analizați morfologic/sintactic numeralul aflat în propoziția:

A fost nevoie să citesc poezia de două ori, ca s-o memorizez.

i) În propoziția: *Am mîncat o pătrime din pîine* numeralul este . . . , categoria – format de la numeralul (completați spațiul punctat).

î) Formați numerele ordinale de la 8, 9, apoi construiți cu ele două propoziții.

j) Răspundeți la întrebările:

1. Care numere se numesc colective și care –

multiplicative?

2. Cum se formează numerele adverbiale și cele distributive?

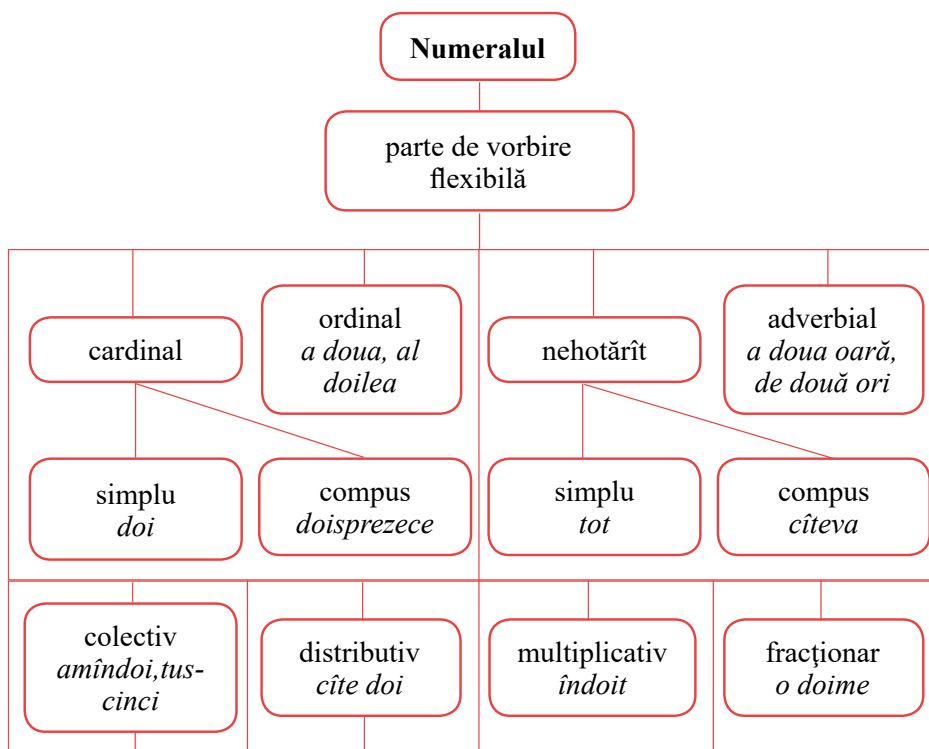
3. Care numeral se numește fracționar?

k) Identificați categoria numeralului și funcția lui sintactică.

Anul acesta am mîncat multe ciuperci.

N 1-4 384. Alcătuiți un răvaș, adresat unui/unei prieten/prietene, în care îl/o veți ruga să vă procure cîteva obiecte de primă necesitate. Folosiți numerele.

385. Schemă recapitulativă.

- Consolidați-vă cunoștințele la capitolul *Numeralul* ”descifrînd” schema de mai sus.

AUTOEVALUARE

I.

1. În propoziția: *În clasă stăm cîte doi în bancă.*, există:
 - a) numeral cardinal;
 - b) numeral ordinal;
 - c) numeral distributiv;și are funcția sintactică de:
 - a) subiect;
 - b) nume predicativ;
 - c) complement circumstanțial.

2. În enunțul: Am fost nemulțumită, fiindcă am reușit să rezolv doar jumătate din subiecte. , cuvântul subliniat este:

- a) substantiv;
 - b) numeral fracționar;
 - c) numeral cardinal
- și are funcția sintactică de:

- a) subiect;
- b) complement direct;
- c) complement circumstanțial.

3. În construcția: “capra cu trei iezi”, cuvântul subliniat este:

- a) adjectiv;
- b) numeral cu valoare adjectivală;
- c) numeral cu valoare substantivală.

4. În propoziția: Am cumpărat cîteva creioane. , cuvântul subliniat este:

- a) numeral cardinal cu valoare substantivală;
- b) numeral fracționar, caz. A.;
- c) numeral nehotărît cu valoare adjectivală;

5. Următoarele numere: 15, 17, 18, 19, se scriu astfel:

- a) cincisprezece, șapțișpe, optășpe, nousprezece;
- b) cincisprezece, șaptesprezece, optsprezece, nouăsprezece;
- c) cinșpe, șaptesprezece, optsprezece, nouășpe.

6. În enunțul: Cînd doi se ceartă, al treilea câștigă., cuvântul subliniat este:

- a) numeral ordinal cu valoare substantivală, c. N., subiect;
- b) numeral colectiv cu valoare adjectivală, c. N., subiect;
- c) numeral cardinal cu valoare substantivală, c. N., subiect.

7. În propoziția: Era odată un moș și o babă., cuvintele subliniate sînt:

- a) numerale cardinale;
- b) numerale fracționare;
- c) articole substantivale nehotărîte.

8. În propoziția: *Doisprezece* frecventează cercul de dansuri populare., cuvântul subliniat este:

- a) numeral ordinal cu valoare adjectivală, c. G., atribut;
- b) numeral cardinal cu valoare substantivală, c. N., subiect;
- c) numeral colectiv cu valoare substantivală, c. G., atribut.

9. Numeral adverbial este în seria:

- a) cîte unu, cîte doi;
- b) îndoit, întreit;
- c) prima oară, a treia oară;
- d) cam douăzeci, aproximativ șapte.

10. Există numeral colectiv în:

- a) Au vorbit ambele mame.
- b) Doi au plecat în Franța.
- c) Al treilea a obținut rezultate excelente.

11. Indicați forma corectă a următoarelor numerale:

- a) treisprezece, douăsprezece, al zecelea, vreo două;
- b) triișpe, dousprezece, al zecilea, vre-o dou.

12. Alegeți forma corectă a enunțurilor:

- a) Am vîndut un kilogram jumătate castreveți. Romanul are 20 capitole.
- b) Am vîndut un kilogram și jumătate de castreveți. Romanul are 20 de capitole.

13. Indicați forma corectă a numeralelor:

a)

A vorbit cîte cu una în parte. –
A cumpărat două cutii de biscuiți a zece kilograme. –

b)

A vorbit cu cîte una în parte.
A cumpărat două cutii de biscuiți a cîte zece kilograme.

14. Indicați cazurile numeralelor de mai jos:

Răspunsurile a cinci din voi au fost notate cu punctajul maxim. Am dat răspuns la cinci din scrisorile primite.

- a) ambele situații sînt în c. A.; b) primul numeral – în c.G., al doilea – în c. D.
15. Este corectă exprimarea: *Au plecat aproximativ vreo zece mașini?*
- a) Da.
b) Nu.
16. Alegeți forma corectă:
- a) clasa întîii; al cincilea; celei de-a cincea zile;
b) clasa întîia; al cincelea; celei de-a cincea zi.
17. În exemplul: *Am obținut o roadă îndoită.*, numeralul este:
- a) colectiv;
b) multiplicativ;
c) fracționar.
18. *Doi au venit, iar patru au plecat.*
- Numeralele au valoare:
- a) substantivală;
b) adjectivală;
c) adverbială.
19. Am copiat doar *o dată.*, Opt martie este *o dată* însemnată cu roșu în calendar.
- Cuvintele evidențiate sînt:
- a) substantiv, adverb;
b) numeral adverbial, substantiv;
c) numeral cardinal, substantiv.

II.

1. Intervievați-vă părinții. Cu ce se asociază, pentru ei, copilăria? Ce amintiri frumoase au ei din acei ani? Prezentați succint informația obținută în interviu, folosind și numerele.
2. În tehnica scrierii libere, înregistrați-vă gândurile în raport cu expresia *a se trezi în ceasul al doisprezecelea*.

3. Citiți în gând textul. Selectați numeralele. Expuneți textul utilizând numeralele selectate. Determinați tipul lor. Culegeți din izvoare suplimentare, alte date despre importanța nucului în viața oamenilor.

Nucul

Nucul este unul dintre cei mai bogați și cei mai folositori pomi, care se cultivă în Moldova.

Miezul de nucă, după valoarea sa nutritivă, întrece de trei ori pâinea, de unsprezece ori – laptele și de treisprezece ori – merele proaspete. Când miezul se află în stadiul de pînă la coacere, o nucă cu greutatea de circa cincisprezece grame conține aproape o sută de miligrame de vitamina C. Această cantitate este de două ori mai mare decît porția ce i se cuvine unui adult într-o zi.

(Din *Enciclopedia tînărului naturalist*)

- Informația despre importanța nucului în viața omului, pe care ați aflat-o din text, este o noutate pentru dvs.?
- Cîți nuci ați sădit pînă acum împreună cu părinții voștri? Povestiți oral, după un plan întocmit, cum îngrijiți nucii sădiți.

Autoapreciați-vă!

Îsărcinările: **I.** 1, 2, 4, 9, 13-17 se vor aprecia cu 0,5 puncte; **I.** 3, 5, 6-8, 10-12, 18, 19 se vor aprecia cu 0,25 puncte; **II.** 1, 3 se vor aprecia cu 2 puncte iar 2 cu un punct.

PRONUMELE

Capitolul Pronumele solicită din partea dumneavoastră, stimați elevi, cunoștințe trainice la următoarele teme lingvistice: trăsăturile morfologice ale pronumelui; categoriile pronumelor; funcțiile lor sintactice; regulile de ortografie a pronumelor; atestându-le în texte, să le analizați morfologic și sintactic; să le utilizați în comunicarea orală și scrisă; să ortografați corect, aplicînd regulile ortografice învățate; identificînd ortogramele, să le comentați scrierea corectă argumentat; să descoperiți greșelile și să le corectați.

La finele studierii capitolului *Pronumele*, veți cunoaște categoriile pronumelor; veți însuși corecta lor scriere; descoperindu-le în texte, veți determina funcțiile sintactice pe care le îndeplinesc în propoziții; le veți utiliza în vorbirea cotidiană.

Pronumele personal

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Pentru a indica diferitele persoane care participă într-o comunicare, ne folosim de pronume.• Pronumele este partea de vorbire flexibilă, care ține locul unui nume (substantiv, adjectiv, numeral).• Pronumele personale desemnează diferite persoane.• Pronumele personal are trei persoane și două numere. Categoria genului este caracteristică numai persoanei a III -a. Pronumele personal are forme accentuate și forme neaccentuate: <i>eu, voi, mă, ți, ne</i>, etc.
--------------------------	---

Exersați!

386. Înlocuiți substantivele evidențiate cu pronume accentuate și neaccentuate.

1. *Lorica* învață la literatură, iar *Ionică* pictează. 2. Caietul acesta este al *Mihaelei*. 3. Transmite *lui Petrea* felicitările mele. 4. Nu ați vizitat *colegul*? 5. Bunica leagănă *nepoțelul*.

- Care pronume, ce au înlocuit substantivele, pot constitui singure răspunsuri la întrebări și care nu?

387. Identificați pronumele persoane; arătați persoana, numărul și cazul lor.

1. Mie îmi place să patinez. 2. Pe mine nu mă întrece nimeni la patinat. 3. Eu am plecat la săniuş.

La patinoar

• Analizați sintactic exemplul nr. 2.

388. Examinați tabelul declinării pronumelor personale.

<i>Numărul</i>	<i>Singular</i>			<i>Plural</i>		
Persoana Cazul	I	II	III masculin feminin	I	II	III masculin feminin
N. (cine?)	Eu	Tu	el, ea	noi	voi	ei, ele
G. (a, al, ai, ale cui?)	—	—	(a, al, ai, ale) lui, ei	—	—	(a, al, ai, ale) lor
D. (cui?)	mie, îmi, mi	ție, îți, ți	lui, ei, îi, i	nouă, ne, ni	vouă, vă, vi	lor, le, li
A. (pe cine?)	(pe) mine, mă	(pe) tine, te	(pe) el, dînsul, îl, l; (pe) ea, dînsa, o	(pe) noi, ne	(pe) voi, vă	(pe) ei, dînșii, îi, i; (pe) ele, dînsele, le

• Exemplificați oral fiecare formă accentuată a pronumelor personale.

N 2 389. Reluați, printr-un pronume, cuvîntul evidențiat.

1. *Apă* limpede pînă nu-i vedea, pe cea tulbure nu ... lasă. 2. Pe *omul* cinstit nici capul nu ... doare. 3. Hainele nu ... fac pe *om* mai de treabă. 4. *Călătorului* ... șade bine cu drumul. 5. *Omului* înțelept sfaturile ... sînt zădarnice.

- Subliniați substantivele articulate.

N 3 390. Completați enunțurile cu formele neaccentuate ale pronumelui personal în cazul Dativ. Atenție la ortografia lor!

1. Scrieți ... (pers. I, plural) pe adresa cea *nouă*. 2. Dați ... (pers. a III-a, plural) caietele. 3. Transmite ... (pers. a III-a, singular) salutări. 4. Ia ... (pers. a II-a, singular) cartea de pe masă. 5. Spune ... (pers. I, singular) adevărul.

- Ce parte de vorbire este *nouă* din exemplul nr.1?

391. Răspundeți afirmativ/negativ la întrebările date, utilizînd pronume personale.

a) — Ți-s dragi animalele?

.....

b) — Vi-i dor de bunici?

.....

c) – Ce-ți dorești cel mai mult?

.....

d) Ți-ar plăcea să mergi la mare?

.....

- Construiți propoziții (oral) cu omofonele *vii*, *mii*.

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Cînd pronumele personale neaccentuate alcătuiesc, la rostire, o silabă cu cuvîntul pe care-l însoțesc, ele se scriu prin liniuță: mi-a promis; cartea-mi.
------------------------------	---

392. N 1 Ghiciți răspunsul șaradei:

De la-nceput de-l citiți,

Rîu în Africa-l găsiți.

Înapoi de-l descifrați,

Un soi de pește aflați.

- Ce parte de vorbire este l evidențiat? Cum ați aflat? De ce se scrie prin liniuță?

N 2 Ghiciți ghicitoarea. Ce parte de vorbire prezintă i evidențiat? Demonstrați argumentat răspunsul.

Are ușă și ferestre,
Dar nu-i casă din poveste.
De departe i-auzi zvonul,
Cînd se-nalță ...

N 3 Construiți enunțuri cu îmbinările: *i-a reproșat*; *l-a prevenit*; *ți-a promis*; *mi-a trimis*.

N 4 Alcătuiți propoziții cu pronume neaccentuate: *-mi-*; *-ți-*; *-i-*; *-l* – (plasate diferit față de cuvintele cu care vor forma o silabă) și: *mi*; *ți*; *ni* (utilizate independent).

Model: *ne-a vorbit*; nu vă jucați cu viața-*ne*; *ne* vor întâlni.

**Repere
teoretice!**

- Pronumele personal îndeplinește următoarele funcții sintactice:
 - a) **subiect**: *Noi* vom pleca în munți.
 - b) **nume predicativ**: Cărțile sînt ale *ei*.
 - c) **atribut**: Viața-*mi* de cîntec e plină.
 - d) **complement direct**: Pe *ele* le-am întâlnit în stradă.
 - e) **complement indirect**: Ție *ți*-au cumpărat cărți.
 - f) **complement circumstanțial**: Unchiul a venit la *noi*.

Exersați!

393. Subliniați pronumele personale conform funcțiilor sintactice pe care le îndeplinesc. Oral, determinați cazul lor.

1. Pe el l-a observat ducînd cărțile la bibliotecă. Văzîndu-l, a plecat mai departe. N-a îndrăznit să-i privească în ochi.

394. Precizați cazul și funcția sintactică a pronumelor personale din propozițiile:

1. Am salutat-o, dar nu mi-a răspuns. 2. Îi cunosc foarte bine pe părintii fetei. 3. Vă dăruiesc din toată inima această carte. 4. Și el va merge cu noi în excursie?

- Plasați substantivul evidențiat la cazurile Gen.— D., singular — plural, articulat nehotărât.

395. Construiți propoziții în care pronumele personal să îndeplinească toate funcțiile sintactice, aflate recent.

- Analizați fonetic cuvântul *duios*.

N 4 396. Funcțiile sintactice ale pronumelui personal sînt identice cu ale substantivului. Construiți enunțuri în care substantivele să apară în diverse funcții sintactice, apoi substituiți aceste substantive cu pronume personale, pe cît e posibil.

Model: Cristina învață în clasa a șasea. Ea este eminentă.

397. Identificați pronumele personale și analizați-le morfologic, și sintactic după algoritmul: persoană, gen, număr, caz, funcție sintactică.

Petrică a terminat lecțiile. El vrea să citească un basm. Prietenii lui îi recomandă *Micul Muc*. Petrică a împrumutat cartea de la Ionel. Dar cartea pe care a împrumutat-o este ruptă. El a cumpărat lipici. Cu ei, Petrică și Alina au lipit cartea.

Renovarea cărții

398. Întocmiți planul de lucru al clasei voastre pe semestrul doi al anului de studii. Utilizați infinitivul cu valoare verbală: a îmbunătăți activitatea...; a organiza o serată...

399. În ce cazuri **v**, **ți**, sînt pronume personale și în care – părți componente ale altor cuvinte? Argumentați răspunsul. Ortografați-le corect.

Tu pune (ți); voi pune (ți); tu strînge (ți); voi strînge (ți); așterne (ți); voi așterne (ți); tu trece (țio); voi trece (țio); v (oi) veni eu; v (oi) da eu vouă; v (oi) conduce eu mașina; v (oi) conduce eu pe voi.

Expunere selectivă (preventivă). Formulați tema și ideea textului.

Despre iod și microbul nesimțirii

Cîteva zile s-a pregătit clasa pentru excursie. Au luat cu ei mîncare, iod și tifon. Te-ai julit, te-ai zgîriat — te ungi pe loc și gata. Iodul distruge orice microb.

...Pe la jumătate de cale lui Nelu i s-a făcut rău.

— Culcă-te puțin și poate-ți va trece, îl sfătui unul.

— Tu mai așteaptă nițel. Dacă-ți trece, ne ajungi din urmă. Dacă nu — oprești o mașina care te duce înapoi în oraș, zise altul.

Și toți au luat-o din loc. Numai unul a rămas lîngă el. Nu-i era coleg, nici cunoscut.

— Te doare? îl întrebă el.

— Parcă mi-a mai trecut ...

Dar nu-i trecuse. Îi era oarecum de acest băiat; se temea să n-o ieie și el pe urmele celorlalți.

Dar Seghei nici nu se gîndea la asta. L-a calmat pe Nelu cum s-a priceput. Apoi a găsit o mașină și l-a dus la oraș, unde i s-a făcut de urgență operație de apendicită acută.

La spital Nelu a fost vizitat de cîteva colegi.

— Luarăm cu noi iod și tifon... Ce poți face cu ele în caz de apendicită? zise cineva.

Alături se nimerise, întîmplător, chirurgul care-l operase pe Nelu.

— Cu iod și cu tifon, firește, nu poți face nimic într-o astfel de situație. Aici se cere altceva...

— Desigur, se învoi colegul lui Nelu. Dar ce anume?

— Știu eu? adăugă medicul.

* * *

Nu lipsa unui medicament este cel mai grav lucru cînd nimerеști într-o situație ca a lui Nelu. Nesimțirea — iată grozăvia cea mai mare.

La aceasta s-a gîndit poate medicul. Dar cuvintele ar fi fost prea dureroase, ca să le spună unor copii pe care-i văzuse întîia dată.

(Z. Mitruță)

400. Pronumele personale *însul, însa, înșii, însele*, cuplându-se cu prepozițiile *dintru, pentru, întru*, se scriu cu acestea prin liniuță, deoarece cade vocala *u* din componența prepozițiilor: *dintr-înșii, într-însa, printr-însele*. Ortografiați corect, în propozițiile date, grupurile *prepoziție + pronume*.

1. Deprinderea și prietenia dintre ei se cuibărise *întru înșii* din copilărie. (M. Oprea) 2. Când se apropie să ieie *dintru însele* și să-și prindă pofta, focul o arde și nu poate lua. (I. Creangă) 3. A scos Isai năframa, a scutura-o și, când s-a uitat *printru însa* la soare, a văzut un cerb. (G. Botezatu) 4. Stan era om tăcut în felul său, dar și când da câte-o vorbă *dintru însul*, vorba era vorbă, la locul ei.

(I. Creangă)

401. Concurs. Împărțiți-vă în cinci grupuri. Alcătuiți enunțuri în care să aveți, în cele cinci cazuri, toate formele pronumelor personale. Câștigă cei care termină în opt minute.

Sport cu schiurile

N 1 402. Identificați pronumele personale și determinați funcția lor sintactică.

- a) El schiază foarte repede.
- b) Prietenii ei sîntem noi.
- c) Tu vino lîngă mine!
- d) Igor a sosit înaintea lor.
- e) Daniela merge înaintea ei.

N 2 403. Determinați funcțiile sintactice ale pronumelor evidențiate din enunțurile:

- a) Grădina dinaintea *ei* era foarte frumoasă.
- b) În timpul discuției, Lesea a fost contra *lor*.
- c) S-a comportat asemeni *lor*.
- d) Îmi place zîmbetu-ți blînd.

N 3 404. Plasați, în locul punctelor de suspensie, pronumele personale cerute de context. Determinați cazul și funcția lor sintactică.

- a) Un sportiv asemenea ... a fost lăudat.
- b) Copilul este asemenea ...
- c) Mingea a fost cumpărată de ...
- d) Tincuța vorbește ca ...
- e) Vom pleca după ..., nu mai devreme.

N 4 405. Deschideți parantezele și înlocuiți punctele de suspensie cu pronume personale.

a) Am mers (c. c. l.; c. A.). b) Jucăriile (P. N.; c. A.). c) Scrisoarea (a.; c. A.) au adus-o astăzi. d) Profesorul va pleca (c. i.; c. A.). e) Am întâlnit-o în bibliotecă (c. d.; c. A.).

406. Alcătuiți oral propoziții în care pronumele personal să îndeplinească diferite funcții sintactice.

407. Analizați, după algoritmul cunoscut, pronumele atestate:

a) Mai dulce și mai bună decît toate
e pentru mine limba mea,
și pentru tine limba ta,
și pentru dînsul limba lui.
O altă limbă mai frumoasă nu-i,
Din care omul cîntecul își scoate.

(V. Teleucă)

b) În numele luminii noi
ș-a unor temelii mai drepte,
Și tu, și eu,
Și noi, și voi
Purtăm răspunderea, prieteni.

(B. Istru)

c) Oricum n-ar cleveti ei contra noastră,
Noi stăm slobodei scut și păcii scut.

(A. Lupan)

N 1 408. Găsiți sinonimele cuvintelor *scut*, *temelie* din exercițiul nr.407. Alcătuiți propoziții cu sinonimele aflate.

N 2,3 409. Ortografați corect pronumele personale din versurile ce urmează și indicați cazul lor:

a) Ce mii vremea cînd de veacuri
Stelemi scînteie pe lacuri,

Că de-i vremea rea ori bună,
Vîntumi bate, frunzami sună.

(M. Eminescu)

- b) Mi teai dus, tinerețe fugară,
Mi teai dus ca un stol de lăstuni,
Ca sămi zbori pentru ultima oară —
Cu aripile arse-n furtuni.

(L. Deleanu)

- c) Moldova mea bună, primeștemi urarea
Pornită din inima cemi arde ca rugul:
Aș vrea ca pe tronuți cu iz de ogoare
Să stea-n veci Măria Sa Vodă Belșugul.

(V. Levițchi)

Sărbătoarea roadei

Pronumele de politețe

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Pronumele personal ce indică respectul față de o persoană se numește pronume de politețe.• Pronumele de politețe are forme numai pentru persoanele a II-a și a III-a, singular și plural.• Pronumele de politețe pot fi ortografiate și abreviat: pers. a II-a — dumneata (<i>d-ta</i>); dumneavoastră (<i>d-voastră</i>; <i>dvs.</i>; <i>dv.</i>); dumatăle (<i>d-tale</i>); pers. a III-a — dumnealui (<i>d-lui</i>); dumneaei (<i>d-ei</i>); dumnealor (<i>d-lor</i>); dumisale (<i>d-sale</i>); dumneasa (<i>d-sa</i>).• În unele situații se utilizează forme care exprimă o politețe excesivă: <i>Măria Sa</i>, <i>Măria Ta</i>, <i>Măria Voastră</i>, <i>Sfinția Sa</i>, <i>Domnia Ta</i>, <i>Excelența Voastră</i>, <i>Luminăția Voastră</i> etc.• Uneori se folosesc formule familiare: <i>mata</i>, <i>matale</i>, <i>mătăluță</i>.• Pronumele personal vă poate avea valoare de pronume de politețe. În acest caz Vă se scrie cu majusculă.
--------------------------	--

Exersați!

N 1 410. Citiți textul. Ce fel de pronume sînt cele evidențiate? De ce s-au ortografiat astfel?

Scriitorul francez Victor Hugo era în drum spre Est. La graniță, completîndu-i ancheta, un jandarm l-a întrebat:

— Cu ce **Vă** ocupați?

— Scriu.

— Eu **Vă** întreb cum **Vă** cîștigați existența?

— Cu pana, a răspuns scriitorul.

Jandarmul a scris în anchetă: “Hugo, negustor de pene”.

• Cum înțelegeți voi răspunsul lui Hugo?

N 2 411. Găsiți, în propozițiile ce urmează, pronumele prin care se exprimă respectul față de cineva.

1. Oameni buni, dumneavoastră v-ați făcut cinstit datoria.
2. Dumitale ți se cuvine tot respectul și lauda.
3. Dumeai mi-a comunicat o veste îmbucurătoare.

• Explicați ortografia pronumelor personale neaccentuate.

N 3 412. Identificați pronumele de politețe și determinați funcția lor sintactică.

Din grădinile toamnei voi culege un buchet de crizanteme și mă voi gîndi la Dumneata. Crizantemele sînt florile apropiate sufletului meu, ca și caligrafia Dumitale. În tot ce fac, în tot ce visez, te văd pe Dumneata, iubite învățător. Dumneata întruchipezi frumosul și adevărul, bucuria și bunătatea.

• Explicați ortografia pronumelor de politețe.

Flori pentru învățătoarea mea

N 4 413. Imaginați-vă că vă aflați într-o călătorie la baștina Lesei Ukrainka. Întocmiți un răvaș profesorului de limba moldovenească și împărtășiți-i impresiile. Variați pronumele de politețe.

414. Analizați morfologic și sintactic pronumele de politețe atestate, conform algoritmului: persoana, numărul, genul, cazul, funcția sintactică.

1. Curierul Măriei Sale insista: numai și numai în propriile Luminăției Voastre mâini. 2. Ofer această fericire Alteței Voastre. 3. Rog de mă rețineți, Luminăția Voastră, că n-o să Vă pară rău. 4. Dincolo de această perdea albă se ascunde ceea ce a dorit sufletul Domniei Tale.

(După I. Druță)

415. Sarcini pentru cei ingenioși! Comentați proverbele date. În ce situații pot fi ele utilizate? Întocmiți o compunere-meditație în baza unui proverb.

1. Jale mi-i de tine, dar de mine mi se rupe inima. 2. Dacă ar crește mintea pe toate cărările, ar paște-o și măgarii. 3. Dacă prietenul tău este miere, nu umbra să-l mănânci. 4. Nu tulbura fîntîna care ți-a potolit setea.

- Găsiți pronumele din componența proverbelor.

?! 416. Citiți textul. Întocmiți rezumatul conținutului după un plan de idei.

Costumele naționale moldovenești

Dacă privești atent costumele naționale ale diferitor popoare, observi diferența între ele după felul pînzei folosite, tehnologia confecționării, ornament, colorit etc.

Moldovenii își înfrumusețază costumele brodîndu-le.

Pentru brodarea costumului moldovenesc este răspîndit cusutul cu cruciulițe simple pe fir. Se brodează pe pînză albă de casă.

Costumul național, ca și limba, face parte din marele tezaur al culturii unui popor. Ele, costumele și limba, se cer păstrate, dezvoltate, îngrijite și transmise generațiilor în creștere. Astăzi sînt necesare măsuri concrete, pentru a reînvia arta costumului popular.

Costumul național moldovenesc necesită atitudine grijulie meritată. Cere de la noi, moștenitorii neamului, însușirea valorilor culturale și transmiterea lor mai departe. Aceasta este o chemare, un îndemn, un dor nestins, o înțelepciune a oamenilor.

Costume național moldovenești

- Pentru a vă familiariza cu ramurile principale ale gospodăriei casnice la moldoveni, documentați-vă și povestiți despre:

N 1 apicultură;

N 2 țesut;

N 3 agricultură;

N 4 olărit, croșetat.

- Exemplificați (obiecte țesute, croșetate, confecționate din lut, obiecte ce țin de apicultură etc).

417. Construiți patru enunțuri care vor conține pronume de politețe în diverse cazuri.

N 2 Substituiți substantivele evidențiate cu pronume de politețe.

1. Învățătorul ne laudă.
2. Părinții iubesc copiii.
3. O respect pe profesoară.
4. Cântărețele și cântăreții Capelei Corale Academice “Doina” au impresionat publicul.

Capela Corală Academică “Doina”

N 3 Alcătuiți un dialog mamă-fiu; tată-fică; (temă liberă); utilizați pronume de politețe.

N 4 Declinați, în propoziții, pronumele de politețe dumneata.

N 1-4 418. Alcătuiți o scrisoare în care să folosiți pronume de politețe și formule reverențioase.

Amintiți-vă!

În limbajul solemn, se folosesc formulele reverențioase, care exprimă cel mai înalt grad de respect: Măria Ta; Sfinția Sa; Excelența Sa ș.a.

419. În textul propus, identificați pronumele de politețe. Ce persoane indică ele?

— Bună dimineața și la Dumneavoastră, bade Toadere! Tot cu nepoțelul te mîngîi?

— Mulțumesc dumitale, cumătră Paraschiță, a răspuns bunelul, bucuros de venirea ei. Cu cine să mă mai iau, dacă nu cu Ștefănică? Atîta rudă mi-a mai rămas.

— Nu spune așa, a răspuns mătușa Paraschiță, așezîndu-se lîngă cioban. Dumneata ai un sat de rude.

(I. Canina)

Citire în gînd (preventivă)

În timp ce stăteau așa înmărmuriți în fața holdelor vălurînde, pe deasupra lor se abătu un stol zglobiu de rîndunele. Cîteva au zburat chiar pe lîngă ochii fetei, zgîriindu-i privirile. Mătăhăind din mîini, ea căută să le oprească măcar pentru o clipă.

— Stați, opriți-vă! Nu vedeți că am venit cu bunelul?

Zădarnică trudă. Val-vîrtejul lor continua cu o iuțeață ne bună.

Părea că vor și ele ceva să spună.

— Fii cu luare-aminte, zise bunelul. Lipește urechea de cer.

“Către văile acestea trecem printre ploii și peste valurile mării mute, pe drumuri necunoscute, rătăcite-n fum de ceață de dragă-ne dimineață, într-un suflet, într-o viață ... Iar cum puii vin din urmă și puterea li se curmă, — ademenitor, departe, soarele în ochi le arde. Arde soarele și luna. Și s-a rupt din ceruri unul ...

Cerurile știu o lege: alt drum n-au precum și-alege, ori că zbori, ori că rămîi, — zice legea cea dintîi.

Dar a fost din zbor să-l prindă peste-a mărilor oglindă barza cea cu- aripă lată. Iată-l, puiul, iată-l, iată-l! ”

De data aceasta prin fața Ruxandei răsare un punct care se topi înainte ca ea să-i deslușească filfiitul înverșunat al aripilor.

— L-ai văzut?

— Îhî. Iacă-tă-lă-i ...

Între timp, bunelul o luă din nou de mână. În mișcările lui colțuroase se simțea oarecare grabă și nerăbdare.

I-a făcut semn să-și ridice privirile. Pe aria nesfârșită a bolților pe care cineva numai ce vărsase o călimară cu cerneală violetă, clipoci prietenos prima stea — Luceafărul-de-seară. Nici nu dovedi să-l admire mai pe îndelete, că tot atunci alătura și mai departe, pretutindeni, cât cuprindeau privirile, înfloriră alte luminițe. Cerul se făcu cu de-a întregul o luncă înflorită fără început și fără sfârșit.

Un glas ciudat, care răsună ca un sunet metalic de trâmbiță, acum venea, cum se vede, de la Luceafărul-de-seară:

“Somnul în tihnă vă fie, crească în vise copiii. Urce în slăvile cerului pînă-n țările gerului. Treacă și dincolo, treacă argonauții în treacăt. Luna de aur e-aproape, dorul de ducă adape-i ... Ochiul meu limpede încă-i; de peste vreme adîncă, de după hău nu-l atinge nici o petală de sînge, strigătul crunt de durere ... Pace pe ambele emisfere!”

Vocea ciudată se curmă pe neașteptate, precum și apărui. Un răstimp se așternu o liniște mormîntală. Numai chiriecii neogoîți dacă o mai brodau pe la margini cu sunetele lor argintii!

— Vezi, a tăcut ... De ce tace!

— Clar lucru. Să poată adormi copiii.

Ruxanda își lipește obrăjorii de pomeții așpri ai bunelului. Stă un pic nemișcată, pînă cînd din nou prinde a se foi.

— Bunelule, venim și mîine?

— Și mîine. Și poimîine. Vom culege toate graiurile.

În negurile amurgului, ce înveliră de-a binelea pămîntul, cărăruia pe care se întorceau cei doi licărea tainic, luminată de policandrele aștrilor. Sub pleoapele îngrelate ale Ruxandei, încet și dulce, se stinse chipul ademenitor al Luceafărului-de-seară.

(P. Boțu)

- Alcătuiți planul dezvoltat de idei al textului citit.

N 2 420. Subliniați pronumele de politețe. Indicați persoana, numărul și cazul lor.

a) Comandantul i-a spus:

Dumneavoastră puteți să vă întoarceți înapoi în patrie, la locurile vechi de trai. (G. Adam)

b) – Iaca, îți dau și dumitale punga asta, că eu n-am ce face cu dînsa.(I. Creangă)

c) Dumneata, Nistreanule, nici nu știi ce-i pe la Ponoare? (L. Barschii)

N 3 421. Plasăți, în locul punctelor de suspensie, pronume de politețe.

a) — Ai noștri-s în Berlin.

— De unde știi ..., tată?

— Tot satul știe.

(I. C. Ciobanu)

b) — ...sînteți Radu?

— Da. Eu.

(A. Șalari)

c) — Mai auzit-ai ..., cumnată, una ca asta; să fure Ion pupăza care ne trezește dis-de-dimineată la lucru de atîția ani!

(I. Creangă)

N 4 422. Identificați pronumele de politețe și analizați-le morfologic și sintactic.

— Ba eu, unul, să iertați dumneavoastră, cucoane, încă tot n-am înțeles, răspunde moș Ion Roată.

— Moș Ioane, zise boierul cam tulburat, ia spune dumneata, în legea dumitale, cum ai înțeles...

— Dă, cucoane, să nu vă fie cu supărare, dar de la vorbă pînă la faptă este mare deosebire. Dumneavoastră, ca fiecare boier, numai ne-ați poruncit să aducem bolovanul, dar n-ați pus umărul cu noi la adus, cum ne spuneți odinioară, că de acum toți au să ieie parte la sarcini: de la vlădică pînă la opincă.

(I. Creangă)

 N 1-4 423. Utilizând textul din exemplul nr. 422, efectuați următoarele sarcini:

- Analizați fonetic cuvântul sarcini.
- Selectați adresările; arătați cazul lor.
- În replica a doua din text subliniați diftongii.
- Găsiți un sinonim pentru expresia *n-ați pus umărul*.
- De la cuvântul faptă, formați, prin derivare, diferite cuvinte.

Pronumele reflexiv

Repere teoretice!	<p>Pronumele reflexiv arată că acțiunea verbului se răsfrânge asupra celui care o înfăptuiește sau se face în folosul lui. Pronumele reflexiv are forme numai pentru persoana a III-a, cazurile Dativ și Acuzativ.</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="text-align: left;"><i>Cazuri</i></td> <td style="text-align: center;"><i>Forme accentuate</i></td> <td style="text-align: right;"><i>Forme neaccentuate</i></td> </tr> <tr> <td>D. (cui?)</td> <td style="text-align: center;">sie</td> <td style="text-align: right;">își, (-) și, și (-)</td> </tr> <tr> <td>A. (pe cine?)</td> <td style="text-align: center;">(pe) sine</td> <td style="text-align: right;">se, (-) se, s (-)</td> </tr> </table> <ul style="list-style-type: none"> • Deoarece pronumele reflexiv are forme propriu-zise numai pentru persoana a III-a, la persoanele I și a II-a se utilizează formele neaccentuate ale pronumelui personal în dativ și acuzativ. În aceste cazuri pronumele personal are valoare de pronume reflexiv: <i>mă</i> îmbrac, <i>te</i> speli, <i>îmi</i> îmbrac, <i>îți</i> speli etc. • În unele cazuri, <i>se</i>, pronume reflexiv, se transformă în instrument gramatical, devenind semn distinctiv ale verbelor reflexive: <i>se</i> spune, <i>se</i> zice, și nu îndeplinește funcții sintactice. 	<i>Cazuri</i>	<i>Forme accentuate</i>	<i>Forme neaccentuate</i>	D. (cui?)	sie	își, (-) și, și (-)	A. (pe cine?)	(pe) sine	se, (-) se, s (-)
<i>Cazuri</i>	<i>Forme accentuate</i>	<i>Forme neaccentuate</i>								
D. (cui?)	sie	își, (-) și, și (-)								
A. (pe cine?)	(pe) sine	se, (-) se, s (-)								

Exersați!

424. Alcătuiți un text narativ în care să încadrați cât mai multe verbe din lista următoare: a se concentra, a se sustrage, a se umili, a se deplasa, a se bosumfla, a se domoli, a se rostogoli, a se trezi, a se pripi, a se întoarce, a se liniști, a se odihni, a se uita, a se trezi.

- Găsiți un titlu potrivit textului.

425. Răspundeți, în scris, la întrebările date. Subliniați, în răspunsuri, pronumele reflexive și pronumele personale, precizând persoana și cazul.

1. — La ce oră te trezești dimineața? 2. — În cât timp îți faci patul?
3. — Cine îți pregătește micul dejun? 4. — Unde se află școala ta?

Cocostîrcii în cuib

N 1 426. Pornind de la definiția pronumelui reflexiv, ilustrați specificul acestuia în baza exemplurilor date.

1. Cocostîrcii și-au construit cuibul.
2. Marina și-a cumpărat o bicicletă.
3. Dunărea se varsă în Marea Neagră.
4. Alexei se duce la bibliotecă.

N 2 427. Identificați, în exemplele date, pronumele reflexive. Precizați persoana, forma și cazul.

1. Cine face, sie-și face.
2. Lauda de sine nu miroase a bine.
3. Cine se laudă pe sine, se ponosește.
4. Cine-mparte parte-și face.

N 3 428. Alcătuiți propoziții în care să folosiți fiecare din formele accentuate și neaccentuate ale pronumelui reflexiv (după imaginea propusă).

N 4 429. Examinați tabelul declinării pronumelui reflexiv și explicați, în câteva enunțuri, ortografia formelor neaccentuate.

N 1 430. Citiți exemplele și precizați felul pronumelui evidențiat (personal sau reflexiv?). Atenție la subiect!

1. Copilul **se** spală. Mama **îl** spală. 2. Tu **te** trezești. Tata **te** trezește.
3. Prietenii **vă** ajută. 4. Voi **vă** antrenați zilnic.

N 2 Completați spațiile punctate cu pronume reflexive sau pronume personale cu valoare reflexivă, cerute de context.

1. Sora ... aranjează hainele. 2. Eu ... am pregătit temele. 3. Tu ... ai vizitat colegul bolnav. 4. Mama ... a cumpărat o rochie frumoasă. 5. Unchiul ...va întoarce dintr-o călătorie interesantă.

N 3 Includeți, în frazeologismele date, pronumele reflexive **și** și **se**. Construiți, cu trei din ele, enunțuri.

A ... aprinde paie-n cap; a ... lua la hartă; a ...lua inima-n dinți; a ...duce pe apa sîmbetei.

N 4 Ilustrați, prin enunțuri, valorile diferite ale cuvîntului **și**:

a) pronume reflexiv, forma neaccentuată; b) conjuncție.

N 2 431. Alcătuiți patru enunțuri, folosind pronumele reflexive pe lîngă verbele date.

A aminti, a întoarce, a apropia, a gîndi, a vedea, a așeza.

N 4 432. Ortografiati corect cuvintele:

Sa spălat; cartea sa, mam îmbrăcat; vați odihnit; șiar zidi; sau adunat; teai gîndit; miaș croșeta; țiai pregătit; sar juca; sar coarda; neam plimbat; neam de departe.

433. Sarcini pentru cei ingenioși! În ce cazuri **i, ți, și, mi, l** se scriu împreună cu cuvîntul și în care — prin liniuță? De ce?

Privi		Face	
privindu	> <i>i</i>	dimine	> <i>ți</i>
copi		fă	
Acelea		Po	> <i>mi</i>
trece	> <i>și</i>	dă	Codru > <i>l</i>
exprimîndu			admirîndu

434. Identificați pronumele reflexive și determinați cazul, numărul, persoana și funcția lor sintactică.

1. Ion se spală, își așază bine hainele și-i gata să ia masa.
2. Unde nu mă îmbărbătez în sine-mi și bag mâna-n scorbura. (I. Creangă)
3. Domnica și-a șters fruntea cu podul palmei.
4. Cine face rău altuia, sie și-l face.
5. Băcița își paște oițele.

435. Extrageți din fragmentul *Trofimaș* (I. Druță) patru propoziții ce vor conține pronume reflexive ori pronume personale cu valoare reflexivă. Subliniați pronumele conform funcțiilor sintactice pe care le îndeplinesc.

436. Identificați pronumele reflexive din textul ce urmează și indicați persoana, numărul, cazul, forma și funcția lui sintactică.

Multe a mai îndurat Trofimaș în ziua ceea, în schimb seara, când s-a culcat și aștepta să stingă Domnica lampa, și-a făcut socoteală și a rămas trăsnet. Deasupra hornului a apărut deodată căpșorul lui:

— Auzi Domnică?

— Ce?

— Iese că eu am de dormit numai seara asta. Mîine la școală.

(I. Druță)

N 4 437. Lămuriți, exemplificînd, cum deosebiți pronumele reflexive de pronumele personale la persoanele I și a II-a.

N 1 438. Determinați cazul și funcția sintactică a pronomelor reflexive evidențiate.

- a) Colegii fratelui meu s-au dus să-și viziteze fosta învățătoare.
- b) Codrul prinse a vui, brazii a-și însufleți. (V. Alecsandri)
- c) Și-a udat cizmele.

N 2 439. Alcătuiți, oral, enunțuri în care pronumele reflexive să îndeplinească diverse funcții sintactice.

440. Explicați ce este greșit în următoarele enunțuri:

- a) Își supraaprecia posibilitățile ei.
- b) Și-a irosit zădarnic timpul prețios.
- c) Îmi calc rufe mele.

 N 1-4 441. Analizați morfologic și sintactic pronumele atestate.

- a) Fie-ți somnul ușurel,
Dragul mamei frumușel,
Ca să crești un moldovean
Mîndru, falnic, năzdrăvan,
Să-ți lucească-n frunte-o stea,
Doar ne-a lumina și ea.

(După A. Mateevici)

- b) La un țăran, odată, în ogradă
Cîinele și calul s-au luat la sfadă:
— Eh, i-a spus Grivei, prea te crezi tu mare!
Eu, dac-aș fi stăpîn, te-aș da din curte-afară...

442. Corectați greșelile comise la utilizarea pronumelor reflexive:

- a) Cine ș-a făcut un prieten adevărat, o comoară în viață a cîștigat.
b) Păvălaș nu ș-a părăsit postul, fiindcă a dat cuvîntul.
c) Nistrul ș-a împodobit malurile cu iarbă și copaci mîndri.

 N 1-4 443. În textul:

Oprindu-se din cioplit și aranjîndu-și la rezezeală briceagul în buzunarul hăinuței, băiețandru l își scutură strujiturile de pe straie și se apropie de locotenent...

— Ia arată ce ai acolo, zise locotenentul. Băiatul a scos din gură un obiect mic...

— Cine te-a învățat? întrebă locotenentul.

— Singur m-am învățat, domnule...

Și băiatul a prins a cucui. Apoi iar și-a băgat în gură trișca, a proptit-o cu limba și a prins a șuiera.

— Ian spune, fluierarule, ești singur pe aici ori nu? își continua întrebările locotenentul.

(P. Țvirka)

- Găsiți sinonime pentru cuvintele *straie*, *a prins*.

- Analizați sintactic propoziția: “Băiatul a scos din gură un obiect mic.”
- Identificați un substantiv articular hotărât și unul nehotărât, apoi-un substantiv nearticular.
- Analizați morfologic și sintactic un substantiv (la alegere).

444. Formați propoziții cu îmbinările de cuvinte date. Subliniați pronumele personale cu funcție de reflexive.

Îmi pregătesc — îmi pregătește; ne grăbim — ne grăbesc;
te antrenezi — te antrenează; vă interesați — v-au întrebat.

AUTOEVALUARE

1. Completați enunțurile:

- Pronumele este partea de vorbire ...
- Pronumele personal desemnează ...
- Dumneavoastră, *Măria Ta*, *dumneata*, *Alteță* sînt pronume ...
- Pronumele reflexiv arată că acțiunea verbului...

2. Plasați, în locul punctelor, pronumele necesare. Explicați ortografia. Determinați felul, cazul pronumelor și funcția lor sintactică.

Pîinea-n casă, aburindă,
Pare-o lună rumenită.
... miroase a cîmpie
Și a rouă argintie.
Cînd ... iau ș- ... duc la gură
Pieptu- ... umple de căldură.

(A. Ciocanu)

3. Ce funcții sintactice îndeplinește pronumele personal în propozițiile:

Pe ele le-am întîlnit la teatru. Manualele sînt ale ei. Noi vom pleca în Moldova.

4. Subliniați pronumele atestate, cunoscute, conform funcției sintactice.

...să faci o sanie pe care au visat-o toți lemnarii de pe lume, cîți au fost, o sanie pentru care și cel de seama ta ți-ar zice bade; o sanie care ar plînge după drum și drumul după dînsa. (I. Druță)

5. Alcătuiți 2 enunțuri în care pronumele de politețe vor îndeplini, pe rînd, funcțiile de: a) atribut; b) complement indirect.

6. Scrieți răspunsul la întrebarea moșului de la iarmaroc, adresată lui Nică. (“Pupăza din tei”);

— Și cît cei pe dînsa?

—

- Ce fel de pronume conține răspunsul lui Nică?

7. Ortografiați corect:

Dațivă seama; faceții loc; națio frîntă; iaile din drum; punînduile în față; datuioau vîntului; facăise pe plac; dusumam la vie.
.....

8. Întocmiți un raționament: “De ce-mi place să călătoresc?”, folosind tipurile pronumelor studiate.

9. Substituiți substantivele evidențiate cu pronume de politețe.

1. Bunica mă iubește.
2. Actorii au jucat bine rolurile.
3. Președintele a salutat oaspeții.

10. Stabiliți valoarea lui **îmi**: pronume reflexiv ori personal?

1. Eu îmi pregătesc lecțiile. 2. Radu îmi pregătește o surpriză plăcută.

11. Ghiciți ghicitoarea. Identificați pronumele studiate și analizați-le morfologic și sintactic.

1. Care gospodină își strînge pentru sine zahăr din grădină?

12. Rezolvînd rebusul, veți afla o vorbă cu tîlc de al cărui adevăr vă convingeți, mai ales, la sfîrșit de semestru sau an școlar. Sînteți curioși să aflați răspunsul? Atunci, la treabă!

AUTOAPRECIAȚI-VĂ!

Fiecare însărcinare se apreciază cu un punct.

Pronumele posesiv

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none"> • Pronumele posesiv indică persoana căreia îi aparține un obiect oarecare: <i>mea, meu, nostru, voastre</i> etc. și este precedat, de obicei, de un articol posesiv: <i>Al nostru</i> este pămîntul, <i>a noastră</i> — bogăția lui, <i>ai noștri</i> sînt munții, <i>ale noastre</i> — apele și toate frumusețile ce ne înconjoară.
--------------------------	---

- Pronumele posesiv are patru serii de forme care indică relația dintre posesor și obiectul posedat:

1. Un obiect și un posesor

	persoana I	persoana II	persoana III
masculin	al <i>meu</i>	al <i>tău</i>	al <i>său</i>
feminin	a <i>mea</i>	a <i>ta</i>	a <i>sa</i>

2. Un obiect și mai mulți posesori

masculin	al <i>nostru</i>	al vostru	—
feminin	a <i>noastră</i>	a <i>voastră</i>	—

3. Mai multe obiecte și un singur posesor

masculin	ai mei	ai <i>tăi</i>	ai <i>săi</i>
feminin	ale mele	ale <i>tale</i>	ale <i>sale</i>

4. Mai multe obiecte și mai mulți posesori

masculin	ai <i>noștri</i>	ai voștri	—
feminin	ale noastre	ale <i>voastre</i>	—

- Lipsa persoanei a III-a plural la pronumele posesiv este compensată prin pronumele personal la G. — (*a, al, ai, ale*) *lor*.

Exersați!

445. Explicați, cu ajutorul *Dicționarului explicativ*, sensul cuvintelor ce urmează, apoi includeți-le în două — trei enunțuri:

A posedă; posesor; posedat; posedant.

446. Identificați, în exemplele date, cuvintele care exprimă:

a) obiectul posedat; b) posesorul obiectului.

1. Zilnicul acesta este al meu. 2. A ta este floarea? 3. Pantofii sînt ai săi. 4. Caietele sînt ale noastre.

447. Determinați pronumele posesive. Arătați persoana, numărul posesorului și genul, numărul obiectului posedat.

1. Fii sigur și demn de sinceritatea ta. 2. Patria noastră este nemărginită. 3. Amintirile sale ne răscoleau sufletul. 4. Liliacul nostru a înflorit.

N 2 448. Răspundeți la întrebările date în scris, utilizând pronume posesive.

1. — Ale cui sînt cărțile acestea?
2. — A cui este radiera?
3. — Al cui este penarul?
4. — Ai cui sînt adidașii?

N 3 449. Atestați pronumele posesive; arătați genul, numărul, persoana.

O, limba mea maternă, bună mamă,
De îndurarea ta blagoslovit,
De peste vreme glasul tău mă cheamă —
Scînteie către rugu-ți nesfîrșit.

(P. Boțu)

N 4 450. Completați spațiile punctate cu pronume posesive la persoana și numărul indicate în paranteze.

1. Copacul acesta înflorit este ... (persoana I, singular), căci eu l-am sădit.
2. Casa cea din dreapta este ... (persoana a II-a, plural) ?
3. I-am întîlnit pe ... (persoana a II-a, singular) și i-am salutat călduros ...
4. (persoana I, plural) au cîștigat concursul “Starturi vesele”.

451. Alcătuiți un articol pentru gazetă sub forma unui raționament: “De ce fapta Anastasiei este demnă de laudă?” Utilizați diverse tipuri de pronume studiate.

Compuneți introducerea.

Formulați teza.

Alegeți argumente convingătoare și întocmiți concluzia.

452. Substituiți îmbinarea *substantiv + pronume posesiv* printr-o îmbinare articol *posesiv + pronume posesiv*.

Model: Colegii mei sînt amabili. Ai mei sînt amabili.

1. Notele tale sînt mai mari.
2. Prietenele mele iubesc muzica populară moldovenească.
3. Fratele său a plecat în armată.
4. Băieții noștri au învins, iar fetele voastre au pierdut competițiile sportive.

Repere teoretice!	<p>Pronumele posesive care însoțesc substantivele nearticulate, ce arată rudenia, se leagă de acestea prin liniuță: <i>frate-meu, soră-ta, tată-său, mamă-sa</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pronumele posesive îndeplinesc următoarele funcții sintactice: <ul style="list-style-type: none"> a) subiect: <i>Ai mei</i> au plecat la teatru. b) nume predicativ: Dorința-i <i>a mea</i>. c) complement direct: I-am văzut pe <i>ai tăi</i>. d) complement indirect: Ne apropiem de <i>ai voștri</i>. e) atribut: A cerut sfaturile <i>noastre</i>.
--------------------------	--

Exersați!

N 2 453. Identificați pronumele posesive și determinați funcția lor sintactică.

1. Al meu nume o să-l poarte secolii din gură-n gură. (M. Eminescu) 2. Tainele și ascunzișurile sale le are și limba noastră. (I. Druță) 3. Ale noastre sînt floare la ureche pe lîngă cele ce se scrie în cărți. (I. Creangă)

454. Plasați, în locul punctelor, unde e necesar, forma respectivă a articolului posesiv. Determinați funcția sintactică a pronumelor posesive.

1. (...) nostru-i pămîntul, al celor ce muncesc. (A. Lupan) 2. Vreți să treceți înainte, să-i întîmpinați pe (...) noștri? (S. Șleahu) 3. Și s-au așezat la masă — mătușa cu bucatele (...), Cenușica — cu (...) sale. 4. Toate plugurile umblă, numai (...) meu șade la umbră. (Folclor)

 N 1 455. Determinați funcția sinractică a pronumelor posesive atestate.

Viața mea ș-a mea cîntare
Pentru tine zămislită,
Ți le-mbrac ca pe-o coroană
Peste fruntea ta trudită.

(V. Romanciuc)

N 2 Încadrați, în enunțuri, ortogramele: **sa, s-a, săi, să-i**.

N 3 Ortografiați corect substantivele nearticulate — termeni de rudenie, însoțite de pronumele posesive.

1. Ajungînd în sat, se duce la frate meu să-i ducă bucuria. 2. La vreo două-trei luni după asta, Ipate se trezește într-o zi cu socru său. 3. — Îmbracă-te iute în pielea cea de urs, pe care o ai de la tată tău... (I. Creangă)

N 4 Acordați corect pronumele posesive cu substantivele determinate. Unde e necesar, folosiți articolul posesiv.

1. Și de azi (meu) viață la zeii (ta) se-nchină. (M. Eminescu) 2. Slăvită fii, Patrie (meu). 3. Copiii (noastre) dragi să crească sănătoși. (P. Cruceniuc) 4. Soldații (nostru) au eliberat Hersonul și Harkovul în anul 2022 de hoardele fasciste.

Audiere (preventivă) Evidențiați cuvintele cheie în text. Alcătuiți planul simplu al celor audiate.

Mărțișorul

Cică, demult-demult, pe aceste plaiuri era stăpîn Crivăț-Împărat, iar curțile lui erau atît de bogate și de frumoase, că n-aveau pereche în lume.

Dar ce folos de atîta strălucire și belșug, dacă în aceste curți iarna nu se termina niciodată și nu se putea bucura nimeni de ele în afară de lacomul împărat.

Însă nu aceasta îi necăjea pe sărmanii oameni, ci faptul că, de cînd venise Crivăț pe tron, iarna nu se mai dădea dusă din țară.

Despre aceste chinuri la care fuseseră osîndiți a auzit blînda Primăvară.

Și vrînd să-i scape de năpastă, porni să-l alunge pe Crivăț de pe meleagurile lor.

Însă, cum se mișcă din loc, străjerii i-au și raportat împăratului:

— O tînără domniță, în fruntea unei oștiri de flori și de păsări, s-a îndreptat spre împărăția noastră.

Cînd a auzit împăratul că Primăvara s-a pornit înspre el, i s-au muiat picioarele. Și le-a poruncit să-i iasă înainte și s-o pună în lanțuri.

Au alergat străjerii la hotare și s-au ascuns după vîrful unui deal. Iar cînd au zărit printre nămeți cei dintîi ghiociei, au slobozit un ger

de înghețau și pietrele. Sărmanilor ghiociei li s-au ofilit petalele și ar fi înghețat cu totul, dacă miloasa domniță nu s-ar fi repezit să-i încălzească.

Însă străjerii care o așteptau au pus-o în lanțuri și au plecat cu ea la împărat. Dar acesta, când o văzu pe gingașa domniță, în loc să se bucure, a prins să tremure ca varga. Căci pe unde trecea ea, răsărea soarele, înmugureau copacii, cântau păsările. Și, speriiu-se să nu-i topească întreaga împărăție, porunci să fie aruncată în temniță.

Mulți voinici o luară la drum, pentru a-l răpune pe crudul împărat și a le întoarce înapoi Primăvara, dar nici unul nu se mai întoarce înapoi. Toți cei care îndrăzniseră să se apropie de curțile lui, fuseseră prefăcuți în stane de piatră.

Legenda măștișorului

Și doar Făt-Frumos, care încălecuse pe căluțul lui năzdrăvan, reușise să ajungă pînă la ele și să se încaiere cu Crivăț la luptă.

Trei zile și trei nopți s-au bătut ei în săbii, iar când săbiile li s-au frînt, au pus mîna pe buzdușane. Și Făt-Frumos, când îl lovi o dată, îl lăsă mort.

Dar în această luptă Făt-Frumos s-a ales cu o rană în dreptul inimii. Și atunci, când frumoasa domniță, eliberată din temniță, alergă să-i lege rana, picături roșii de sînge căzură peste dalbii ghiociei care-i răsăriseră în cale. Și ea, în semn de recunoștință și dragoste, dăruie aceste flori celui care o salvase.

Iar moldovenii, în amintirea acelor picături de sînge, în fiecare an, la începutul primăverii, își dăruiesc unul altuia măștișoare.

(I. Vicol)

456. Sarcină pentru cei curioși!

În anumite situații, pentru a varia exprimarea sau pentru a preciza genul posesorului, pronumele posesive *său, sa, săi, sale* pot fi înlocuite

cu pronumele personale *lui, ei*. Substituirea însă nu e recomandabilă în unele cazuri. Studiați literatură adăugătoare, apelați și la ajutorul profesorului și demonstrați colegilor acele cazuri nedorite (de substituire).

457. Analizați pronumele posesive după algoritmul: genul, numărul, persoana, funcția sintactică.

Priveliște pitorească

1. Iazul, locul acesta și pădurea sînt ale noastre. (I. Creangă) 2. El trebuie să răzbată cît mai repede la ai săi. (G. Meniuc) 3. Cînd te-am văzut, Gheorghieș, parcă l-aș fi văzut pe Filipaș al meu. (G. Meniuc) 4. Ai noștri au ajuns la timp la locul de destinație.

458. Alcătuiți patru enunțuri în care pronumele posesiv **ai mei** să îndeplinească, pe rînd, funcțiile de:

a) subiect; b) atribut; c) nume predicativ; d) complement direct.

N 4 459. Identificați pronumele posesive și precizați numărul obiectelor posedate și numărul posesorilor, cazul și funcția lor sintactică.

Sorcova

În dimineața zilei de Anul Nou am umblat cu sorcova împreună cu sora mea. În ajun, ai noștri ne-au făcut sorcova care era mult mai frumoasă decît a vecinei mele. I-am sorcovit pe prietenii mei și pe cei ai părinților noștri, căroră le-am urat sănătate și mulți ani. Bunicii noștri ne-au dăruit, după obicei, mere, nuci, covrigi, căci darurile reprezintă un

simbol al fertilității și al sănătății.

460. Precizați cazul și funcția sintactică a pronumelor posesive din următoarele enunțuri:

a) M-am întîlnit cu ai voștri în sala de festivități. b) Ai noștri au plecat aseară.

- c) Revistele sînt ale noastre. d) I-am vizitat pe ai t ai, cum m-ai rugat.

461. Indicaţi forma corectă a construcţiilor din enunţurile următoare:

- a) Un prieten de-al meu/de-ai mei/dintre ai mei/al meu  i-a cump arat scuter.
b) O prietenă de-a mea/de-ale mele/dintre ale mele/a mea m-a  nv at să patinez.

Colinda

beşte în fiecare an bradul de Anul Nou.

N 2 463. Alcătuiţi enunţiuri în care diverse pronume posesive să îndeplinească diferite funcţii sintactice.

N 1 464. Determinaţi funcţia sintactică a pronumelor evidenţiate.

- a) Pr sadele de la ai *t ai* sînt foarte gustoase. b) Cadourile sînt de la ai *mei*.
c) Spre seară am ajuns la ai *săi*. d) Vom ajunge la finiş după ai *voştri*.

465. Utilizaţi una din formele propuse. Subliniaţi pronumele posesive.

a) Iar Dragoş se miră de cele ce vede, neput nd crede ochilor (*săi*, *să-i*). (C. Stamati) b) Cărarea (*mea*, *mi-a*) de-acasă până la  coala (*mea*, *mi-a*) a fost grea. (M. Andriescu) c) Acestea auzind în suflet (*sa* *s-a*) jignit biata privighetoare  i de atunci a contenit pentru măgari a (*sa*, *s-a*) c ntare. (A. Donici)

N 3 462. Analizaţi morfologic  i sintactic pronumele posesive atestate:

- a) Colindele pătrund în casele noastre  i ne spulberă ne-cazurile.
b) Coroni a de brad de la ai t ai am pus-o la u  .
c) Tata a cump arat un brad, fiindcă a fost dorin a sa.
d) Familia noastră  mpodo-

N 4 466. Transcrieți enunțurile. Substituiți punctele de suspensie cu pronumele posesive corespunzătoare. Traduceți și scrieți primele două propoziții în limba ucraineană apoi subliniați pronumele posesive.

a) Mai bine să piară fiul (...), decât să scape de dragul lui un dușman al plaiului (...)! (I. Franko) b) Moșii și strămoșii (...), umblînd la vînat prin codri, au dat peste țara în care locuim noi acum și în țara asta trăim, ne hrănim și ne întărim cu laptele și mierea (...). (D. Cantemir) c) Poporul (...) era îndrăzneț ca vulturul, războinic și trufaș ca taurul neînjugat. Rămasu-ți-a oare numai umbra puterii și aducerii aminte a vitejiei (...)? (A. Russo)

Pentru informație: ei; tău; tale; meu; nostru.

N 3 467. Scrieți formele propuse conform normelor ortografice. Subliniați pronumele posesive.

a) Și fiind mumă (sa) în cetate, nu (la, l-a) lăsat să intre și (ia, i-a) zis că pasărea în cuibul (său) nu piere. Și așa pe cuvîntul mîne (sa) s-a dus și a strîns oaste.(I.Neculce)

b) Mama sa hotărî să plece cît mai repede. c) Fată dragă, privește-l pe feciorul (tău) cît îi de frumușel și de cumișel.

d) Mătușa Ilinca seamănă mai mult cu bunică (mea).

Dialogul lui Ștefan cel Mare cu mama

Pronumele demonstrativ

Repere teoretice!	Pronumele demonstrativ înlocuiește numele unui obiect, arătînd totodată: a) apropierea (<i>acesta, aceasta, aceștia, acestea</i>); b) depărtarea (<i>acela, aceea, celălalt, cealaltă, ceilalți</i>); c) identitatea (<i>aceiași, aceeași, aceiași, aceleași</i>).
--------------------------	---

Exersați!

468. Identificați pronumele demonstrative și spuneți ce indică ele.

1. Toți avem aceleași drepturi.
2. N-am observat cînd s-au întors ceilalți.
3. Aceasta este problema noastră și noi trebuie s-o rezolvăm.
4. L-am recunoscut pe acela: era fratele tău.

- Explicați scrierea ortogramelor *s-o*, *n-am*, *s-au*, *l-am*.

469. După structura lor, pronumele demonstrative sînt simple (*aceasta*) și compuse (*aceiași, celălalt*). Găsiți pronumele demonstrative simple și compuse.

1. Toți eram părtași la același sentiment: dragostea nemărginită față de Patrie. (A. Ciocanu)
2. Pe celălalt perete erau cîteva tablouri. (A. Lipcan)
3. Căsuțele semănau între ele — aceleași uși, aceleași ferestre. (I. Druță)
4. În partea unde au apucat ceilalți călăreți se auzeau împușcături. (Gr. Adam)
5. Pentru învățătura sîrguincioasă, un elev din clasă a fost premiat, iar celorlalți li s-au adus mulțumiri.

470. Dacă pronumele demonstrative înlocuiesc substantivele, atunci ele au valoare pronominală; dacă determină substantivele, au valoare adjectivală. Găsiți pronumele demonstrative simple sau compuse. Care din ele înlocuiesc substantivele și care le determină?

1. Se adunară în fața școlii toți tovarășii lui — aceiași pistruiți, aceiași smoliței, aceiași dolofani. (I. Druță)
2. Și craiul acela mai avea un frate mai mare. (I. Creangă)
3. Cîteva păsăruici se așezară pe pervazul ferestrei, iar celelalte așteptau pe pomul plin de promoroacă.
4. Toate bogățiile aparțin acelor care le creează.

471. Examinați tabelul declinării pronumelor demonstrative.

Felul pronumelor	Cazurile	Masculin		Feminin	
de apropiere	N. — Ac.	acesta	aceștia	aceasta	acestea
	G. — D.	acestuia	acestora	acesteia	acestora
de depărtare	N. — Ac.	acela	aceia	aceea	acelea
	G. — D.	aceluia	acelora	aceleia	acelora
de identitate	N. — Ac.	aceiași	aceiași	aceeași	aceleași
	G. — D.	aceluiași	acelorași	aceleiași	acelorași

- Extrageți, din tabel, formele omofone ale pronumelui demonstrativ. Explicați diferența grafică și de sens. Găsiți determinative potrivite pentru ele.

472. Declinați, în propoziții, pronumele demonstrativ *celălalt*.

473. Analizați, în exemplele date, pronumele demonstrative, precizând felul acestora, genul, numărul și cazul.

Premiantul

1. Acesta este premiantul clasei.
2. Am auzit doar lucruri bune despre aceasta.
3. Succesele acesteia ne bucură mult.
4. I-am vorbit acestuia despre tine.

- Dezvoltați propozițiile în fraze.

N 1 474. Precizați valoarea morfologică a pronumelui demonstrativ *aceasta*.

1. Dă-mi, te rog, cartea aceasta.
2. Aceasta este sora mea.
3. Pe strada aceasta locuiește fratele mamei.
4. Ciuperca aceasta e otrăvitoare.

N 2. Demonstrați valoarea pronominală sau adjectivală a pronumelor demonstrative.

1. Elevul acesta este un bun sportiv.
2. Acesta învață bine.
3. Băieții aceia au fost în excursie.
4. Aceia au plecat mai devreme.

N 3. Explicați de ce pronumele ce urmează se scriu diferit. Includeți-le în enunțuri.

a) A ceea, aceia; b) aceeași, aceiași.

Ștefan cel Mare

N 4. Completați spațiile punctate cu pronume demonstrative cerute de context.

1. Pe peretele... atîrnă portretul lui Ștefan cel Mare, iar pe ... sînt portretele scriitorilor moldoveni.
2. ... este mama mea, iar ... este a ta.
3. Noi locuim pe ... strada și în ... bloc.
4. Am discutat despre ... și ieri, dar tot n-am terminat.

475. Pronumele demonstrativ, care însoțește un substantiv, se acordă cu acesta în gen, număr și caz. Propuneți substantive potrivite pentru următoarele pronume demonstrative:

a) *de apropiere*: acesta, aceștia, acestea;

b) *de depărtare*: acela, aceia, aceea, acelea.

• Plasați pronumele demonstrative înaintea substantivelor. Ce modificări se produc în flexiunea pronumelor cu valoare adjectivală?

476. Scrieți, alăturat la substantivele date, pronume demonstrative. Explicați legătura de acord din îmbinări.

a) Copacul...(de depărtare); florile ... (de apropiere); tinerii ... (de depărtare); pușorii ... (de apropiere);

b) ... băieți (de identitate); ... exemplu (de identitate); casă (de identitate); ... eleve (de identitate).

477. Copiați îmbinările date, adăugînd literele care lipsesc. Încadrați trei din ele în propoziții.

Acelaș. an; pomii ace.a; casa ace.a; ace.ași copii; cărțile acest.a; elevii aceșt.a; ace.ași stradă.

478. Întocmiți o compunere după tabloului lui V. Rusu-Ciobanu, “Vizita medicului”.

V. Rusu-Ciobanu. *Vizita medicului*

N 2 Transformați pronumele cu valoare adjectivală în cea pronominală, conform modelului:

Model: creionul acestui elev — creionul acestuia.

Hainele acestei fete — ...

Sfaturile aceluia bunic — ...

Cîntecul acelei cîntărețe — ...

Operele acestor scriitori — ...

N 3 Includeți în îmbinări articolul posesiv, făcînd acordul, în funcție de genul și numărul obiectului posedat, conform modelului propus.

Model: colegul acesta (masc., sing.) al fratelui meu.

Radiera aceasta ... surioarei; bătrînii aceștia ... satului; acțiunile acelea ... partizanilor.

N 4 Completați propozițiile cu pronume demonstrative și dezvoltăți-le în fraze.

1. ... sînt operele literare, de care ... 2. Oamenii ... sînt harnici, fiindcă ... 3. ... teme i-am acordat atenția cuvenită, dar ... 4. Numai ... este prieten devotat, deoarece ...

Descrieți interiorul. Utilizați, cît e posibil, pronume.

N 1479. Alăturați substantivelor evidențiate pronumele demonstrative potrivite.

1. Convorbirea *elevilor* decurgea interesant. 2. Ochii *fratelui* mă priveau atent. 3. Doar *clasa* va pleca în cîmp.

N 3 480. Pronumele demonstrativ îndeplinește aceleași funcții sintactice ca și substantivul. Demonstrați-le.

1. Aceștia vor pleca la mare. 2. Învățătoarea mea este aceea din dreapta. 3. Ion povestea celorlalți întâmplarea din pădure. 4. Calul aceluia zburda prin câmpie. 5. I-am întâlnit pe aceiași și ieri, și azi.

N 1-2 481. Încadrați, în enunțuri, construcțiile date, înlocuind substantivele din paranteze cu pronume demonstrative.

1. Îi văzu (pe prieteni). 2. În mijlocul (colegilor). 3. Fapta lăudabilă (a copilului). 4. Vorba domoală (a profesoarei).

• Identificați funcția sintactică a pronumelor demonstrative.

N 4 482. Alcătuiți propoziții în care diverse pronume demonstrative să îndeplinească funcțiile sintactice:

a) subiect ; b) nume predicativ; c) complement direct; d) atribut; e) complement indirect.

483. Întocmiți o informație: “De ce trebuie să studiem pronumele?”, aducând argumente convingătoare.

?! 484. Citiți textul și expuneți-l detaliat.

Fântîna învățătorului

În apropierea satului nostru se află o fântînă. E o fântînă veche, înconjurată de o mulțime de copaci rămuroși. Apa îi este dulce și limpede ca lacrima. Această fântînă a fost săpată de primul învățător al satului. În tinerețe, dumnealui a învățat copiii, iar dacă a simțit că îmbătrînește, a hotărît să sape o fântînă, lăsînd-o drept amintire întregului sat. L-a ajutat un alt bătrîn fîntînar.

După ce fântîna a fost terminată, au mai trecut cîțiva ani la mijloc și ambii bătrîni s-au stins din viață.

La fîntîna învățătorului

În prezent, fântîna este îngrijită de locuitorii satului. Vara, după o zi de muncă, ei se opresc de-și potolesc setea la “Fântîna învățătorului” și-i pomenesc mumaidecît cu un cuvînt de bine pe cei doi bătrîni.

Din compunerea unui elev

- Pe lîngă săpatul fîntînilor, moldovenii dispun și de alte comori artistice populare. Citiți, selectați, sistematizați, informații, apoi povestiți colegilor despre:

N 1 confecționarea coronițelor;

N 2 brodat (felurile lui); șervetul țesut și brodat;

N 3 cultul apei în popor; săpatul fîntînilor în localitatea voastră;

N 4 talisman; ce fel de talismane cunoașteți?

- În textul “Fântîna învățătorului”, identificați pronumele și felul lor.

485. Analizați pronumele demonstrative după algoritmul: felul pronumelui: compus/simplu; gen; număr; caz; funcție sintactică.

În ziua aceasta de mai, cînd macii îmbracă în purpură meleagul acesta iubit, liber și fericit, noi venim la monumentele eroilor. Venim să ne închinăm cu pietate aceluia care au făurit Victoria, dar n-au ajuns să fie luminați de ea. Depunînd flori, trecem imaginar prin încercările grele, prin care au trecut acești eroi, purtînd armele de eliberatori.

- Despre care zi de mai este vorba în text? Ce sărbătorim în această zi?

N 2 486. Identificați pronumele demonstrative și indicați felul acestora, genul, numărul și cazul.

a) Ion Druță este un scriitor consacrat. Acesta a scris opere de mare valoare artistică.

b) În orașul Mariupol au fost date cele mai crîncene lupte a soldaților ucraineni împotriva ocupanților. Orașul acesta va rămîne pentru totdeauna în memoria poporului ucrainean.

c) Biruința în Marele Război n-a pus capăt ocupației fasciste. Acesta a fost repetat de fasciștii-ruși și în anul 2022–2023.

N 4 487. Analizați morfologic cuvintele evidențiate din propozițiile:

- a) *Cel* ce și-a făcut un prieten adevărat o comoară în viață a câștigat.
b) Omul *cel* silitor este respectat de toți. c) Echipele *cele* fruntașe au obținut rezultate bune. d) În echipele *celea* toate procesele de muncă sînt mecanizate.

Prietenii

488. Analizați morfologic și sintactic pronumele identificate în versurile:

Fericit acel ce calcă tirania în picioare,
Care vede-n a lui țară libertatea reînviind,
Fericit măreț e acela care sub un falnic soare
Pentru Patria sa moare, nemurire moștenind.

(V. Alecsandri)

N 1-4 489. Scrieți șase proverbe și zicători ce conțin pronume demonstrative. Analizați pronumele după algoritmul cunoscut.

N 1-4 490. Continuați povestirea de mai jos. Intitulați-o. Utilizați diverse tipuri de pronume studiate. Subliniați pronumele utilizate în text.

Întorcîndu-mă de la școală, aud un strigăt de copil. Cînd mi-am întors privirea spre casa din apropiere, am văzut la etajul trei un băiețel în fereastră. Copilașul striga cu disperare: “Ajutor!”

491. Determinați funcția sintactică a pronumelor demonstrative:

- a) Aceasta a cules un coșuleț cu pomușoare. b) Concurentul a rămas același. c) Pe celălalt nu l-am întîlnit. d) Am privit un film și am discutat cu părinții despre aceasta.
e) Sfaturile aceluia ne-au fost de folos.

492. Alcătuiți enunțuri în care pronumele demonstrative să îndeplinească diferite funcții sintactice.

493. Indicați forma corectă a pronumelor demonstrative.

- a) Mergem la școală pe acelaș/același drum.
 b) Colegului acesta/acestuia i-au dăruit bunicii un computer.
 c) Încălțăminteaa fetei acesteaa/acesteia este foarte frumoasă.
 d) Cărțile elevei aceleaa/aceleia sînt îngrijite.
 e) Mie îmi place celălant/celălalt trandafir.

494. Identificați pronumele și clasificați-le după categorii.

a) Au înflorit viorelele cu un albastru-închis și a înverzit însăși pădurea! (I. C. Ciobanu)

b) Cînd răsărea soarele și întindea un val de aur pe fața oceanului, mă coboram degrabă pe malul nisipos și mă aruncam în valuri. Răcoarea lor mă pătrundea și-mi cauza o mulțumire nespūsă; mișcarea lor mă legăna ca pe un copil în brațele mamei sale. (V. Alecsandri)

N 1 495. Completați schema:

Pronumele	
<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
_____	noi _____
tu _____	_____
_____	_____
_____	_____

N 1496. Subliniați pronumele din următoarele construcții:

• ți-am spus	• noutățile noastre
• le-am dat	• celorlalți elevi
• și-a propus	• înseși dansează
• cartea Dumneavoastră	• lauda de sine

N 2 497. Stabiliți persoana și numărul pronumelor de la exercițiul nr.496.

N 1-4 498. Alcătuiți propoziții în care i să fie, pe rînd, pronume și verb.

N 3 499. Transcrieți corect propozițiile:

a) Cînd lam întîlnit, mam bucurat nespus. b) Iam preîntîmpinat pentru ultima oară. c) Roagăi să te conducă pînă la autobuz. d) Sa gîndit săși procure un bilet la avion.

N 1 500. Identificați pronumele, stabilind felul acestora.

a) Dumneaei este persoana la care apelez cînd mi-i greu. b) Pe dumnealor i-am întîlnit în stradă. c) Am împrumutat casetofonul dumnealui, pentru a audia niște casete. d) Să ne trăiești mulți ani și fericiți, Măria Ta!

501. Transcrieți propozițiile, înlocuind pronumele personale cu pronume de politețe.

a) El conduce cercul de dansuri populare. b) Am invitat-o și pe ea. c) Tu ești ființa cea mai dragă. d) Și voi organizați concursul “Haideți, fetelor!”?

N 4 502. Alcătuiți enunțuri în care să-i solicitați unei persoane apropiate informații utile.

N 2 503. Răspundeți la întrebări, utilizînd tipuri de pronume studiate.

Model: — Cine citește?

— Eu, dînsa, însumi, acesta...

— Cui îi spune?

— Pe cine strigă?

— Ale cui sînt?

N 3 504. Alcătuiți schemele următoarelor propoziții după modelul propus.

a) Arătura bună îți dă pîine în gură. b) Călătorului îi șade bine cu drumul. c) Speranța desenează un soare arzător pe cerul albastru. d) Prietenul la nevoie se cunoaște.

Model: Leneșul mai mult aleargă.

ce face?

Leneșul → aleargă

↓ *cît?*

mai mult

N 1 505. Transcrieți enunțul, schimbînd ordinea cuvintelor. Găsiți toate variantele posibile.

Și bunelul le-a povestit nepoțelilor aceia întreaga poveste.

Povesta bunelului

N 2 506. Dezvoltați propozițiile. Identificați pronumele.

a) Ce se întîmplă cu tine? b) Dumneata vorbeai. c) Și-a sădit. d) I se spune.

N 4 507. Plasați, în locul punctelor, pronumele *său, sa, lui* sau *ei*.

a) El a plecat în recunoaștere împreună cu tovarășii ... de companie.
b) Prin fața ..., pe drumul ce se perinda în stradă, trecea din cînd în cînd cîte un om. (Em. Bucov) c) Presupunerile ... n-au dat greș. d) În casă nu se află nici Alioșa, nici mama ... (A. Lupan) e) Bătrîna șade pe scaun; grija se vede zugrăvită pe față ... (V. Crășescu)

N 3 508. Substituiți pronumele accentuate, din îmbinările date, cu pronume neaccentuate. Alcătuiți enunțuri cu patru îmbinări, obținute după substituire.

Ochii lui; fața mea; umerii ei; speranța mea; părinții mei; sora lui mai mare.

N 2 509. Plasăți, în locul punctelor, pronumele demonstrative *același, aceeași*.

a) Ea era cuprinsă de ... tulburare și ... simțămînt al răspunderii care o stăpînea ori de cîte ori începea o nouă lecție. b) Badea Zinel avea ... nume de familie ca și mulți din consăteni. c) Ca și ieri, ... soarele lumina fețele blînde. d) Îl frămîntă de ani de zile una și ... dorință: dorința de a deveni cosmonaut.

N 1 510. Încadrați în enunțuri pronumele demonstrative *acestora, acestor*.

N 4 511. Scrieți un anunț prin care să vă invitați colegii de școală la serata organizată la finele "Săptămîinii limbii materne".

AUTOEVALUARE

1. Completați enunțurile:

- Pronumele posesiv indică persoana ...
- Pronumele demonstrativ înlocuiește un obiect și arată ..., ... și ...

2. Ortografiați corect:

Apropiinduvă; mia spus; mamămea; săi vorbesc; părinții săi; sa întors; cumnatasa; casa ace.a; copacii ace.a; ace.aș. floare; ace.aș. nori; cărțile acest.a; cățelușii aceșt.a.

3. Identificați, în exemplele de mai jos, cuvintele care exprima:

a) obiectul posedat; b) posesorul obiectului.

— Pixul acesta este al meu.

— A ta este cartea?

— Adidașii cei albi sînt ai tăi.

4. Răspundeți la întrebările date, folosind pronume posesive.

— Ale cui sînt cărțile acestea?

— Al cui este rucsacul acela?

— Ai cui sînt adidașii?

5. Construiți un dialog *părinte-copil* despre publicațiile periodice la care este abonată familia voastră, utilizând pronume de politețe.

6. Identificați pronumele posesive și analizați-le după algoritmul cunoscut.

1. Un prieten al tău se plimba prin târg. 2. El era cu surorile sale.

7. În locul punctelor, plasați pronume posesive, cerute de context.

1. Atunci biata fată sărută mâna tată ... și pornește în lume. (I. Creangă)

2. Clavdia i-a dăruit colegei penarul...

8. Utilizați corect articolul posesiv.

1. Lupul schimbă (...) său păr, dar năravul niciodată. (V. Alecsandri) 2. Sărut (...) tale mâini, femeie.

9. Construiți trei enunțuri în care pronumele demonstrative *celălalt* să îndeplinească funcțiile:

a) atribut; b) complement direct; c) complement indirect.

10. Găsiți pronume demonstrative potrivite pentru substantivele evidențiate.

1. Bunicuța lui Păvălaș trăiește în *casa* ... de lângă pădure. 2. În *limba* .., limba moldovenească, mă înțeleg cu cei ce-i am alături.

11. Transformați pronumele demonstrative cu valoare adjectivală în cele cu valoare pronominală. Analizați, după algoritmul cunoscut, pronumele demonstrative.

1. Autorul acelei opere muzicale este Eugen Doga. 2. Elevii clasei acestea au ocupat primele locuri la olimpiada de limba moldovenească.

12. Un bun medicament este considerată și infuzia din mai multe plante medicinale. Descoperiți-le, completând careul. Analizați fonetic cuvântul obținut pe orizontala nr. 7.

1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									

1. Plantă mirositoare, tratează boli de inimă.
2. Plantă cu flori galbene, tratează răceala și procesele inflamatorii.
3. Plantă cu flori galbene mirositoare, bună pentru ceai, are efect antiinflamator.
4. Plantă care pișcă, dar tratează multe boli.
5. Plantă cu frunze aromate pentru ceai și dulceață, cu însușiri antibacteriene și calmante.
6. Plantă cu flori galbene, primele vitamine de primăvară, sporește pofta de mâncare.
7. Plantă cu flori galbene, bună contra bolilor de gât.
8. Plantă cu frunza lată, vindecă tusea, tămăduiește rănille.

AUTOAPRECIAȚI-VĂ!

- Fiecare însărcinare se apreciază cu un punct.**

Pronumele interogativ

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Pronumele care țin în locul unui cuvânt așteptat ca răspuns la întrebare se numesc interogative: <i>care? cine? ce? cât?</i> <p>Pronumele interogative îndeplinesc diferite funcții sintactice:</p> <ul style="list-style-type: none">– <i>subiect</i>: <i>Cine a venit?</i>– <i>nume predicativ</i>: <i>Ce ești tu?</i>– <i>complement direct</i>: <i>Ce citești?</i>– <i>atribut</i>: “<i>A cui fotografie e mai reușită?</i>”
--------------------------	--

Exersați!

512. Identificați pronumele interogative în propozițiile de mai jos; determinați ce parte de vorbire reprezintă cuvintele-răspunsuri. Citiți expresiv dialogul obținut.

Model: – Cine a venit în ospete?

– Bunelul (substantiv) a venit în ospete.

1. – Cine intră în clasă?

– . . .

2. Ce se aude?

– . . .

3. – Care cântă așa de frumos?

– . . .

4. – Câți elevi sînteți în clasă?

– . . .

- Analizați sintactic propoziția-răspuns la exemplul nr. 3.
- Analizați morfologic cuvîntul-răspuns care substituie pronumele interogativ din exemplul nr. 4.

N 1-4 513. Citiți replicile. Completați spațiile punctate cu propoziții interogative ce vor conține pronume interogative.

–

– Este sora mea.

–

– Învăță în clasa a 9-a.

–

– Este un copil-minune și are doar 10 ani.

–

– Scriitorul ei preferat este I. Druță.

- Demonstrați că ați obținut, prin substituirea spațiilor punctate, un dialog.

514. Construiți un dialog în baza conținutului unei opere, în care veți folosi și pronume interogative.

N 1-4 515. Construiți o convorbire telefonică. Imaginați-vă: ați participat la competiții sportive și ați fost absent/absentă la lecții. Îi sunați colegului de clasă să aflați orarul temelor de acasă, dar receptorul a fost ridicat de bunica acestuia. În timpul dialogului utilizați pronume interogative.

Nota bene!	• Pronumele interogative au următoarele forme de caz:	
		cine?
	N. A. cine; G. D. cui	
		ce?
	N. A. ce; G. D. –	
		care?
N. A. care?; G. D. cărui (a), cărei (a) – căroră		
		cît?
N. A. cît, cîtă – cîți, cîte; G. D. – cîtor		

N 1 516. Completați parantezele cu pronume interogative cerute de context.

1. (...) v-a fost primul antrenor?
2. (...) preferați: muzica, sportul sau distracțiile?
3. (...) prieteni din școală iubesc sportul?

4. (...) timp vă antrenați zilnic?
5. (...) datorați succesele obținute?

N 2 517. Citiți. Determinați funcțiile sintactice ale pronumelor interogative.

1. (Care) copil nu-i plac poveștile? (I. Druță)
2. D-poi (cine) nu-i place primăvara noastră? (L. Corneanu)
3. Cam (cît) hectare să fie arate?
4. (care) păsări călătoare le-ați confecționat colivii?

518. Descrieți rezumativ un dialog, fără a cita replicile vorbitorilor. Reflectați punctul de vedere al celui care întreabă:

Ce vrea să afle? Ce a reușit să afle? Ce concluzii a făcut? Identificați pronumele.

N 4 519. Citiți. Transformați propozițiile interogative afirmative în propoziții negative.

1. Cine a citit “Harry Potter” de J. K. Rowling?
2. Ce v-a plăcut mai mult din discursul Mărioarei?
3. Cui ați vrea să-i semănați în viață?
4. Cîte tablouri ați reușit să cumpărați?

Harry Potter

520. Construiți propoziții în care pronumele interogative să îndeplinească următoarele funcții sintactice:

subiect, nume predicativ, atribut, complement direct.

N 1-4 521. Citiți, apoi identificați funcția sintactică a pronumelor interogative.

1. Care recită atît de frumos? 2. Cărei probleme nu i-ai găsit rezolvare? 3. În dreptul căruia te-ai oprit? 4. Pe vremea cui s-au întîmplat acestea?

N 1-4 522. Citiți textul. Intitulați-l cu trei formule diferite selectate din text: un cuvînt, o îmbinare de cuvinte, un enunț. Formulați, printr-un enunț ideea principală.

Cuvîntul, acest har dumnezeesc, pe care-l are numai omul, are puteri miraculoase.

Cuvîntul poate ucide și poate învia, poate coborî și înălța. Primele cuvinte, pe care le aude un prunc în cîntecele de leagăn ale mamei, îl vor însoți toată viața, mîngîindu-i sufletul și ocrotindu-l pe drumurile grele ale vieții.

Cuvîntul “mama” are forță deosebită, semnificînd dragoste, gingășie, sacrificiu. El e în stare să ne întoarcă de pe căi străine la casa părintească, acolo unde ne așteaptă cea care ne-a dat viață.

Ce forță miraculoasă are cuvîntul unui medic, care cu vorba lui caldă îți insuflă speranță în ziua de mîine!

Dar un cuvînt spus la întîmplare, poate răni și chiar omorî. Nu în zadar în popor se spune: “Rana de cuțit se va tămădui, rana de cuvînt – niciodată.”

Ce zice sufletul unei bătrîne cînd i se spune în autobuz: “Mișcă-te! N-ai putut sta acasă?”

Ar fi bine ca toți să vorbească blînd și duios, căci avem o limbă de o rară frumusețe, de o muzicalitate deosebită.

- Rezumați, în scris, textul (30-40 cuvinte). Folosiți pronume.

N 1-4 523. Modificați “poveștile” ce urmează în așa fel încît să demonstrați, că sînteți un pasager inteligent.

1. În autobuz:

a) Faceți-vă drum spre ieșire cu coatele, dați-i jos din picioare pe toți, dar ieșiți primul!

b) Vorbiți, rîdeți tare, gesticulați, ca să vă audă și să vă vadă toți.

c) Dacă cineva nu vă ascultă sau vă face observație, atenționați-l sau amenințați-l.

2. La ieșire din autobuz arătați-i șoferului pumnul să înțeleagă cine sînteți.

- Identificați pronumele deja studiate.
- Scrieți cîteva sfaturi utile.
- Relatați o întîmplare după unul din proverbele propuse, în care veți folosi pronume interogative:
 1. De tăceai, filozof rămîneai.
 2. Limba te înalță, limba te doboară.
 3. Tăcerea e de aur.

N 1-4 524. Alcătuiți textul unei felicitări-surpriză cu explicații bazate pe anumite simboluri.

Model: (cu ocazia Zilei îndrăgostiților).

Surpriza mea e una simplă, dar reprezintă o floare veșnic dorită, ce simbolizează bucurie, speranță, duiosie, frumusețe, gingășie, dragoste. (*Răspuns: trandafirul*)

Pronumele relativ

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Pronumele nepersonal care face legătura între o propoziție subordonată și regenta ei se numește relativ.• Pronumele relative sînt omonime cu pronumele interogative: care, cine, ce, cît.• Pe lîngă pronumele relative simple, există și unul compus: <i>ceea ce</i>: <i>Țîmpul s-a răcît, ceea ce înseamnă că se apropie iarna.</i>
--------------------------	---

Exersați!

525. Citiți cu voce. Identificați pronumele relative.

1. Cine citește de mic, îi va fi ușor mai târziu. 2. Dintre sute de catarge/care lasă malurile,/ Cîte oare le vor sparge/ Vînturile, valurile? (M. Eminescu)

3. Cine zace aici știu cărările/ Ce străbat demult toate zările. (P. Boțu) 4. Limba noastră-i foc ce arde. (A. Mateevici) 5. Am întrebat cîți veterani vor fi prezenți.

- Numiți substantivul pe care-l înlocuiește pronumele relativ din enunțul nr. 5.

- Analizați sintactic propoziția a patra.

Nota bene!

- **Pronumele relative** au forme de caz omonime cu cele ale pronumelor interogative și pot avea funcțiile sintactice ale substantivului:
 - *subiect*: Fata *care* traversează strada este prietena mea.
 - *nume predicativ*: Cine este harnic acela este răsplătit.
 - *complement direct*: Sora pe *care* voi întâlni-o la gară vine de la Montreal.
 - *complement indirect*: Cartea despre *care* discutăm se află în bibliotecă.
 - *atribut*: Marea ale *cărei* valuri se domolise dormita.

526. Citiți. Aflați numărul și cazul pronumelor relative.

Sîntem cu tine, țară!

1. Sîntem fiice și feciori ai Patriei, la chemarea căreia am răspuns cu hotărîre: “Sîntem cu tine, țară!” 2. Cui i-e dor de-al său pămînt se ridică din mormînt. (Gr. Vieru) 3. La stînga-un lanț de munți, înalt și lung, de pe culmile căruia se zvîrl șuvoaie

bolovănoase. (A. Russo) 4. Mulți povesteau amintiri despre oamenii cu care s-au împrietenit și pe care nu i-au uitat. (A. Lupan) 4. În urmă am lăsat copacii care ne-au ademenit cu mirosul lor îmbățător.

N 1-4 527. Citiți. Determinați funcția sintactică a pronomelor relative. Susțineți sau contestați prin argumente afirmația A.Șalari (exemplul nr. 2).

1. Eu sînt cu acei care muncesc cinstit. 2. Acei ce au pierdut odată omenia știu că nu mai au ce pierde. (A. Șalari) 3. Numai Sandu tot gîndea că s-a-ntoarce învățătorul care l-a-nvățat să scrie. (Em. Bucov)

528. Citiți în gînd enunțurile. Explicați cum are loc acordul pronomelor relative cu articolele posesive.

1. Bate cu putere un izvor al cărui murmur se aude de departe. 2. Glia doinește jalea mamelor ai căror feciori au căzut în lupta din anul 2022. 3. Am multă speranță în acest neam a cărui adîncă cumiņtenie e tipărită într-o mulțime de proverbe. (V. Alecsandri) 4. Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau, răspunse Lăpușneanul, ai cărui ochi scînteiară ca un fulger. (C. Negruzzi)

529. Citiți în gînd enunțurile. Explicați cum are loc acordul pronomelor relative cu articolele posesive.

1. Omul care muncește peste tot reușește. 2. Mă gîndesc la ce voi face. 3. Pe cine aștepți acela nu vine. 4. Cui nu-i place cîntecul să nu-l asculte.

• Dezvăluți, într-un text coerent, sensul primului enunț.

530. Plasăți, în locul punctelor de suspensie, pronumele relativ *care* la forma de caz cerută de context.

Turiști

1. Satul natal . . . așezare este pitorească atrage mulți turiști. 2. I. Druță este un scriitor . . . creații literare reprezintă patrimoniul literaturii moldovenești. 3. Fata . . . o chem este colega mea de bancă. 4. Am citit cartea . . . mi-ai recomandat-o. 5. Ionel . . . ți l-am prezentat este campionul școlii.

531. Citiți cu voce. Indicați partea de vorbire de care depinde pronumele relativ.

1. Doina și Ion Aldea, care ne-au lăsat o muzică nepieritoare, au cântat mama, patria, l-au elogiat pe Mihai Eminescu. 2. Chopin, copilul-minune, polonezele căruia sînt eterne, a compus muzică de la 8 ani. 3. Muzica ce reprezintă sufletul este și adevărata limbă universală. 4. Voi avea mereu vîrsta pe care mi-o dă muzica atunci cînd o soarbe sufletul meu. 5. Prieten adevărat e acela care te sfătuiește de bine, dar nu acela care îți laudă nebuniile.

532. Citiți propozițiile. Arătați care este partea de vorbire prin care puteți înlocui pronumele relative.

1. Fiecare răzeș ce i se întîmpla în cale se uita lung la Rusanda... (I. Druță) 2. Iubesc foarte mult crinii a căror miros te îmbată. 3. Este fericit acela ce calcă tirania în picioare. 4. – Bine, dragul tatei, . . . alegeți un cal din herghelie, care-i vrea tu. (I. Creangă)

- Despărțiți frazele în propoziții.
- Explicați utilizarea virgulei la adresare.

533. Analizați pronumele relative după modelul dat.

Care copil ascultă de sfaturile celor mari, acela are succese în viață.

Model: care – pron. relat., se acordă cu subst. “copil” în gen, număr, caz (masc., sing., N), atribut.

1. Pentru egalitate în șanse, copiii cu dizabilități au dreptul să învețe în orice școală, ceea ce înseamnă că progresăm. 2. Să fie blestemat omul care-și vinde patria și limba maternă. 3. Eu laud ce e bine și rîd de ce e rău. (A. Donici) 4. Vom exista pe

acest pămînt atîta timp cît vom vorbi limba noastră strămoșească. 5. Să legănăm pruncuții care vin cu “doină, doină, cîntec dulce. . .” (N. Dabija)

534. Citiți. Formați fraze. Determinați felul (după structură) și funcția sintactică a pronumelui relativ.

1. Am vizionat spectacolul “Andrieș” a doua oară, ceea ce . . .
2. Tata mi-a explicat totul cu de-amănuntul, ceea ce . . .
3. În depărtare a început să tune și să fulgere, ceea ce . . .
4. I. Creangă vorbea cu copii foarte calm, ceea ce . . .

Model: Fiindu-mi prieten la nevoie, i-am acordat ajutorul necesar, ceea ce a demonstrat, încă o dată, prietenia noastră adevărată.

535. Să discutăm. Ce înseamnă *a fi un bun prieten*?

- Cine poate fi considerat prieten adevărat?
- Aveți un prieten?
- Personal, vă considerați un prieten adevărat? Motivați.
- Sînteți, întotdeauna, de acord cu părerile prietenului?
- Credeți că între prieteni pot exista și conflicte?
- Cum înlăturați conflictele?
- Ce însușire de caracter îl deosebește pe prietenul, pe care-l aveți, de ceilalți colegi?
- Care din calitățile propuse pot fi atribuite și prietenului dumneavoastră: ager, deștept, dibaci, iscusit, dezghețat, priceput.
- Descifrați maxima: “Oamenii inteligenți întotdeauna sînt cea mai bună carte de conversație.” (Goethe)
- Dacă prietenul dumneavoastră posedă calitățile sus-numite, poate fi considerat un om inteligent?

– Ce sentimente nutriți față de prietenul dumneavoastră: bucurie, jale, tristețe, compătimire, plăcere, încurajare, furie, uimire, încredere, durere, mulțumire, plăcere, ură, satisfacție, supărare, mînie, frică, speranță. Motivați-vă alegerile.

N 1-4 536. Citiți maximele. Identificați toate pronumele studiate pînă acum și indicați categoria din care fac parte. Formulați mesajul (1 enunț) fiecărei maxime.

1. Cel care merge cu ochii în pămînt se vede pe sine mai bine decît cel care se potrivește în oglindă. 2. Lumea nu-ți datorește nici pentru prinosul tău de muncă, atunci cînd acesta ți-a adus plăcere. 3. Un amor care se sfîrșește cu amicitie, nu a fost amor. (M. Eminescu) 4. Națiile care au pierdut șirul obiceiurilor părintești sînt nații fără rădăcini. (A. Russo) 5. Nu întreba cine va face, cine este acela care va începe, ci întreabă ce este de făcut. (G. Asachi) 6. Prostia din născare leac nu mai are; ea este o urîcioasă boală, ce nu se vindecă în școală. (I. Creangă)

Pronumele nehotărît

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Pronumele nepersonal care ține locul unui substantiv fără a preciza obiectul denumit de acesta se numește nehotărît.• Pronumele nehotărîte sînt simple (<i>altul, alta, unul, cutare</i>) și compuse (<i>oricine, fiecare, cineva, ceva, altceva, vreunul</i>).
--------------------------	--

Exersați!

537. Citiți propozițiile. Identificați pronumele nehotărîte. Determinați felul lor.

La sezătoare

1. Și ne ducem, băieții și fetele, unii la alții cu lucrul, ca să ne luăm de urît, lucrînd fiecare al său. (I. Creangă) 2. Un vis purtam în fiecare gîndire, cum lacul poart-o stea pe orice val. (M. Eminescu) 3. Nu știu altă

țară mai frumoasă decît țara mea. (P. Cruceanu) 4. Pe Rusanda o frămîntau gîndurile, unele mai vesele, altele triste.

N 4 538. Citiți. Formați pronumele nehotărîte compuse după modelele propuse. Explicați, oral, cum s-au format.

<i>Cuvinte</i>	<i>Pronume relative, nehotărîte</i>	<i>Pronume nehotărîte compuse</i>
ori + ...	cine, care, ce, cît	oricine, . . . , . . . ,
ori + și + ...	cine, care, ce, cît	orișicine, . . . , . . . , . . .
fie + ...	cine, care, ce, cît	fiecine, . . . , . . . ,
. . . + va	cine, care, ce, cît	cineva, . . . , . . . ,
alt + ... + va	cine, care, ce,	altcineva, . . . , . . . , . . .
oare + ...	cine, care, ce, cît	oarecine, . . . , . . . , . . .
vre + ...	unul, una	vreunul,

• Observați cum se ortografiază pronumele nehotărîte compuse.

N 3 539. Citiți enunțurile. Analizați formarea pronumelor nehotărîte compuse. Comentați ortografia lor.

1. Nucarul luat la trîntă cu vîntul voia să spună ceva în limba frunzelor. (P. Boțu) 2. Iar deasupra tuturor va vorbi vreun mititel,/ Nu slăvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el. (M. Eminescu) 3. Tresării, fiindcă cineva bătu la geam. 4. Fiecare arbor pe pămînt/Are-n el ceva dintr-o vioară. (L. Deleanu)

- Găsiți sinonimul cuvîntului *arbor*.
- De la cuvintele *pămînt*, *vioară*, formați, prin derivare, cuvinte noi.
- Analizați sintactic exemplul nr.4.

N 2 540. Citiți în gînd. Substituiți îmbinările de cuvinte evidențiate cu pronume nehotărîte.

1. Nu *te miri cine* putea urca acest munte.
2. Se auzi în depărtare glasul a *nu știu cui*.
3. Vreascurile pentru rug au fost aduse *nu știu de care* băieți.
4. În loc de palat, ca din pămînt, a răsărit bojdeuca a *nu știu cui*.

P e n t r u i n f o r m a ț i e: *cuiva*, *careva*, *oricine*.

Nota bene!

- Unele pronume nehotărîte se declină:
N. A. oricine; G.D. oricui;
N. A. oricare; G.D. oricăruia; oricăreia;
N. A. oricare; G.D. oricăror.
- Funcțiile sintactice ale pronumelor nehotărîte depinde de valoarea pe care o posedă în propoziție: adjectivală sau substantivală.

N 1 541. Citiți. Determinați genul și cazul pronumelor nehotărîte.

1. Orice pasăre pe limba ei pierde. 2. Pe zmeu nu-l răpune orice voinic. 3. Unul a spus o vorbă, altul – alta, și așa a trecut vremea pe neobservate. 4. Fiecare mișcare putea fi auzită, căci în jur domnea liniștea.

- Identificați celelalte pronume prezente în exercițiu.

N 3 542. Indicați funcția sintactică a pronumelor nehotărîte atestate.

1. Întotdeauna, cu plăcere, ajut pe oricine. 2. Citind, studiind și învățând, Alexandra a devenit alta. 3. Am discutat cu fiecare despre viitoarea excursie. 4. Orice elev își dorește o notă bună la examen. 5. În prezent, povețile oricui sînt binevenite. 6. În timpul dezbaterilor, el s-a comportat ca oricare.

- Găsiți cîte un sinonim pentru cuvintele *binevenite*, *dezbaterilor*.

543. Completați spațiile punctate cu pronume nehotărîte.

oricine Mi-e tot una . . . îi vei spune

unul I-am spus . . . să mă aștepte.

fiecare Să-i vorbești . . . fete în parte.

altul Ce ție nu-ți place . . . nu-i face

544. Citiți în gând. Transformați enunțurile astfel încît pronumele nehotărîte să obțină valoare adjectivală.

1. Le-am spus tuturor o poveste interesantă. 2. Teza a fost susținută de fiecare. 3. Coperta aceasta este de la alta. 4. În această lume fiecare își găsește locul. 5. Calculatorul este al altuia.

- Ce fel de predicat conține exemplul nr. 5?

N 1-4 545. Construiți propoziții în care pronumele nehotărâte *orice*, *alta*, *orișicare*, *cutare* să aibă atât valoare substantivală, cât și valoare adjectivală.

N 1-4 546. Analizați pronumele nehotărâte după algoritmul:

- categoria pronumelui;
- simplu/compus;
- forme de gen, număr, caz;
- valoare adjectivală/substantivală;
- funcția sintactică.

1. Orice casă, orice locușor din țara aceasta ne este scump. 2. Sîntem bucuroși de orice oaspete venit la noi. 3. Bătrîna spune, neobosit, tuturora povestea eroică a lui Nicandru. (G. Adam) 4. Nicandru își amintise că împrumutase cuiva cartea. (A. Lupan)

Țara mea

Model: Sîntem bucuroși de sosirea fiecărei păsări.

Fiecărei – pron. nehot., compus, fem., sing., c. G. val. adjectivală, atribut.

547. Povestiți succint textul după un plan simplu.

Superstițiile

Cuvîntul *superstiție* ne-a venit din limba latină și înseamnă credință greșită în unele întîmplări sau semne ce pot prevesti evenimentele viitoare, de obicei, rele. De pildă, dacă un motan negru sau un iepure ți-a trecut drumul, înseamnă că nu-i a bine. Dacă ai vărsat sare pe masă, te vei certa neapărat cu prietenii. Dacă pe ușa vreunei locuințe se vede cifra 13, nici să nu-i calci pragul: te poți aștepta la mari neplăceri! Dacă

întâlnești o femeie care duce căldări pline cu apă, e semn bun și o să-ți meargă și ție din plin.

Toate aceste superstiții își trag obârșia din credințele îndepărtaților noștri străbuni. Dacă un vânător murea la vânătoare, însemna că l-a ucis un duh rău, i-a curmat viața. Strămoșii credeau că un astfel de duh se putea cuibări într-un animal.

Cifra 13 îi sperie și ea pe oamenii superstițioși. Să-l luăm, mă rog, pe 12. O cifră normală, comodă, care înseamnă o duzină. Poți face cu ea tot ce vrei: s-o împarți în două, în trei, în patru, ba chiar și în șase părți. Dar ia adaugă-i o unitate – s-a zis cu toate însușirile ei folositoare.

Iată de unde au ajuns pînă la noi superstițiile – de dincolo de negura vremurilor.

(Din “Vreau să știu”)

- N 4** • Răspundeți desfășurat la întrebarea: “ E necesară oare păstrarea culturii spirituale?”
- N 3** • Culegeți, din satul (orașul) natal, proverbe, zicători, cimilituri.
- N 1-2** • Întrebați bunicii, părinții, prietenii cu ajutorul căror semne ale naturii prezic timpul.
 - Identificați felul pronumelor din textul “Superstițiile”.

Pronumele negativ

Repere teoretice!	<ul style="list-style-type: none">• Pronumele care neagă existența unei persoane sau a unui obiect se numește negativ. Formele pronumelui negativ sînt: <i>nimeni (nimenea, nime)</i>, care se referă la persoane; <i>nimic (nimica)</i> – se referă la lucruri; <i>nici unul (un), nici una (o)</i>.• Pronumele negativ se folosește, de obicei, în propoziția negativă: <i>Nimeni</i> nu e uitat, <i>nimic</i> nu se uită.
--------------------------	---

Exersați!

548. Identificați pronumele negative. Determinați locul cui îl țin, afirmă sau neagă existența persoanelor, obiectelor.

1. Toți se plîng de bani, dar de minte nimeni. (A. Lupan) 2. Nici una din melodiile ascultate nu a rămas neapreciată. 3. Și nimic nu-mi satură privirea, cînd sub cerul Patriei mă știu. (P. Cruceniuc) 4. Nu, nimeni n-a zărit nimic. (L. Deleanu) 5. Și rătăcit în noaptea fără capăt, de nimeni, de nimic n-o să mă tem. (P. Zadnipru)

• Este pronumele negativ un pronume personal? Meditați! Motivați!

549. Citiți cu voce. Care din pronumele negative neagă existența persoanelor și care – a lucrurilor?

1. Cum nimeni altul, am așteptat rezultatele concursului. 2. Nimic nu poate da atîta rod,/Cît poate da frăția-ntre noroade. (L. Deleanu) 3. Nu e nimic mai scump decît pîinea, de aceea nimeni să nu uite prețul acestei comori. 4. Nu-i este permis nimănuui s-o risipească, deoarece pîinea n-o înlocuiește nimic, nici chiar aurul.

**Repere
teoretice!**

- Pronumele negativ *nimeni* se declină:
N. A. nimeni (nimenea)
G. D. nimănuui (nimănuia)
- Îmbinările *nici unul*, *nici una* au forme de caz în genitiv – dativ: *nici unuia*, *nici uneia*.

550. Citiți enunțurile. Determinați cazul pronumelor negative.

1. Dorul de copii al fiecărei mame nu seamănă cu dorul nimănuui.
2. Nimeni nu poate afirma: “Eu știu despre toate de pe acest pămînt.”
3. Răul ce și-l face omul singur nimeni altul n-ar putea să i-l facă.
4. S-a uitat în jur, dar n-a văzut pe nimeni și nimic.

• Prezentați în scris ideile pe care le aveți în legătură cu subiectul afirmației nr. 2.

551. Citiți cu voce enunțurile. Determinați funcțiile sintactice ale pronumelor negative.

1. Nici unul însă, dragi copii,/Nici unul nu se plînge! (V. Alecsandri) 2. O mulțime de feciori de crai și de împărați au venit, dar nici unul din ei n-a făcut nici o ispravă. (I. Creangă) 3. Și adînc e încrus-

tată-n memoria inimii/Clipa durerii ce n-o știe nimenea. (P. Boțu) 4. Și nime-n urma mea/Nu-mi plîngă la creștet. (M. Eminescu)

N 4 552. Citiți, apoi realizați textul coerent “Dulcea mea copilărie.” Folosiți pronume.

Primăvara îmi aducea libertatea câmpului verde, unde alergam după fluturi și nu puteam prinde nici unul. Și această libertate n-aș fi cedat-o nimănui, n-aș fi cedat-o pentru nimic în lume. Azi primăvara copilăriei mele rămîne cu mine, căci nimeni nu-i în stare să mi-o răpească, nimic n-o poate întuneca. (G. Meniuc)

553. Citiți și identificați cînd pronumele negative au valoare substantivală și cînd – valoare adjectivală.

1. Leul bătrîn, neputincios îți pare/O fiară foarte de nimica.(A. Donici) 2. Numai tu vei avea/Ce nu are nimenea. (M. Eminescu) 3. E toamnă, e sfîrșit de toamnă și pădurea nu crede nimănui. (I. Druță) 4. Iar unde e păstorul de nimică,/Nici cîinii nu-s de frică. (A. Donici)

- Prezentați clasei dialogul alcătuit (6-8 replici) în baza enunțului nr.1.

N 3-4 554. Elaborați un text prin care veți exprima opinia despre necesitatea sacrificiului pentru atingerea unui scop. Referiți-vă la experiența personală.

• Utilizați, pe alocuri, pronume negative. Determinați cazul și funcția sintactică a pronumelor utilizate.

N 1-4 555. Analizați pronumele negative după algoritmul:

- categoria pronumelui;
- forma de caz;
- valoarea adjectivală/substantivală;
- funcția sintactică.

1. Tu ești un nimeni. 2. Pe nici unul nu-l cunosc. 3. Făt-Frumos nu se teme de nimeni și de nimic. 4. N-am spus minciuni nimănui.

 N 1-4 556. Analizați, după algoritmeele cunoscute, toate pronumele pe care le veți afla în textul:

Capacitățile și talentul

Capacitățile sînt niște minunate cadouri pe care natura le dăruie fiecărui om. Unul capătă mai multe, altul mai puține. În timp ce al treilea se consideră lungă vreme lipsit cu totul de capacități. Și, cînd colo, descoperă că are niște calități extraordinare. Se trezește în el, de pildă, darul de a face invenții, aptitudinea pentru desen sau darul pentru a compune versuri.

Dar ce este talentul? Niște capacități foarte mari într-un anumit domeniu, spre exemplu, în cel al muzicii, al creației literare sau al picturii.

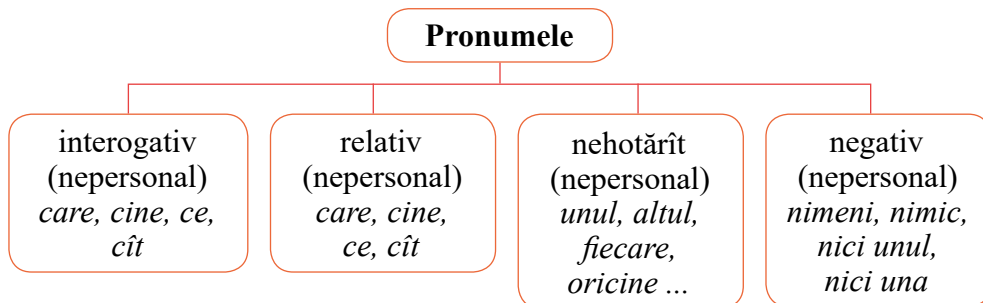
Dar poate fi talentat nu numai un muzicant, poet sau pictor. Există oameni capabili și talentați printre persoanele de diferite profesii.

Fiecare om își are capacitățile sale care pot fi dezvoltate cu ajutorul muncii și priceperii.

- Găsiți în text numeralul ordinal și analizați-l morfologic și sintactic.
- Descoperiți în text sinonimul cuvîntului *darul*.
- Declinați *niște cadouri* la cazurile G., D., apoi plasați-le în contexte (oral).
- Meditați! De ce se spune: “Talent înseamnă muncă și iar muncă.”?

557. Citiți schema recapitulativă, exemplificați definițiile, consolidându-vă astfel cunoștințele căpătate în urma studierii capitolului *Pronumele*.

Schemă recapitulativă

AUTOEVALUARE

I.

1. Pronumele este partea de vorbire care uneori:
 - a) se conjugă;
 - b) se declină;
 - c) nu își schimbă forma.
2. În propoziția: “*Ea este Ioana.*”, cuvântul *ea* ține locul:
 - a) unui substantiv și este pronume personal;
 - b) unui verb și este verb;
 - c) unui adjectiv și este substantiv.
3. “Ai noștri au plecat la spartachiadă.” În această propoziție pronumele posesiv are:
 - a) valoare substantivală;
 - b) valoare adjectivală;
 - c) valoare adverbială.
4. În exemplul: “Cartea aceasta este un cadou din partea mamei.”
 - a) pronumele posesiv însoțește un verb și este complement;
 - b) pronumele demonstrativ însoțește un substantiv și este atribut;
 - c) pronumele demonstrativ nu însoțește un substantiv și este subiect.
5. În propoziția: “Caietul său este pe bancă.”, cuvântul “său” este:

- a) pronume reflexiv și are funcția sintactică de atribut;
 - b) pronume posesiv și are funcția sintactică de atribut;
 - c) pronume personal și are funcția sintactică de subiect.
6. “Propunerile acestora sînt binevenite.” În propoziție există:
- a) pronume demonstrativ de apropiere;
 - b) pronume personal;
 - c) pronume demonstrativ de depărtare.
7. Pronumele negativ:
- a) indică o persoană;
 - b) ține locul unei persoane;
 - c) neagă existența unei persoane sau a unui obiect.
8. În propoziția: “Și-a pregătit lecțiile în sala de lectură”, cuvîntul evidențiat este:
- a) conjuncție;
 - b) pronume personal;
 - c) pronume reflexiv.
9. Pronumele nehotărît:
- a) este personal și ține locul unui substantiv;
 - b) este nepersonal și nu ține locul unui substantiv;
 - c) este nepersonal, ține locul unui substantiv, fără a preciza obiectul denumit.
10. Cuvîntul *i* este pronume personal cu funcția sintactică de complement direct în propoziția:
- a) *Casa-i nouă se vedea de departe.*
 - b) *I-am spus-o în față;*
 - c) *I-ai întîlnit la stadion.*
11. Pronumele interogativ îl aflăm într-o propoziție:
- a) enunțiativă;
 - b) interogativă;
 - c) exclamativă.
12. “Aseară a venit *la noi* bunelul.” Construcția evidențiată este:
- a) complement circumstanțial de loc (prepoziție + pronume personal);
 - b) complement indirect (prepoziție + pronume posesiv);
 - c) altă variantă;

13. Pronumele care țin locul unui cuvânt așteptat ca răspuns la întrebare se numește:

- a) relativ;
- b) nehotărît;
- c) interogativ.

14. “Nu vă jucați cu viața-*ne!* ” Cuvîntul evidențiat este:

- a) pronume personal;
- b) pronume posesiv;
- c) pronume demonstrativ.

15. În propoziția: “Ce citești acum?”, pronumele are funcția sintactică:

- a) atribut;
- b) complement direct;
- c) complement circumstanțial.

16. În exemplele:

1. “ Numai *acesta* studiază.”;

2. “I-am oferit locul *acestei* bătrîne.”, cuvintele evidențiate sînt:

- a) pronume demonstrative cu rol sintactic de subiect;
- b) pronume demonstrative cu funcția sintactică de atribut;
- c) pronume demonstrative cu rol sintactic de subiect (ex. nr. 1) și atribut (ex. nr. 2).

17. Pronumele relativ face legătura între:

- a) două propoziții independente;
- b) două cuvinte;
- c) propoziția subordonată și regentă.

18. Propoziția corectă este:

- a) Însuși Petrică a rezolvat problema.
- b) Petrică însăși a rezolvat problema.
- c) Petrică înșiși a rezolvat problema.

19. “*Mata* aprinde focul, iar *dumneata* odihnește-te după un drum lung.”
Cuvintele evidențiate sînt:

- a) substantive în vocativ;
- b) pronume de accentuare;
- c) pronume de politețe.

20. Alegeți forma corectă:
- Citesc unor colege ale mele;
 - Citesc unor colege alor mele;
 - Citesc unor colege a mele.
21. “*Nimeni și nimic* nu se trece cu vederea.” Cuvintele evidențiate sînt:
- substantive;
 - pronume negative;
 - adverbe.
22. În propoziția: “Am dat fiecăruia cîte un stilou.”, există:
- pronume relativ;
 - un pronume personal și un pronume relativ;
 - un pronume nehotărît.
23. Precizați valorile morfologice ale proumelor evidențiate în propozițiile:
- “Am întrebat *care* copil știe povestea “Capra cu trei iezi.”
 - “*Care* elev sosește primul, acela este considerat cîștigător.”:
- substantială;
 - adjectivală;
 - adverbială.

II.

1. Fără a recurge la dicționar, explicați sensul cuvîntului *autoapreciere*, apoi comparați-vă explicațiile cu articolul lexicografic din dicționar. Răspundeți în scris la întrebările: cum se formează autoaprecierea?, cine sînt persoanele de care depinde formarea autoaprecierii noastre? Folosiți pronume.
2. Traduceți în limba ucraineană propozițiile.
- Respectă patria oricărui om, dar pe a ta iubește-o. (G. Keler)
 - Îți iubești patria nu pentru că-i mare, ci pentru că e a ta. (Seneca)
 - Orice rană cauzată Patriei o simte fiecare dintre noi pînă în adîncul inimii sale.

(V. Hiugo)

- Identificați pronumele în propozițiile obținute prin traducere. Reprezintă același tip de pronume ca și cele din limba moldovenească?
- Răspundeți printr-un raționament la întrebarea: “Ce înseamnă pentru noi patria?” Folosiți pronume.

3. Analizați sensul proverbului: “ Mai bine să suporti tu o insultă, decât s-o pricinuiеști altcuiva.” (Platon), răspunzînd consecutiv (de 5 ori) la întrebarea *de ce?* Folosiți pronume.

Vacanța cea mare...

Potecile ei pornesc de la pragul școlii. Multe povețe, multe îndemnuri și sfaturi se pot da la acest prag de vacanță, însă țineți bine minte un lucru: vacanța e în mâinile voastre. Cum va decurge ea pentru fiecare, depinde de voi înșivă. Sper totuși că vacanța, care începe astăzi, va fi nu numai cea mai lungă, dar și cea mai frumoasă, adică cea mai interesantă și folositoare.

Drum bun în vacanța cea mare, stimați elevi!

Autoarea manualului

DICȚIONAR EXPLICATIV

A

- abandona (-ez)** *vb.* – a părăsi; a renunța.
accelera (-ez) *vb.* – a iuți, a grăbi.
agă, *s.m.* – ofițer în vechea armată otomană.
agale *adv.* – fără grabă, domol.
ambiguu, -uă, *adj.* – neclar, neprecis, cu mai multe înțelesuri.
ameriza, *vb.* (despre hidroavioane) – a coborî și a aluneca pe suprafața apei pînă la oprire.
amidon, *s.n.* – substanță organică aflată în semințele, tuberculele sau fructele unor plante.
antipatic, -ă, *adj.* – nesuferit, respingător.
antologie, -ii, *s.f.* – culegere de lucrări alese dintr-unul sau mai mulți autori.
apela (-ez) *vb.* – a se adresa cuiva cu o cerere.
aprod, -zi, *s.m.* – 1. (în trecut) slujbaş care păzea sălile și introducea publicul în unele instituții. 2. (ist.) fecior de boier care slujea pe lîngă domnitor ca paj sau scutier; ostaș din garda domnească.
astral, -ă, *adj.* – (al aștrilor, al corpurilor cerești) care vine de la aștri.
astru, aștri, *s.m.* – corp ceresc; stea.

B

- balerin, -ă, -i, -e**, *s.m.* – dansator (dansatoare) din corpul de balet al unui teatru.
balet, -e, *s.n.* – 1. dans artistic cu figuri executate după o compoziție muzicală;
2. ansamblu de balerini și balerine.
banal, -ă, *adj.* – lipsit de originalitate; obișnuit, de rînd.
bard, barzi, *s.m.* – poet național.

- benefic, -ă**, *adj.* – binefăcător, favorabil.
bele-arte *s.f., pl.* – arte frumoase (pictură, sculptură etc.)
bir, -uri, *s.n.* (ist.) – 1. dare, impozit. 2. tribut.
bizar, -ă, *adj.* – ciudat, neobișnuit.
boi, -iuri – statură, înfățișare.
buchetieră, -e, *s.f. (inf.)* – florăreasă.
bună-credință, *s.f.* – 1. convingere că ceea ce faci este bine. 2. sinceritate.

C

- cacofonie, -ii**, *s.f.* – alăturarea neplăcută de sunete; urîțenie; lipsă de armonie.
cadaveric, -ă, *adj.* – ca de cadavru, galben, palid.
calambur, -uri, *s.n.* – joc de cuvinte bazat pe deosebirea de sens a unor cuvinte asemănătoare ca pronunțare.
captiva (-ez) *vb.* – a cuceri, a fermeca, a atrage (pe cineva).
cascadă, -e, *s.f.* – torent de apă care cade de la mare înălțime.
catastif, -e, *s.n.* – registru, condică.
cazanie, -ii, *s.f.* – 1. predică. 2. carte de predici religioase.
cneaz, s.m. – șef al unui mic stat feudal. 2. prinț.
cleveti (-esc) *vb.* – a vorbi de rău pe cineva, a ponegri.
comestibil, -ă, *adj.* – care poate servi ca hrană, bun de mîncat.
compasiune *s.f.* – milă, compătimire.
competiție, -ii, *s.f.* – concurs, întrecere sportivă.
confuz, -ă, *adj.* – 1. neclar, nedeșluit. 2. încurcat.
congres, -e, *s.n.* – întrunire a membrilor sau a delegațiilor unui partid politic, al unei organizații etc.

pentru discutarea unor probleme importante, pentru luarea unor hotărâri corespunzătoare.

consecință – urmare, rezultat.

cosmonaut, -ă, -ți, -te, s.m. și f. – pilot sau călător pe navele care străbat spațiul cosmic din sistemul solar; astronaut.

cosmos s.n. – 1. lumea care ne înconjoară, infinită în timp și spațiu, universul; 2. spațiul cosmic din vecinătatea Pământului, din sistemul nostru solar.

crîmpei, -ie, s.n. – bucată din ceva, porțiune, fărîmă; fragment, frîntură.

cupid, -ă, adj. – lacom, hrăpăreț.

cuteza vb. – a îndrăzni, a se încumeta.

cuviință, -e, s.f. – regulă de bună purtare.

ceremonie, -ii, s.f. – 1. solemnitate; paradă. 2. ansamblu de reguli la solemnități, slujbă religioasă.

cronicar, -i, s.m. – 1. autor de cronici și letopisețe. 2. ziarist sau colaborator la un ziar sau la o revistă care scrie cronici literare, muzicale etc.

cronică, -i, s.f. – 1. însemnări istorice, obișnuite în evul mediu, în care se treceau, în ordinea în care s-au desfășurat, evenimentele din viața unui popor; letopiseț. 2. articol de ziar sau revistă în care se discută întîmplări la ordinea zilei.

D

debuta (-ez) vb. – a face începutul într-o meserie, într-o carieră artistică, literară etc.

decis, -ă, adj. – 1. hotărît în convingeri; neșovăitor 2. statornicit.

denunța, vb. – 1. a anunța autorităților o încălcare a legii. 2. a comunica oficial că o înțelegere a luat sfîrșit.

delatiune, -i, s.f. – denunțare (făcută cu rea intenție, pentru profit personal).

delega, vb. – a împuternici sau a trimite pe cineva cu o misiune specială.

depista (-ez), vb. – a descoperi sau a găsi ceva ascuns, tăinuit.

deplorabil, -ă, adj. – de plîns, jalnic.

deșeu, -uri, s.n. – parte care rămîne dintr-un material la fabricarea sau confecționarea unor obiecte și care nu mai poate fi folosită pentru același scop; rămășiță.

discipol, -i, s.m. – persoană care își însușește și continuă învățăturile sau principiile unui maestru.

divulga vb. – a da pe față un secret.

dotat, -ă, adj. – înzestrat deosebit, cu talent.

duios, -oasă, adj. – 1. mîngîietor, blînd. 2. iubitor; sentimental. 3. trist, jalnic.

E

echivoc, -ă, adj. – cu două înțelesuri; neclar, nelămurit; suspect.

ecuator, s.n. – cerc imaginar care împarte Pământul în două jumătăți egale, emisfera de nord și emisfera de sud.

edificiu, -ii s.n. – clădire mare, cu aspect deosebit.

electrotehnică s.f. – ramură a tehnicii care studiază posibilitățile de folosire a electricității în tehnică, în industrie etc.

elogiu, -ii, s.n. – laudă deosebită; preamărire, slăvire.

embrion, -i, s.m. – 1. primul stadiu din viața unui organism 2. (fig.) început, punct de plecare.

epistolă, -e s.f. – scrisoare.

escadron, -oane, s.n. – subunitate a unui regiment de cavalerie.

evaziv – șovăitor.

excendent, -e, s.n. – prisos, surplus.

F

faimă, -e, s.f. – renume, fală, reputație.

fantastic, -ă, adj. – 1. creat de imaginație, ireal. 2. minunat, măreț.

3. extraordinar, foarte mare, grozav.
febră *s.f.* – temperatură ridicată a corpului, mai mare decât cea normală, cauzată de boală.
feeric, -ă, adj. – nespus de frumos, încântător, plin de poezie și farmec, ca în povești.
fermitate *s.f.* – hotărîre neclintită, statornicie, tărie morală.
fertil, -ă, adj. – 1. roditor 2. (fig.) bogat.
fidel, -ă, adj. – 1. credincios (statornic în sentimente); constant. 2. întocmai, precis.
flamură, -i, s.f. – steag, drapel.

G

- gheizer, -e, s.n.** – izvor țîșnitor de apă fierbinte și abur care izbucnește din cînd în cînd în regiunile vulcanice sub forma unor coloane.
genealogic, -ă, adj. – care privește genealogia (gradul de înrudire).
genealogie, -ii, s.f. – înșirare sistematică a membrilor unei familii (pornind de la strămoși), făcută cu scopul de a stabili originea și gradul lor de înrudire.
gloabă, -e, s.f. – 1. cal neputincios; mîrtoagă. 2. (ist.) oaste recrutată din țărănime.
grotesc, -ă, adj. – de un comic neobișnuit, foarte caraghios.

H

- hazard, -uri, s.n.** – 1. întîmplare neprevăzută, destin, soartă. 2. risc.
hidroavion, -oane, s.n. – avion prevăzut cu dispozitive care îi permit să folosească suprafața apei, în locul unui teren.
holdă, -e, s.f. – cîmp semănat cu același fel de plante.
hrăpăreț, -eață, adj. – lacom de avere, de cîștig; nesățios.

I

- iezer, -e, s.n.** – baltă sau lac adînc.
imens, -ă, adj. – 1. foarte mare, nesfîrșit. 2. foarte numeros, foarte important.
imperiu, -ii, s.n. – 1. împărăție. 2. statul dominant împreună cu regiunile cotoprite de el.
impecabil, -ă, adj. – fără cusur, fără defect; perfect.
incognito *adv.* – într-ascuns, sub nume fals, ascunzîndu-și adevăratul nume.
infantil, -ă, adj. – de copii, pentru copii, referitor la copii. 2. copilăresc, nesocotit, nereserios.

Î

- îndatina (-ez) vb.** – a se statornici, a se înrădăcina; a deveni obicei sau datină.
întregi – a completa.
înruni (-esc) vb. – 1. a aduna, a strînge la un loc. 2. a conține în sine, a însuma.
întesa vb. – 1. a umple tare, a tixi. 2. a se îndesi.

J

- jeț, -uri, s.n.** – scaun cu spetează și brațe.
juvenil, -ă, adj. – 1. tineresc.

L

- lapsus, -uri, s. n.** – 1. neputință momentană de a-și aminti ceva. 2. folosirea, din neatenție, a unui cuvînt în locul altuia.
labirint, -uri, s.n. – 1. construcție cu foarte multe camere și galerii, astfel situate, încît să nu se poată găsi ieșirea. 2. încurcătură, confuzie.
libert, -ți, s.m. – sclav roman eliberat.
literalmente, adv. – în adevăratul înțeles al cuvîntului, așa cum s-a spus, întocmai. 2. cu desăvîrșire, cu totul.

logofăt, -eți, s.m. – 1. șeful cancelariei domnești. 2. secretar, scriitor într-o cancelarie.

M

manager, -i, s.m. – 1. persoană care conduce o întreprindere, o afacere.

marochin, s.n. – piele de capră, de oaie, tăbăcită într-un anumit fel, pentru a căpăta lustru cu finețe.

melasă s.f. – lichid brun, siropos, rămas de la fabricarea zahărului.

meloman, -ă, -i, -e, s.m. și f. – persoană care iubește cu pasiune muzică.

miraculos, -oasă, adj. – 1. uimitor, extraordinar. 2. supranatural.

mocan, -i, s.m. – 1. proprietar al unei turme de oi, cioban. 2. nume dat unui locuitor din regiunile muntoase.

monah, -i, s.m. – călugăr.

monarhie, -ii, s.f. – formă de guvernământ a unui stat în care o singură persoană, monarhul, conduce statul.

monarh, -i, s.m. – conducător suprem (rege, împărat etc.) al unei monarhii.

N

nălucă, -i, s.f. – 1. ființă fantastică imaginară. 2. iluzie, închipuire.

neprihănit, -ă, adj. – curat, nevinovat.

nimb, -uri, s.n. – 1. cerc luminos cu care sînt înconjurate, în pictura bisericească, capetele sfinților. 2. glorie, măreție.

nocturn, -ă, adj. – de noapte, noptatic.

O

oacheș, -ă, adj. – brunet, negricios.

obelisc, -uri, s.n. – piramidă egipteană sau monument modern de forma unui stîlp înalt și ascuțit la vîrf, alcătuit de obicei dintr-un singur bloc de piatră.

obîrșie, -ii, s.f. – 1. punct de plecare, început, origine, izvor. 2. locul unde

s-a născut cineva; familia din care se trage.

oboroc, -oace, s.n. – 1. vas din scoarță de tei folosit ca măsură de capacitate pentru cereale. 2. coș de nuiete fără fund, în care se prinde peștele.

obuz, -e, s.n. – proiectil de formă cilindrică care este aruncat spre obiectiv cu ajutorul unui obuzier sau tun.

ogoi, (-iesc) vb. – a (se) liniști, a (se) domoli, a (se) calma.

orgoliu, -ii, s.n. – mîndrie exagerată, îngîmfare, trufie.

osîndi, (-esc) vb. – 1. a condamna. 2. a sili, a obliga; constrînge. 3. a dezaproba, a înfieră.

otoman, -ă, adj. – turcesc.

P

pajiște, -e, s.f. – loc acoperit cu iarbă măruntă și deasă.

panțir, -i, s.m. – soldat călăreț îmbrăcat în zale.

peisaj, -e, s.n. – 1. priveliște din natură prinsă dintr-o singură privire. 2. pictură reprezentînd un colț din natură. 3. descriere a naturii în opere literare.

perfora (-ez), vb. – a găuri, a străpunge.

perlă, -e, s.f. – piatră prețioasă de culoare cenușiu-argintie, în formă de sfere mici de cîtiva mm, produsă de anumite scoici.

pită, -e, s.f. – 1. pîine. 2. (fig.) slijbă, funcție.

pitoresc, -ească, adj. – colorat, încîntător.

plachetă, -e, s.f. – 1. broșurică, volumaș, cărțuție. 2. medalie pătrată sau dreptunghiulară, modelată pe o singură față.

planetă, -e, s.f. – corp ceresc fără lumină proprie, care se învîrte în jurul Soarelui sau a unei stele, de la care primește lumină și căldură.

pneumatic, -ă, adj. – 1. care funcționează cu aer comprimat. 2. care comprimă sau evacuează aerul.

pogonici s.m. – băiat care mîină vitele ce trag plugul.

prapur, -i, s.m. – 1. steag ostășesc. 2. steag bisericesc cu imagini religioase, purtat la procesiuni și la alte servicii religioase.

pribeag, -ă, adj. – 1. rătăcitor din loc în loc; hoinar. 2. refugiat, fugar, exilat, emigrant. 3. singur, izolat, răzleț.

previzibil, -ă, adj. – care poate fi prevăzut.

principe, -i, s.m. – fiu al unui rege, al unui domnitor; șef al unui principat, prinț.

principat, -e, s.n. – țară sau regiune autonomă condusă de un principe sau de un voievod.

prospect, -e s.n. – afiș, anunț, broșură în care se prezintă pe scurt informații asupra unor activități, a unor produse care se realizează etc.

protagonist, -ă, -ști, -e, s.m. – actor principal într-o piesă de teatru.

2. personaj principal într-o operă literară. 3. reprezentant de frunte; fruntaș, inițiator.

provizoriu, -ie, adj. – temporar, vremelnic.

potabilă adj. – apă bună de băut.

păs, -uri, s.n. – necaz, supărare; suferință, durere.

R

racorda (-ez) vb. – a lega, a împreuna.

răboj, -uri, s.n. – însemnare prin creștătură în lemn; socoteală, calcul.

răgaz, -uri, s.n. – 1. repaus, odihnă. 2. pauză, amîinare.

regreta (regret) vb. – părere de rău.

relata (-ez) vb. – a povesti, a istorisi, a descrie.

retuș, -uri, s.n. – îndreptare, corectare.

rural, -ă, adj. – de (la) sat, sătesc.

S

sămeș, -i, s. m. – funcționar care strîngea birul.

secund, -nzi, s.m. – adjunct și înlocuitor al căpitanului de vas.

semeț, -eață, adj. – 1. mîndru, falnic, măreț. 2. trufaș, obraznic. 3. îndrăzneț, curajos.

splendid, -ă, adj. – minunat, admirabil, încîntător; strălucitor, măreț.

superb, -ă, adj. – măreț, impunător; impresionant, minunat. 2. mîndru, semeț.

Ș

șaretă, -e, s.f. – trăsurică ușoară (cu două roți).

șezlong, -uri, s.n. – scaun mare pentru odihnă, cu spătar înclinat după preferință.

șoca (-șocez) vb. – a impresiona sau a surprinde pe cineva prin vorbe sau gesturi.

T

taclale s.f. pl. – conversație, taifas, pălăvrăgeală.

tiran, -ă, s.m. – crud, nemilos; autoritar, despotic.

tîlc, -uri, s.n. – 1. înțeles, sens, semnificație. 2. socoteală; explicație. 3. pildă, fabulă.

turneu, -ee, s.n. – deplasare, voiaj.

trivial, -ă, adj. – ordinar, josnic; nerușinat, necuviincios.

tom, -uri, s.n. – volum dintr-o carte; carte.

Ț

țanc, -uri, s.n. – vîrf ascuțit de stîncă.
țarină, -e, s.f. – cîmp cultivat, ogor, arătură. 2.hotar.
ținută – comportare.
țineș, -ă, adj. – care ținește bine.

U

unanim, -ă, adj. – primit sau aprobat de toți; care aparține tuturor; frontal.
univoc, -ă, adj. – cu același nume, omonim.
unduios, -oasă, adj. – cu valuri. 2. mlădios, modulat.
urgie, -ii, s.f. – 1. nenorocire mare care se abate asupra cuiva. 2.ură, furie.

V

vamă, vămi, s.f. – 1. instituție de stat prin care se exercită controlul și se

incasează taxa asupra mărfurilor importate sau exportate 2. taxă pentru o marfă care trece dintr-o țară în alta.

veac, -uri, s.n. – 1. interval de timp de o sută de ani; secol. 2.veșnicie, eternitate.

vibra (-ez) – 1. (despre corpuri elastice) a tremura, a trepida. 2. (despre sunete) a răsună (în ecou).

vizir, -i, s.m. – (înv., în țările musulmane) ministru.

vlagă, s.f.– putere, forță, vigoare.

vrăjmaș, -ă, s.m. – dușman, inamic, rău, crud, cumplit.

Z

zbici – a se usca; a se încreți.

zigzag, -uri, s.n. – linie frîntă.

zvelt, -ă, adj. – 1.cu talia subțire; grațios. 2. sprinten, vioi.

Навчальне видання

Фетєску Лариса Іванівна

МОЛДОВСЬКА МОВА

**Підручник для 6 класу
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Молдовською мовою

Редактор С. М. Капталан
Худ. редактор Н. С. Крецу
Коректор О. О. Пасат

Формат 70x100/16

Ум. друк. арк. 18,792. Обл.-вид. арк. 16,5

Тираж 673 пр. Зам. № 23-277

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія
ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua, svit_vydav@ukr.net

Друк ПрАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»
09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, буд. 4
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 5454 від 14.08.2017